

TEATER

9

KUHU SIIRDUME TÄNA ÕHTUL?

„PÄEVALEHT“ EI OLE AINULT SELLEKS, ET TUUA KODU- JA VÄLISMAA SÜNDMUSI, VAID TA PEAB OLEMA JUHIS KÜSIMUSE LAHENDAMISEL: K U H U S I I R D U M E T Ä N A ?

„PÄEVALEHT“

OMA KUULUTUSTE KÜLJEGA LAHENDAB TEILE NII SAGELI ESITATUD KÜSIMUSE, SEST „PÄEVALEHEST“ LEIATE TEATRITE, KONSERTIDE, KINODE, PIDUDE, BALLIDE jne. KUTSEID KÜLLUSES

KUULUTUS

„PÄEVALEHE“
ON MÕJU V

„LASTE RÕÕM“ EI PUUDU ÜHESKI
L A S T E G A P E R E K O N N A S

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

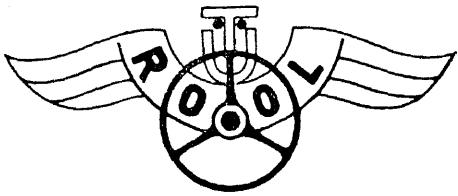
Rõõmuküllaseid jõulupühi
ja
õnnerikast uut aastat!

Kohvik «ATEEN»
Tartus

Esietenduskinno «ATEEN» Tartus

soovib oma
lugupeetud külastajaskonnale
rõõmsaid jõulupühi
ja
head uut aastat!

TARTU

T.-ü. «ROOL»

V. Rosenberg & Ko.

Tartu linna ja Tartu-Tõrva autobuseliinide pidaja

*Autobused ekskursioonideks
Garažid ja autoparandustöökojad*

Tartus, Riia tän. 80. Telefon 18-26

TEL. 13-11 **KOLME-KOOPA-KOHVIK** TEL. 12-22

on mugavaim koosviibimise koht Tartus

Külastajaile lugemiseks üle 60 mitmesuguse
kodu- ja välismaa ajalehe ning ajakirja

Maitsvaimad kohvikusaadused

Pilsen

Eksport Pilsen

Kvaliteetjoogid

Ants Silvere
õlletehas „**Livonia**”

*Ladud kõigis
linnades*

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

TARTU

POSTIMEES

on oma sisukusega juba aasta-
kümneid köitnud lugejate meeli

LASTELEHT

Eesti laste lemmikajakiri.
Ilmub uuest aastast ilusas
väljaandes 2 korda kuus

Aeg töötab Teie kasuks

Iga aasta ja kuu, mis mööda, toob Teile lähemale päeva, millal välja makstakse Teile kapital kindlustussumma näol, kui sõlmitse kohe

el u k i n d l u s t u s e

Uhistegelikus Kindlustusseltsis

„EESTI“

VALITSUS: TARTUS, SUURTURG 8

Teatrisõbrad celistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

Talisportilased,

ammutage endale jõudu ja
vasiupidavust

KAERA- HELVETEST

Meie puhtamaitseelised kae-
rahelbed on müügil kolmes
erisordis kõigis koloniaal- ja
toiduainetekauplustes

SUURVESKI
J. PUHK & POJAD

Kaitsemärk

- „Karumark“ riidevärve
- „Ingo“ nahavärve
- „Protein“ mineraal
- „Karumark“ maalrivärve
- „Karumark“ saapamääre
(vedel)
- „Karumark“ saapatikke
j. n. e.

MÜÜgil igal pool
Värvitööstus „Karumark“

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

°/U. TILGA & Ko

TALLINN, Harju 23. Telef. 467-98, 482-83

ELEKTRIOSAKOND :

Valgustusarmatuurid, laualambid,
kunstn. P. Aren'i kavandite järele.

MAJAPIDAMISES :

Elektri-keeduplaadid, -pliidid, -prae-
ahjud, -külmutuskapid, -kõõgimoo-
torid jne.

KEILA VILLAKETRAMIS- & KUDUMISTÖÖSTUS

Tallinn, Soo 27. Telefonid 461-01 ja 438-35

Valmistab tuntud headuses

**meesterahva palitu- ja ülikonnariideid
ning naisterahva mantliriideid**

Moodne tööstuse sisseseade, kõrgekvali-
teediline tooresmaterjal ning vilunud töö-
jõud kindlustavad Keila riide headuse

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

Tarvitage ja nõudke kõikjal ainult

EESTI KIVIÕLI A.Ü.

kompresioonikindlat segamata kodumaa

BENSIINI

A/S. A. Le Coq'i

Gladiaator

Tõmmu Hiid

ja

Porter

on õlletööstuse tippsaavutusi

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

MOEATELJEE

Ai Me

PÄRNU MNT. 8. TEL. 472-08

Korralikud valmiskleidid
Tellijatele soovikorral originaaljoonistused

pr. SIIM-JUSE'lt

Reserveeritud

Šokolaadi-, kompveki-
ja
biskviidi-tenhas

R. Klausson

Tallinn, Jahu 5 Tel. 441-15

Moodsad lõhnad

Cobeko
Casanova
Cascade
Cyklon
Chanelle
Crêpe de chine
Shanghai
Soir de Paris
j. n. e.

A/S. ODOR

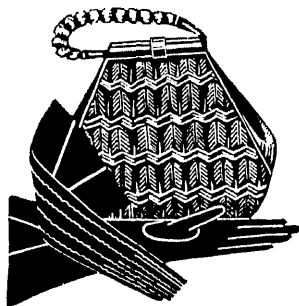
**TALLINNAS
V. KARJA 1. ARI 7.
A. SARNIT**

SUUR VALIK

Tänava- ja
õhtukingi,
kalosse,
botikuid ja
käekotte
ostate
soodsate
hindadega

Kõige sood-
samalt os-
tate käe-
kotte, kin-
daid, raha-
taskuid,
portfelle ja
reisu keh-
reid

Firma
„Asart“
Viru 5

Koloniaalkaup

Konserve, oma tööst.

Välis- ja kodumaa veine,

napse, konjakeid, soodsa hinnaga

soovitab

K.-m. W. W. DEMIN

Roosikrantsi 19, telefon 435-02

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

Hugo Raudsepp

Meie rahvateater Paunvere teedel

Algupärane ja aktuaalne rahvanäidend aitab meid üle madalseisust, rahvatükk tõi rahva teatrisse. Kuna meie moodne teatripublik on üles kasvanud ja suureks paitsunud algupärase lavarepertuaari ergutusel, siis see asjaolu tõstis teatrite respekti eesti näitekirjaniku vastu, eriti ta rahvalikkuse joonel. Algupärandite tase on küsimusse tulnud alles teises või kolmandas järjestuses.

Nõnda me nüüd märkamegi, et primitiivse rahvalikkuse tee on praegu kõige otsesem joon kahe punkti — teatri ja publiku — vahel. Ja seda kõige vähema vastupanu teed on siis ka meie dramaturgiline järelkasv kõndima hakanud. Rahvatüki arendamine seisab juba mõnd aega noorte algajate kätes.

Teatriinimesed imetlevad teinekord päris tõsiselt oma kulisside taga, kui algelised ja tühised asjakased võivad praegu lavalist löikust võimaldada. Ja seejuures peab tunnistama, et meie dramaturgilise järelkasvu hulgas on andelisi inimesi oma liistude piirides. Osatakse juba nii kenakeselt kohtlasmeelseid kolmanda sordi rahvatükke kirjutada, et neid saab mõnekümne-sendiliste üldhindadega aastast aastasse lõpmatuseni vändata. Nad toovad teatritele järjest uusi inimesi juure, kes seal pole olnud, ja muretsevad selle eest, et nad sealt ei kaoks, mis on ka omast kohast kultuuriline ülesanne.

Meie kõige hilisem lavategelikkus toob äärmiselt tähendusliku näite. Lutsu „Kevade“ dramatiseeriti noorsooteatri tarveteks. Aga siis tulid vanad ja panid talle käpa peale. Nüüd mängitakse neile „Suve“,

kaks teatrit pureleb „Tootsi pulmade“ pärast, mõnes kolmandas ehk juba valmivad varrukki, ning „Tootsi surmgi“ ei kõlaks tagatipus pahasti.

Lutsu „Kevade“ on kõikjal tunnustatud kirjanduslik teos. Aga mida pikemale Lutsu oma tootse venitas, seda nigelamaks muutus see kraam ning „Tootsi pulm“ tõi omal ajal juba täielise pettumuse. Aga teatris näib see asi praegu vastupidiselt kujunevat. Mida nigelamat Lutsu dramatiseerida, seda suurem on menu. Millest sisustuvad hilisemad tootsilood? Sellest, et täiskasvanud inimesed siin muud midagi ei tee kui vaid jätkavad tuttavalt yiisil oma lapsea tempe ja vempe. Noh, meie teatripublik on noor ja tahab seda olla, sest pisut tagasi teda sel kujul ja hulgal üldse ei olnudki. Ja seepärast võib meie tootsiteater edukalt olla noorsooteater täiskasvanud inimestele.

Meie rahvanäidend selle moodsal löögijõulisel kujul oli kaasajaks aktuaalne, ta arvustas ja selgitas ühiskondlikke nähtusi, ta oli meie avaliku arvamise kujundamises sotsiaalne tegur. Selle aktuaalsuse ja eluläheduse tõttu, nõnda kõneldi, rahvas murdiski teatrisse.

Üldiselt peetud ja vajaliseks tunnustatud kodurahu tõttu ei ole ühiskondlikul kriitikal küllaldast arengut. Ja kui seda kuskil tehakse, siis sündsustunne ei luba siin kugi kaugele minna. Võiks arvata, et publik, kelle teater endale võitis ühiskondlikult aktuaalse repertuaariga, nüüd sealt jälle kaob. Õnneks teatritele seda ei ole sündinud. Publik on teatrisse püsima jäänud, ta on isegi uusi sõpru kaasa toonud, seda publikut saab ka teisiti lõbustada. Kuna

rahvatüki arengus on tõkestatud meheliikud voorused, siis publik naudib meeleliigutust ning puht-ajaviitelist nalja. Mida naiselikum, mida lapsikum, seda suurem menu. Mõningad aastad kodurahu on meid kõigiti hingeliselt ette valmistanud — Lutsu noorsoo- ja seiklusjuttude dramatiseerimisele.

Meil on valitsenud arvamine, et publik ei kannata laval „vana kraami“, meil julgetakse mängitud repertuaari alles siis uuesti värskendama hakata, kui kirjanik on juba päris kindlasti surnud. Aga mis aktuaalsust on praegu „tootsijuttudel“? Mis ühist on tolleaegsel maailmal meie omaga? Mis tähendust on neil „lastemängudel“ tänapäeva kibedates eluküsimustes? Ei mingisugust! Aga nähtavasti meie karmis realismis tülpinud hing saab selles puhkust ja meie vaimne loidus mugavat „äraolemist“, olesklemist. Me ei otsigi teatrilt erutust, pingutust, me tuleme sinna vaid närve lõdvendama, me otsime teatrilt unustust. Ja meie armas Luts ongi nüüd niisugune vana tore apteeker, kelle kunagised rahustuspulbrid on meile parajad. Ei tule mõttessegi Lutsule omistada prohvetlikku ettenägelisust, nagu oleks ta oma kunagisi tootsijutte taotelnud selle sihiga venitada, et elustada tänapäeva teatrikultuuri. Ei, meile endile on hubane teha tagasipöörded, sellega välditakse pingutusi.

Oma teada oleme üle elanud suuri pöörded ja revolutsioone, meie seljataga seisab kaksikmündend aastat iseseisvat arengut. Aga kui tänapäeva teatrit vaadata, kui vaadata, mis seal inimestele eriti südamesse läheb ja nalja sünnitab, siis märkame, et ega me Paunverest ikka kuigi kaugele ole jõudnud.

Meie rahvatükid, nagu nad praegu on, teevad rahvale kergeks teatrisse tulla ja seal olla, need ei nõua mingit mõttelist pingutust. Ja see mугanemine on juba sedavõrd süvenenud, et otsekui ebaviisakas oleks seda häirida. Kuidas hakkad rikkuma üldist rõõmu!

Tõsi küll, meil aegajalt kaebeldakse tänapäeva rahvatüki madala taseme pärast ning nõutakse kvaliteeti. Kuid näidendi kvaliteet nõuab sedasama ka publikult, teatrilt, jah, paraku, isegi kriitikult! Nõuab neilki vaimset erksust, riskimist, püüdu oma harjumustest ja mugavustest kõrgemale tõusta: seesugust tahet ja vastuvõttu on tänapäev kasinasti. Teose lavaline minek ja läbikäik on saanud nii otsustavaks mõõdupuuks, et näidend, kuhu suur publik küllalt ladusasti juure ei pääse, loetakse peagu kunstiliseski mõttes läbikukkunuks.

Näidend intellektuaalse kallakuga, mis on ehitatud ideele, mis käsitleb probleemi,

kus tekst on tihe, kus mõni kujugi on nähtud sügavamalt, mitte ainult välistes takistustes, vaid ka sisemiste vastuolude ja tõkestustega — sellane näidend juba oma tüübi tõttu äratab lavainimestes umbusku ja sealt see pessimism siis levib publikusse veel enne teose esietendust. Ja kuigi hiljem peaks selguma, et närvitseti asjata, on see umbusku meeleolu siiski tõkestanud õiget loomingu kui ka nautimise rõõmu.

Nojaa, „tihe“ näidend nõuab teatrilt suuremat pingutust kui tavaline rahvatükk. Ja kui teost, nagu harjutud, ei saaks kahekolme nädalaga hästi välja tuua, siis on päris rahustav mõttele tulla, et kas tükk üldse on lavaline?

Meie kriitikud, kes nõudlikumate näidendite puhul on nii raskesti rahuldavad, ei ole vist ise märganud, kui koduselt ja mõnusalt nad endid tundsid Paunvere viimase aja jantides... Nagu publik ja teater, nii on ka arvustus oma hingekallikus „mugastunud“ ja massistunud. Seda väidet ei tarvitsegi kõikjale üldistada. Kuid suuremas osas on küll nii, et kui mõni näitekirjanik on taotelnud võidelda ka intellektuaalsema näidendi poole, siis arvustusest on ta küll üpris vähe leidnud toetust ja ergutust.

Võiks peagu öelda, et kõik see, mis näidendis osutub raskeks läbilõikepublikule, see jääb tumedaks ka arvustajale ega ole temast selle selgitajat ega tõlgitsejat. Ja teinekord on just kriitik see mees, kes sügavama hingeelulise künni, komplitseerituma karakteri puhul esimesena hakkab kärsitust ilmutama, mitte loomuliku intelligentsi puudusest, vaid et lihtsalt pole mugav vaevaks võtta end vaimset pingutada. Ikka kvaliteet-stseenid on need, mille puhul arvustusega tekib arusaamatusi. Ja see teeb arvustuse viljatuks, kui ta publikut ei õpeta ega erguta raskemagi mõistmiseks. Meil on vähe seesuguseid kriitikuid, kes teatrist tõesti oleksid vaimustatud. Nad on pigem tülpinud. Nad tulevad teatrisse oma harjumuste tarretises, et saab näha, kes mind siin liigutab. Ja kui see peakski sündima, siis ei tehta seda kellelegi kergeks.

Meie teatripublik on juba nõnda suureks paisunud, et see hästi ei soodusta kvaliteetide tekkimist. Ja see hingeelu on ka kirjanikku, teatrit ja arvustajat vallutamas. Teoretiseerida võime paljustki. Aga tegelikult peetakse kõike kahtlaseks, mis kaldub kõrvale vähenõudliku rahvatüki tüübist. Vaimsema kallakuga näidendeid piirab kõikjalt tihe umbusu müür. Kirjanik, kes valitseva šablooni vastu eksib, põrkab kokku teatri, publiku ja arvustuse... kui mitte just ühise aktiivse ringega, siis vähimalt passiivse vastupanuga.

A. H. Tammsaare

Kirjanikust, näidendist, arvustajast ja vaatajaskonnast

Oleme eriti viimasel ajal oma jõudu pingutanud, et kodumaist näitekirjandust elustada, aga sel katsel pole olnud tänini silmapaistvaid tulemusi. Oleme küll saanud hulga näidendeid või teatritükke, kuid me pole neist kuigi kõrgel arvamisel. Sellest hoolimata, et paljud neist on juba edukalt tarvitusele võetud, tahaks arvustus nende kallal alustada puhastustööd — neid sorteerida ja osa üle parda välja heita. Mõni teine arvustaja on muidugi näidendite valikul üsna vastupidises arvamises, nii et kui need ristamisi käivad otsused ühendada, siis peaksime suurema osa oma näitekirjandusest kas kõrvale heitma või asja jätma nii nagu ta on: olevaid tükke endiselt edasi mängima. Et asi ometi on kaunis tõsine, tõendab see, et meie teatrid elatavad end, kui nad tahavad kodumaist mängu, enamasti dramatiseeringutega, mis suurema osa arvustajate poolt on ammugi kunstiliselt mõttetuseks seletatud. Aga nagu arvustajate kiuste lähevad teatrid sinna maale, et hakkavad dramatiseeringute pärast lahinguid lööma.

Nõnda on näitekirjaniku, näidendi ja arvustajaga. Vaatajaskond, kes seisab sellest arvamiste ja olude risti-rästist nagu kõrval, ei pane suuremat rõhku sellele, kas talle esitatakse näidendit või dramatiseeringut. Peaasi — et ta meeldiks; et ta ärataks viha, kaastundmust, rõõmu, kurbust, teeks nalja, kõditaks närve, lihtsalt tekitaks huvi ja kisuks kaasa.

Kas sellane seisukord on hea ja loomulik või on temas midagi viltu, jätame selle küsimuse lahtiseks. Lisame siia ainult ühe inglise menukaima näitekirjaniku (W. Somerset Maugham) arvamisi kirjaniku, näidendi ja publiku kohta. Seletuseks peab veel tähendama, et see kirjanik pidi kaua oma näidenditega teatridirektorite uksi kulutama enne kui leidis vastuvõtmist. Oli aga see kord sündinud, siis tunnustus vaatajaskonna poolt saabus nii-öelda üleöö, ülepeakaela. Ja niipea kui oli tunnustus rahvalt, siis tuli ka tunnustus teatridirektoreilt. Ainult arvustus kortsutab oma kõrget kulmu, sest tema loogika on niihästi meil kui ka Inglismaal enamasti nõnda, et kui tükk läheb, siis peab ta olema nii või teisiti alaväärtuslik, sest hulgale ta muidu ei või meeldida.

Aga kuuleme selles asjas ka kirjaniku arvamist:

„Draama kui kunsti raskus peitub suuremalt osalt tal rippuvuses vaatajaskonnast. Vaatajaskond on hulk ja kunstil, nagu meie teda tunneme, pole hulgaga midagi tege mist.“

„Vaatajaskonnal on kollektiivne hing. See tunneb, reageerib ja mõtleb teisiti kui seda teeks iga tema üksik liige. Tema on enim tundmuslik kui mõistuslik, ja see annab talle kui tervikule ühtluse; sest olgu inimesed mõistuselt üksiköik kui erinevad, nende kired on samad. Vaatajaskond on hariduselt madalamal tasemel kui üksikud isikud, kellest ta koosneb, ja siin ongi ehk põhjus, miks teater on omaaja kultuurist üks inim põlv taga. Arvamised, ideed ja veendumused, mida pakutakse vaatajaskonnale, võetakse vastu või heidetakse kõrvale massiliselt, kaalumata, ja neis nähakse kas absoluutset tõde või eksitust. Vaatajaskond võib ideid vastu võtta ainult siis, kui nad esitatakse kõige lihtsamal kujul, ja siiski ainult tingimusel, et nad seisaksid kooskõlas tema oma loomusunniliste veendumustega.“

„Näidendi kirjutamine „on niisama palju anne kui on seda veinimaitsja tundlik maitsesegi. Mõistusega pole sel midagi tegemist. Võib hea näidendi kirjutada puhvetipidaja ajuvõimega ja väga halva — ministri kultuuriga... sest draama pöördub mitte meie mõistuse, vaid tundmuste poole... Tõttan lisama, et pole mingit erilist põhjust, miks näitekirjanik peaks olema kirjanduslikult treenitud, või olgu siis, et tutvumine kirjandusega on peaaegaliselt kasulik abinõuna, mis aitab tal vältida literaarsust. See on ainult konventsioon, et peen väljendus saadab peent tundmust. Tänapäev, kus vähesed loevad peale ajalehe midagi, ollakse loomusunniliselt harjunud lihtsa sõnastusega ja ka bombastilise ilukõnega, mis on laval talumatu. Loomuliku mõju võib saavutada ainult kunstliku lihtsusega...“

Näidendi ülesanne pole õpetada, vaid meeldida. Tema esemeks on mõnu, lõbu... On mõttetu oodata meisterteoseid, meisterteose on juhus... Kunst on naine, kes hoidub armastaja poole, kui see kõditab

teda lõua alt, mitte aga, kui see suudleb ta rõiva palistust. Ta on moraali suhtes ükskõikne; ei mingi ülev aje võimalda teil kirjutada head näidendit või maalida head pilti... Kõrge eesmärk ei aita teid niipalju kui asjatundlik tehnika. Kunst on ainult toredus..."

„Arvustaja harjutab end, et teda ei mõjutaks nende inimeste kired, kes ümbritsevad teda, kuid talitades nõnda ta ei näe seda näidendit, mida vaatavad inimesed. Tal on ülesandeks hoida end nakatamast vaatajaskonna poolt. Kuid vaatajaskond on sel määral osa näidendist, et ei saa tema üle muidu otsustada kui peab muutuma vaatajaskonnaks. Arvustaja püüab seista kõrgemal lärmitsevast hulgast, kuid ainult selle lärmitseva hulga, kogu maja läbistava värina, erutuse ühtluse ja läheduse kaudu on näidend üldse olemas. Ainult üks arvustuse vorm on loogiliselt mõistev. Kui arvustaja oleks nii tundlik teda ümbritseva meeleliigutuse suhtes, et ta võiks teda taibata kogu ta peenuses, ja kui tal samal ajal oleks võime seista väljaspool iseennast ja kirjeldada oma elamusi, siis tema arvämised oleksid näidendile vähimalt harukordselt kasulikud. Kuid ma arvan, et mees, kel oleks sellane anne, va-

litseks tänapäeva demokraatlikul ajastul ennem riike kui kirjutaks arvustusi draamade kohta.“

Järelsõna tõlkijalt:

Inglise menuka näitekirjaniku arvamisist selgub, et hea näidendi kirjutamiseks pole õigupoolest mitte midagi vaja peale — ande. Seepärast siis, kui meil puuduvad algupäraseid näidendid, suurest septsusest hoolimata, peame nagu tahes-tahtmata kahtlema oma andes. Aga inglane nimetab ka tehnikat, kunsti tehnikat. See läheb andest selle poolest lahku, et teda võib eneminini õppida. Kas oleme seda teinud? Kas meie näitekirjanikud on pisutki huvitatud olnud näitemängu tehnikast? Näidendite järele otsustades — mitte. Aga kuidas me siis oma annet, kui ta ehk on olemas, avaldame, kui me ei tunne avaldamistehnikat?

Mis puutub vaatajaskonnasse ja arvustajasse, siis nende vahekorda pole võimalik kooskõlastada, kui uskuda inglasi. Aga elamiseks pole seda vajagi, ei meil ega Inglismaal. Mõlemad pooled püsivad priske tervise juures ka siis, kui neil pole teineteisega midagi tegemist. Niisugune on kunstiline iseseisvus.

Leo Soonberg

Mõningaid ääremärkusi algupärasteist ja tõlketeoseist teatris

Mida rohkem meil omakultuuri küsimusest räägitakse, seda enam tuleb kuuldavale häält, et eesti teatrid peaksid peamiselt etendama algupäraseid lavateoseid. Mõnelt poolt on tehtud üsna kurje etteheiteid teatritele, et miks nad üldse võtavad tõlketeoseid repertuaari. Seejuures need algupärasteist pooldajad eitavad kangekaelselt tõlkelavateoste väärust, talitades enamail juhtumeil täiesti ebaõiglaselt.

Niisugused kultuurišovinistid näivad unustavat, et ühe rahva kultuur teiste omast isoleeritult püsida ei saa. Pole seda kunagi saanud, ja mida kaugemale inimene sammub progressiteed, seda vähem väljavaateid on autarkilise, teistest eraldatult seisva kultuuri piirkonna tekkimiseks. Teame, mis juhtus Hiinaga, kui ta end ümbritses müüriaga. Võõrastest mõjudest isoleeritult jäi siin kultuur kängu.

Veel praegu kirjutatakse seal romaane ja näidendeid, millised on aastat kolmneliisada tagasi kirjutatute koopiad. Maaliskunst pole jõudnud kaugemale Wang-Wei saavutustest jne.

Hoopis teisiti on lugu Jaapaniga. Siin oldi tähelepanelik ka teiste rahvaste kultuuri vastu ning nende oma kultuuris on kõikjal edu märgata. Võtkem kas või näiteks nende maaliskunsti. Mõõdunud sajandi alguseni oli see siingi mingi tarretunud veeteerimine. Raske (isegi võimatu) on teha vahet üksikute vanemate meistrite teoste vahel. Ent Hokusai ja Utamaro päevist peale tekib kunstnike loomingusse individuaalne joon, muutes kogu kunsti palge mitmekesisemaks ja rikkamaks. Hokusai ja Utamaro ning nende järglaste kunstis on Euroopa mõjud ilmsed. Kuid ometi on nende loomingus kindel rahvuslik joon, ei tule kõne allagi nende ära vahetamine eurooplastega.

Ehk toogem näide teiselt alalt. Me teame, et perekonnad, kus on kombeks ligidalt sugulastega abiellumine, hääbuvad. Verevärskenduseeta väljastpoolt niisugused perekonnad on määratud degenererumisele. Nii näiteks meie omaaegsed mõisnikud kandsid juba üsna ilmseid degenererumise tunnuseid, kuigi siin eriti möödunud sajandil abielud muulastega kujunesid üsna sagedaseks nähtuseks.

Sama lugu on ka kultuuriga. Kui me ühe rahva teistest isoleerime, siis juba üsna lühikese ajaga võime tähele panna selle rahva kultuuri langust. Seepärast on kuritegu omakultuuri vastu, kui sulgeda välismaade kultuurialadele riigi piir. Ja seda kusagil ei tehtagi. Saksamaagi on sulgenud oma riigi piiri vaid juutidele, kuid nagu märgata võime, on seal asjad vaimukultuuriga üsna nigelad.

Nõnda et kui mõnelt poolt tõlketeoste üle meie teatrite repertuaarides kurjustatakse, siis ega see meie omakultuuri kaitseks küll sünni. See on pigem endakaitse. Senistest kirjutustest, mis selle küsimuse üle on ilmunud, paistab küll, et nõutakse kodumaisele lavakirjanduse toodangule kaitsetolli, isegi keelutolli. Ma ei tea, kuivõrd heade tulemustega tollipoliitika ennast majanduselus rakendada laseb, kuid kultuurielus on see küll absurdne. Siin annab vabavõistlus märksa paremaid tulemusi.

Ning kui lõpuks veel meelega tuleme, et me pidevalt otsime pääsu oma kirjandusele ja näidenditele naabermaadesse ja kaugemassegi Euroopasse ning oma kultuuripoliitikaga seda missiooni kõigiti püüame soodustada, siis autarkia võimalised jutud ja viiped tõlkekirjanduse suunas on enam kui kohatud.

Praegu kaevatakse meie näitekirjanduse madala taseme üle, ja seda tehakse täiesti õigustatult. Mida peaksid meie teatrid ainult niisuguse madalakvaliteedilise toodanguga peale hakkama? Lavasta neid, siis ei tule publik. Ja teater publikuta on surnud. Soovitatakse meie vanemast lavaliteratuurist lisa hankida. Täiesti õigustatud soov ja sellega on juba väikest viisi katsetatud, kuid suuremate tulemusteta. Nii näiteks Kitzbergi „Tuulte pöörises“ ei saavutanud „Estonias“ kuigi nimetamisväärset menu. Samuti oli lugu „Paunverega“. Kuid rahval on teatri vastu ometi suur huvi! Eks tõesta seda „Kaugete randade“, „Oi nooruse“ ja „Niskamäe naiste“ suur edu, Mida siis teha?

Ning ega meie teatrid polegi leiged algupärase lavatoodete vastu. Sobiva näitekirjanduse puudumisel paar teatrit annab juba mitu aastat ohtrasti isegi dramatiseeringuid, kuid ka selle üle nurisevad jälle need samad tõlketeoste vastased. Sellest kõigest kipub tahtmatult jääma mulje, et mõned kirjanikud on rea näidendeid valmis kirjutanud ning tahavad nüüd tollipoliitika abil neile lavale teed tasandada. Kui aga teatrid neid asju võtta ei taha, siis tehakse avalikku arvamist, et omakultuur on hädaohus, andke meile kaitsetolle!

Õnneks teatrid pole ennast senini säärestest juttudest härida lasknud. Nad peavad enamikus siiski kunstistki lugu. Ja nii pole veel esialgu tarvis karta, et me aegajalt oma lavadel ka mõnd head tõlketest ei näeks. Eksiarvamiste ärahoidmiseks deklareerin, et isiklikult teatris algupärandit palju meelsamini vaatan kui tõlketest, ent sel algupärandil peab olema minimaalne kunstiline väärtus.

Rõõmsaid jõulupühi

ja

head uut aastat

soovime teatriteglasile ja teatripublikule
Näitekunsti Sihtkapitali Valitsus
Eesti Näitlejate Liit
Ajakiri „Teater“

Ütlemissi iseendale ja teistele

Seda on ennegi olnud, et autor ei ole rahul arvustusega. Ja kui ta on õige kibedasti saanud pihta, siis pöörab ta arvustajale õige mürgiselt vastu. Umbes nii, et — seleta pealegi, mina ei tee välja. Või jälle: — kirjutad küll, aga pole sul asjast arusaamist. Artur Adson arvustas iseennast salaja. Aga ka kõige salajasemad asjad tulevad viimaks päevavalgele.

Uhe sõnaga — endaarvustajail pole seni käsi väga hästi käinud. Ja seetõttu on isegi arvustajale vasturääkimine kadunud. Näidatakse vaid taskus rusikat ja käiakse mõnikord erateel arvustaja peale kaebamas, et see olevat niisugune alatu ja ehamoraalne inimene, kes võtvat isegi napsi.

Nii et nüüd elavad arvustajad omaette, kirjanikud omaette ja lavastajad omaette. Kui keegi oma vaikeses urkas midagi on valmis treinud, siis üteldakse ära kõvad sõnad ja taandutakse jälle vaikivasse olekusse.

See pidulik osa on mõeldud teedtasandavaks sissejuhatuses. Sest mul on kindel kavatsus avalikkuse ees iseendale näkku vaadata. Arvustajad on oma asjad mitmet kanti ära ütelnud. „Valge legendiku“ kohta nimelt. Ja nüüd on võimalus tõmmata konsekvantse, kuivõrd arvustaja pääseb ligi sisule, mis sa oma näidendile mõtlesid. Või kuivõrd leiavad õige ideoloogia need lavastajad, kellega sul pole olnud isiklikult rääkimist.

Ja esimene ütlemine iseendale olgu: kuule mees, — sa oled liig palju lobisenud. Oled tahtnud kõik sõnadega ära seletada, mis sul kirjutamise juures südamel pakitses. Oled seejuures unustanud, et teised inimesed teavad ka neist asjust midagi. Sa lähed neile tüütavaks.

Teiseks — oled kohati unustanud, et laval mitte ainult ei räägita, vaid ka mängitakse. Mõni näitleja käeliigutus või näomuskliite mäng võib ära ütelda rohkem kui lehekülj sõnalist teksti. Seal on see rannaperemehe pikk monoloog salakaba-veo minevikust. „Töölister“ jättis sellest suurema osa sisse — arvustajad olid rahul. Viljandi „Ugalas“ tõmmati monoloogid kokku — oli hästi. Narva teatris oli Peil selle asja hoopis maha tõmmanud — ja

pealt vaadates polnud mul sellest sugugi kahju. Arvustaja „Vabas Maas“ kirjutas, et tükk olevat Narvas tundmatu seni muudetud. Aga sellele vaidlesin ma vastu — tükk oli väga hästi tuntav. Vähimalt minule endale.

Siit endale moraal: pikki monolooge võib näidendis kirjutada küll, aga ainult nii, et lavastaja saab neid vajaduse järgi karpida või maha tõmmata.

Küsitakse: aga milleks siis üldse need monoloogid?

Vastus: aga selleks, et lavastaja tabaks kergemini tegelaste hingeelu ja ideoloogiat. Ainult monoloogid ei tohi olla paigutatud nii, et nad oleksid tegevuse arendamisele sunduslikud. Nad ei tohi olla tegevuse ärajutustamise tegevuse enda asemel.

Narva teatris tegi vana Jaagu osa mängija kogu monoloogi ära näoga ja ütles selle juures ainult: kui ma oleksin noorem... Aitias.

Üldse tundub tagantjärele, et olen kirjutas teinud patu, mida teevad algajad näitlejadki. Olen nimelt — piilunud saali. Või kuulunud poole kõrvaga, mis saal nüüd ütleb.

Aga nüüd kogemused näitavad, et saal on teatriloomingu juures juba neljas instants. Esimene instants on — autor, teine — dramaturg, kolmas — lavastaja, neljas — näitleja. Tuleb välja — saal või publik on koguni viies.

Uhe sõnaga — olen sihtinud neljast instantsist üle otse viiendasse. Umbes nagu keegi oleks oma kohtuprotsessiga jaoskonnakohtu asemel hüpanud otse riigikohutusse. Ja alles tagantjärele saab selgeks, et õige tee käib järjekorras läbi kõigi instantside. Sellest tulebki, et „Valge legendiku“ areng ja ideoloogia pole tulnud välja nii nagu ma seda mõtlesin.

A. Adson kirjutas „Loomingus“, et siin polevat asi hästi rahvuslik ja et õigustatakse pealegi piiritusevedajaid. Mõtlesin asja järele ja leidsin isegi, et Adsonil on õigus niiviisi ütelda — mis puutub piirituseveosse. „Töölister“ arvasin, et piirivalvur Heinti osa mängija Koppel ei annud küllalt uhkust ja jonn — seepärast jäigi ta kahvatuks ja süüdlase osa ei langenud mitte temale, vaid — piirivalvuri mundrile. Aga kui ma loen tagantjärele raamatut, siis leian, et salavedajate hingeelu põhjen-

duseks on antud vanal Jaagul pikad jutud, Heints aga peab tulema toime lühikeste repliikidega. Peil Narvas viskas monoloogid välja ja — asi oli tasakaalus. Sest algul ma umbes mõtlesin nii, et mulgi mentaliteet on meile monoloogidetaagi selge, aga randlaste mentaliteet ei ole. Aga tuleb välja, et laval võib monoloogidega agiteerida publikut või arvustajaidki võtma üht või teist parteid.

*

Siis — tegevustik. On seal teises vaatuses lugu piirivalvuri ja piiritusepudelig. Rasmus Kangro-Pool arvas, ma olevat teinud nilbust — pudelis paistnud kahtlane kollane vedelik. Aga tegelikult mul ei tulnud kirjutamisel niisugust asja meelegi. Kartsin hoopis midagi muud. Nimelt, kas piirivalvur, kes tunneb randlasi ja igasuguseid pudeleid, kas tema on nii rumal, et ta ei uuri pudeli lakki (eriti veel, kui peaks olema tegu konjakipudelig, nagu „Töölis-teatris“) ja rüütab otsekohe lonksu. Seepärast ma jätsingi teksti ainult nuusutamise, kuigi ka see on realselt vähe usutav. Aga arvustajad uskusid. Vastu vähimalt ei vaieldud. Ainult vedeliku värv neid häiris — ja see polnud minu süü.

*

Samuti armastuse probleem. See olevat liig pealiskaudne Heintsu ja Alli vahel. Nii arvas Kangro-Pool. Nii arvas osaliselt ka Reining „Loomingus“.

Ja mina ise? Pean seda reaalseimaks kogu näidendis. Sest ma tunnen neid inimesi, kellest kirjutasin.

Hiljem ma tõmbasin pallelle, kui kirjutati arvustusi „Daamile kameeliatega“. Keegi ei vaielnud vastu nende armuõhkamistele ja -ohkamistele, mis seal lasti kuuldavale. Võib-olla on Dumas liig suur ja krulus selleks, et meie arvustajad hakkaksid temale midagi ette heitma. On tõenäoline, et rokokoo-ajal armastatigi niiviisi. Ja ma tunnen tänapäevalgi vanemaid daame, kel Jenovevat lugedes jooksevad silmist pisarad. Võib-olla ehk noil päevil, kui praegused arvustajad olid veel noorte ja kergesti süttivate südametega, ka oli veel armastuse juures mängus ainult armastus. Vaidluse juures Kangro-Pool ütles ise, ta olevat neis asjus spets.

Aga ma kardan üht asja. Nimelt: kui Kangro-Pool läheks oma spetsi-kogemustega randa, tal käiks käsi veel kurvemini kui Heintsul „Valges legendikus“. Eriti veel siis, kui ta satuks kokku rannatüdrukuga, kellega esimesed armuleegid juba koos põletatud. Kui naine on kogenud ja rännanud neli aastat mööda laia maailma, siis tuntakse juba üksteist. Kahe inimese veri on küll seotud, aga mängu tulevad juba ka teised asjad — uhkus, iseteadvus,

kahtlused seniste kogemuste põhjal, karmis elus kasvanud maailmavaated ja iseenda läbikatsumised kompromissivõimaste otsimiseks.

Lootsin, et tänapäeva publik ja arvustajad teavad, et armuasjades ollakse nüüd palju kainem. Et pole enam nii nagu vanasti, kus pruudi või peigmehe otsimine oli isa-ema ja kosjasobitajate asi, samuti kaasavara küsimus ja muud praktilised kaalutlused. Ja noortele enestele jäi ainult üle kas armastada õnnelt või õnnelikult.

Selle isa-ema eestkostmise või abielude sõlmimise eesõiguse peale on mujal maailmas ja meilgi minevikus ehitatud lugematu hulk lavateoseid. Seda soovitakse näha — nagu sain aru arvustustest — ka tänapäeva laval. Kuid tegelikul elulaval on iseseisvatele noortele autoritele, kes kirjutavad õigused oma saatuse määramisel. Isalemale jääb rohkem nõuandev või nurisemise osa.

Seepärast mulle paistiski, et armastuse probleemi „Valges legendikus“ arvustati rohkem umbes Othello armastuse-ideoloogia ja kauge tegevuse kogemuste kui tänapäeva tegelikkuse järgi.

Või oleks siin olnud vaja monolooge? Sest näib, et inimene võib tegevustikule laval suhtuda hoopis teise loogikaga kui ta suhtub tegelikule elule.

*

Nüüd — tagasi instantside juure. Nende pärast ma käesolevat kirjutust alustasingi. Et mõned asjad saaksid selgemaks ka teistele noortele autoritele, kes kirjutavad palju, aga analüüsivad vähe.

Kõigepealt — mis peaks olema minu kui autori ülesanne, kui ma kirjutam näidendit?

Vanameister Hugo Raudsepp läheb otsekohe publiku peale välja. Võib-olla ma umbes tema eeskujul hüppasingi üle nelja instantsi korraga. Aga nüüd ma tean, et pole õige apelleerida otsekohe publiku naeru- või nutunärvidele.

Võtame esimeseks instantsiks dramaturgi. Kuid dramaturgi ülesanded on meil veel väga ebamäärased. Vist umbes kaalutlused, kuivõrd on teos lavaline ja meie publikule vastuvõetav. Seepärast ei ole eriline patt temast mööda minna.

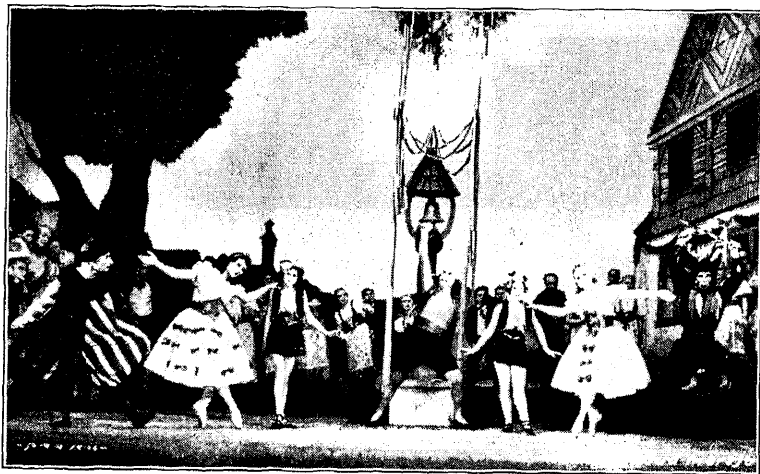
Siis tuleb tõsisem mees — lavastaja. Tema on see, kes ehitab lavastuse üldraamid, otsib osadele vastavad näitlejad, koordineerib nende tegevuse laval ühiseks ansambliks. Ja tema kindlasti ei vahi ega mõtle näidendi lugemisel teatrisaali, vaid esitab sama küsimuse — mis tahtis autor oma teosega ütelda? Milline on autori ideoloogiline ja kunstiline suund?

Ütleme, et lavastaja saab autoriga kokku ja autor räägib selle suundade asja ära. Või jälle seletab monoloogides.

ESTONIA

M. Pagnoli näidend
„TSEESAR“

Lavastus - P. Põldroos, lava-
pilt - V. Haas
Pildil: suristseen

ESTONIA

B. Smetana ooper
„MÜUDUD MÖRSJA“

Lavastus - F. Pujman, deko-
rats. - F. Kysela, muusikajuht -
R. Kull

Pildil - stseen III v.: rändsir-
kuse proovietendus

ESTONIA

G. Puccini ooper
„TOSCA“

Lavastus - E. Uuli, lavapilt -
V. Haas, muusikajuht - V. Nerep
Pildil: Cavaradossi (E. Karrisoo)
ja Tosca (O. Tiedeberg)

ESTONIA

M. Pagnoli näidend

„TSEESAR“

Lavastus - P. Põldroos, lavapilt -
V. Haas

Pildil: kaardimängustseen

ESTONIA

B. Smetana ooper

„MÜRDUD MÕRSJA“

Lavastus - F. Pujman, dekorat-
sioonid - F. Kysela, muusika-
juht - R. Kull

Pildil - Maženka (O. Tiede-
berg), ta ema (N. Loona), ta isa
(K. Viitol) ja Kecal (B. Hansen)

ESTONIA

G. Puccini ooper

„TOSCA“

Lavastus - E. Uuli, lavapilt -
V. Haas, muusikajuht - V. Nerep

Pildil - 1 v. lõpp: stseen kirikus

Nüüd kaalutleb lavastaja niiviisi: nojah, seda või seda tahtis autor ütelda. Aga kas need inimesed, kes kannavad teose tegelaste nimesid, on ka võimelised neid autori suundi kandma? Kas nad tulevad selle kandmisega toime loogiliselt ja inimlikult? Ja kas see tegevustik annab laval kunstilise terviku?

Ühe sõnaga — saal on esialgu kõrvaline asi. Aga kui autor on juba ise piilunud saali, uriseb lavastaja endamisi: vaat kus tüüp — ronib mul vägisi üle pea.

Järelikult — autor andku kõigepealt ideoloogiat, loogiliselt või psüühiliselt õigesti tegutsevad tüübid ja siis muidugi õiges rütmis arenev tegevustik — teos olgu kirjanduslik tervik. Kui on tüüp reaalselt niisugune, et ta võib teha nalja või panna nutma — tehku. On hea. Aga tüüp ei tohi olla jõulupuu, millele võib lõpmatult külge riputada igasuguseid sõnalisi präänikuid ja säraküünlaid. Eks „Valge lagendiku“ vana Jaagu monoloog olnud ka umbes nagu jõulupuu küljes plakat kirjaga „See on jõulupuu“.

Tegevustik ja olukorrad peaksid näitama, kes on kes. Hugo Raudsepp on meile toonud teise tee — ta lendab üle lava nagu sädemeid pilduv rakett. Ja teatrist koju minnes on sinuses jäänud ideoloogiast ainult — suitsev kest.

Raudsepa sõnalised aforismid ja teravmeelsused on omaette suured väärtused. Aga valisin drastilise väljenduse seepärast, et Raudsepa raketi jälgedes kobavad tema jäljendajad tavaliste laternatega. Raputavad oma valguseandjat, aga ei saa pritsida sädemeid. Kuid samad laternad saaksid anda hoopis teissugust, mahedamat ja kodusemat, valgust, nagu seda vilgub Lutsu „Sootulukeses“, kui nende kandjad ainult riskeeriks astuda raketi tuleteelt iseenda rajale.

Siis tuleb eelviimne instants — näitleja.

Oli kord jutt juhtiva teatritegelasega. Ei mäleta enam, millise lavastuse puhul. Aga mu jutukaaslane ütles: „Kuidas saab näiteks Ruts Bauman mängida arsti? Ta ei tunne peene inimese kombeid, ei tunne arsti spetsiifilisi liigutusi. Tal ei ole, ühe sõnaga, kooli.“

„Aga lubage,“ vastasin. „Kujutame ette, et Ruts Bauman oleks õppinud arstiks. Kas tema arstina teeks mõne Viini kirurgi või oma, Ruts Baumani, liigutusi?“

„Muidugi Baumani liigutusi. Aga kui osa on kirjutatud Viini kirurgile?“

„Osa peab olema kirjutatud kirurgile,“ vastasin. „Bauman jääks ka Viinis Baumaniks. Oleks hoopis vale, kui lavastaja hakkaks temale õpetama Viini kirurgi nõkse.“

Lisaksin veel: siin tuleb lavastajal asuda opereerima teksti, võttes aluseks lavateose ideoloogia. Selle on näitleja sunnitud omaks võtma. Kui aga autori antud tüüp ja repliigid ei vasta Baumani loodud tüübile, ei saa läbi muidu kui tuleb muuta teksti ja repliike. Meil on aga nii, et väänatakse elavat inimest surnud teksti järgi. Seepärast ma ütlesingi, et eksis arvustaja „Vabas Maas“, kui ta kirjutas, et Peil olevat oma lavastuse teksti muutnud tundmatuseni. Tekst on kõrvaline asi. Hoopis olulisem on, et tegelased andsid õigesti edasi selle, mida tahtis ütelda autor. On ju palju suuri lavateoseid kirjutatud osadega teatud näitlejale. Milleks? Aga muidugi seepärast, et siis autori antud tegelase ja näitleja karakter ja mängulaad lähevad antud tüübiga kokku. Loomulikult on teisel näitlejal raske mängida sama osa. Siin peab tekst andma järele, et näitleja saaks tegutseda vabalt autori ideoloogia sõiduvees.

Kuid lavastaja ei tohiks siiski tegutseda nii nagu Juhan Tõnopa, lavastades Kitzbergi „Tuulte pöörises“. Lavastaja oli siin ühiskondlikule tagapõhjale loodud kangelasest teinud tavalise gangsteri, kelle kogu ideoloogia ei ulata kõhust kõrgemale, et mitte rohkem öelda. Pole siis imestada, et pärast seda lavastust kerkis eriti teravalt üles küsimus — miks publik naerab? Miks ta ei peaks naerma, kui lavastaja on rookinud tükist välja tuulte pöörised ja on jätnud Kitzbergi vastavaid repliike kandma ainult „ärarautamise“ probleemi. Osakandja mäng jäi õõnsaks. Siin on lavastaja teinud sama vea mis võivad teha algaja näitleja ja algaja autor — on piilunud üle näitleja ja autori saali. Vahest isegi — kaugemale.

Õigupoolest läheb Tõnopa teguviis põhimõtteliselt ühte eespool mainitud Adsoni märkusega rahvuslusest. Arvatakse, et rahvusliku joone lavateoses või laval määrab momendil maksev poliitiline programm. Igasugused kaudsedki protestmõtted staatilise ühiskonna vastu on aga — mitte-rahvuslikud. Aga, lubage, siis ei saaks meil üldse tekkida rahvuslikku kirjandust. Sest olen minagi oma lühikese ea jooksul näinud kümneid poliitilisi programme. Kuid rahvus kui niisugune on suurem, kestvam kui kõik programmid. Ka vaimsed väärtused elavad üle igasuguste programmide.

Tahan siinkohal olla ülbe ja ütelda: olen istunud teatrisaalis, vaadanud iseenda tükki ja mõtelnud — näed, kui rahvuslikult sa oled kirjutanud. Adson ise märkis ka, et tüübid olevat õiged ja miljöö õige. Lisaksin: ka mentaliteet on antud õigesti. Ideoloogia oli surutud lausesse „seadused on surnud,

aga rahvas elab. Ja murrab surnud seadused, kui ta seda õigeks tunneb..“

Seesama rahva ürgne võitlus oma õiguste eest ühiskonnas ongi ju olnud jõuks, mis viib elu edasi. Ja mis on kannud ka surematuid lavateoseid. Kui aga mina ja ka lavastaja oleksime kohelnud tegelasi „Valges legendikus“ samuti nagu Tõnopa „Tuulte pöörise“ kangelasi — siis oleks draama mudugi vastanud staatilisele poliitilisele programmile ja Adson oleks olnud rahul. Sest tema nähtavasti ei tunnusta Ernst Tolleri juhtlauset „igas õiges draamas peab peituma mässuideoe.“ Kuid tundub, et Adsoni põhimõtte järgi peaks ka Schilleri „Röövlid“ kuulutama sakslastele mitterahvuslikuks ja noomima läbi Shakespeare'i, kes ehitas monumentaalse „Hamleti“ mitte Inglismaale, vaid Daani kuningalossi.

Lõpuks — käesolevad read pole mõeldud mitte arvustajatega vaidlemiseks, vaid sooviks: andke pihta valusamalt. Aga ärge tegelge mitte ainult vaieldavate detailidega, vaid vaadake, kuidas tuli autor toime sellega, mis ta ütelda tahtis. Arvustage autori ideoloogia järgi, mitte aga ideoloogiat. Sest viimase järele on igas ühiskonnas valvamas erilised instantsid. Kui te tegutseksite minu ettepaneku järgi, siis te sunniksite noori autoreid süvenema iseendasse ja oma loomingu põhiprintsiipidesse ja takistaksite neid piilumast üle oma tindipoti otse lavale.

•

Puškin ütles: „Kirjanikku peab arvustama nende seaduste järgi, mis kirjanik ise enda kohta maksvaiks tunnistab.“

*

See Puškini põhimõtte peakski olema aluseks, millega tuleks istuda ühise laua taha. Sest noored autorid ei saa kohe olla suurmeistrid. Ma ise leian oma esimeses töös rohkem auke kui neid on märkinud arvustajad. Kuid olukord on meil praegu nii, et loovad noored kuulevad oma ehituste kohta vilunud arhitektide arvamist alles siis, kui töö on lõplikult valmis. Kuid arvustus — see on kõige viimane, seitsmes instants lavaloomingus. Vahepealsest instantsidega pole noortel autoritel kontakti. Kõige rohkem vast elviimsega — publikuga. Seepärast ka see kurb kogemus piilumisest. Ja kõigi meie võistluste ummikusse jooksmine. Olen lugenud viimasel ajal hulga asju, mis on kirjutatud „maalavale“. Neis välgatab tihti ehtsa loomingu sädemeid. Kuid traagika on sama mis on mehel, kel on arhitektuurilist fantaasiat, kuid kes ei tunne ehitustehnikat ega fantaasia rakendamise seadusi; kel pole ka käepärast müürseppi ega tehnikuid, kes aitaksid teostada kogemusteta inimese ideed. Seepärast ongi neid kerge välja naerda vanameistrel, kes tunnevad tehnikat ja rakendust, aga kel ideoloogia aset täidab — programm.

Kuid tõsise loova vaimu võitlus saab olla ideoloogiline. Ideoloogiat aga ei saa arvustada programmiga.

Rasmus Kangro-Pool

Mida vajame suurpidustusel

Kui maakond, linn, mõni vana organisatsioon või riik peab mõnd tähtpäeva, siis pühitsetakse seda pidulikult, korraldades juubeleid, aastapäevi.

Nende pidustuste eel käib alati pikk eel-tööde protsess. Tavaliselt sünnib see nii, et mõni algataja kutsub kokku komisjone, kus selgitatakse, kõneldakse, vaieldakse. Siis valitakse esialgseid väikesi tehnilisi komisjone, kes kõigest kuuldust koostavad mingi ettepaneku. See ettepanek läheb siis algatajale otsustamiseks, kui see algataja osutub nõjuvõimaks teostajaks.

Nii tundub, et kõik oleks nagu kõige paremas korras: asi on läbi kaalutud kollektiivselt ja saavutus — suurpeo sisu — peaks olema kõigiti kõige vastuvõetavam.

See tundub nii, kuid tegelikult osutuvad need sammud sageli vildakuiks.

Miks, küsite, sest läbikaalumine ju oli.

Seepärast, et suurpidustustel on mitmekesine sisu, aga komisjon koosneb inimesist, kes üksikult võetuna osutuvad asjatundjateks enamasti vaid ühel alal, mida nad kutsutuina ka esindavad. Nad räägivad päris mõistlikku juttu oma alalt, aga nad kõnelevad komisjoni liikmetena kaasa ka teistel aladel. Kui asutakse seisukohtadele, siis iga ala kohta tuleb häält rohkem nende poolt, kes ei tunne küllaldaselt seda ala.

Oma erihuvilised noodid tõusevadki komisjonides ka esile. Näiteks laulumehed kõnelevad laulu ja oma organisatsioonide prestiiži pärast rohkem laulu ka suks ega hooli suurt midagi näiteks võim-

lemismängudest, teatrist, mõningast näitusest jne. Võimleja, teatrihuviline, näitusehuviline jne. jälle toonitavad oma ala tähtsust. Nii sünnib ilmtingimata palju, mis ei ole vahest kõige otstarbekohasem.

Usna kehvaks läheb aga siis, kui need mitmesuguste organisatsioonide esindajad hakkavad kõik tungima teise ala sisu üksikasjusse. Sisu vaimuse fikseerimiseks. Siis võime niisuguseil „kompetentsete“ komisjonide istungeil kuulda ka sääraseid ekslikke mõttetunge, milliseid muidu harva kuuleb, sest ebaasjatundlus mujal ei saa ju tulla kuski esile nii õigustatult. Sageli küsimusevõõrsus avaldab siis oma arvamisi eriti innukalt, pealekippuvalt, sest on ometi kord koht, kus saab kõnelda ja võtta seisukohta. Niisugune ülekaalukas südikus jääb sageli tooniandvaks, ja mine õienda siis pärast.

Muidugi ei ole midagi parata, et meil suurpidustused korralduvad nii ja mitte teisiti. Kus massilisi hulki on vaja tõmmata tegevusse, peavad ju algatuste ees seisma esindajad organisatsioonidest, kuhu on koondunud inimesi. Kõik need esindajad on innukad tegelased ja soovida jääks vaid, et nad mitmesuguste alade juures põhimõttelisi küsimusi püüaksid võimalikult asjatundjate kaudu otsustada ja asjatundlust võtaksid usaldusega. Kui nendel komisjonidel on mingi peamine viga, siis küll see, et nad asjatundmisest sageli mööda lähevad.

Mulle on meele jäänud mitmed juubelid ja mitu riigi aastapäeva, mida on püütud märkida pidulikkusega ühes või teises ulatuses. On tunne, et siis ikka tõsteti esile mingi väline kest ja tuum jäi kõrvale. Endastmõistetavalt taotellakse siis hästi silmatorkavat isamaalist meeleolutsemist. Umbes nii, et oleme eestlased — Kungla rahvas kuldse a'al! Ei ole tõesti mitte halb olla isamaalane, kuid kui see väljendub kuhjatud pinnalisuses, välises kooses, tehtud meeleolutsemis, siis on see hõre, imar, veidi pettumuslikki ja lojutav ning nukker-tühi, sest see ei avaldu mitte sisu väärtuse jõus, vaid kehva sisu isamaaliseks värvitud kooses.

Eks me ole tähele pannud näiteks aktusi. Eks enamik nende olemusest ole ilusõnaline hea komme, mida küll vaatad-kuulad heatujuliselt, aga mis ometigi ei ole kuigi ergutav edaspidiseks mäletamiseks, hooandjaks, tõukajaks uutele tegudele. Eks me pea neid aktusi kõige väärtuslikumaks, kus on ette nähtud ka sisukuse väärikuse moment mõne teadusliku aktusekõne, hea näidendi või hea muusikapala kujul. Need sisukuse kõrvallisandid ei olegi otseselt seotud päevaküsimusega, kuid nende väärikus annabki kaudselt peamise kaalukuse aktusele.

Me oleme võinud igäiks tunda, kuidas näit. võidupüha pühitsemised on erikorralduse abil kujunenud ülemaaliseks nähtuseks, aga kuidas neis leidub vähe vaimustust ja vaimurikkust. Neil põletatakse küll endise jaanitule asemel võidutulda ja selle tule saaminegi on ühenduses keerulise tseremoniaaliga, aga jääb tunne, et tõelist vaimustuse ja vaimukuse ergutavat, kuumendavat tuld ei ole nende pidustuste enamikul mitte. Ja miks? Kas just mitte seepärast, et pidukõned ei tule kõnelejate vaimukusest, vaid enamasti mahalgemise, ja et kogu peo kava on bürokratiseerunud ja kogu pidutsemise meeleollu on toodud palju pinnalist lüüriilist isamaalist ilutsemismeelt, mis on tõeliselt vaimutunglemisest kaugel. Ainult see vaimustus, elamus, mis sünnib seestpoolt väljapoole, on tõeline vaimustus, tõeline elamus. Seepärast peab pidu otsima säärast sisu, mis ei kõnele silmale ja ilutsemisele, vaid südamele ja tahetekiirgedele.

Peatume siin nende näidendite juures, mida peetakse eelistatuiks sääraseil päevil. Omal ajal korraldati seks otstarbeks lühinäidendite võistlusi ja, nagu mäletan, sooviti heas näidendis näha head optimistlikult meeletatud isamaalist sisu. Inimesed siis püüdsid võistelda ja soovitud sisu pakuda. Kuid siis tuli nii välja, et hakati tege ma seda sisu, aga ei püütud anda elamus, mis meis need isamaalised tunded oleksid esile kutsunud. Üks oli kujutanud Võnnu lahingu võitjaks ühe tütarlapse, kes haaras raskel hetkel kätte eesti lipu ja paari soldati abil hirmutas sakslased minema sealt, kust meid ähvardas kõige suurem hädaoht. Vaata just nagu seikluseromaani või filmi ennekuulmatust! Eks vaatajale jää sellest imelisi muigamapanevaid maike palju kergemini kui läbielamiste raputusi, mis kanduksid hinges edasi tahetesse ja iseteadvusse! Pärts patriootilisi tundmusi võivad niisugused tükiid ergutada ka väikestes koolilastes, kuid peod ei ole ju korraldatud koolilastele.

Mäletan veel ühe näidendi lõpp-pilti. Näidendis oli kujutatud ühe kaitseliitlase isamaalist tegu. Ema oli seal ka lota ja lapsed olid ka kui inglid kõik selle järele. Lõpp-pilti tuli siis see perekond üles seada nii, et isa-ema olid eesti lipuga käsikäes, silmad vaatamas Koidula kujule, mis ehtis toaseina, ja lapsed selles gruperingus pidid sãrasilmaiselt kaasa elama sellele eksalteeritusele. Isa lausus siis isamaa-armastuse sõnu, kõneldes nagu väikeste vaimu-võimetega juhtkirjanik!

Nii ausameelne kui sellane ettevõtte ka on, see ei tule sügavast vaimust ega suuda ka rahvasse minna sügavate jälgedega.

Kui nüüd tuleval suvel pühitseme oma riigi 20-t aastapäeva, siis tulevad võidupühäl loomulikult tavalisest suuremad pidustused kõikjal, ja pealinnas peetakse suuri pidusid. Selle kõige ettevalmistamiseks peetakse juba koosolekuid, et kuidas korraldada pealinnas ka üht suurt vabaõhuetendust ja mis seal mängida? Olin ühel niisugusel nõupidamisel ja seal kuulsin ka niisuguseid mõtteavaldusi-soove, mis on sugulaselised ülalavaldatud patriotismi tegemisega. Nimelt sekka mainiti, et kas see vabaõhuetendus ei võiks kujutada endast pildilist ülevaadet meie ajaloost, mis lõpeks mingi sümboolse ülevusega meie iseseisvusest. Või kas see ei võiks kujutada endast sümboolsete piltide sarja meie elust, õitsvast tööst põllul, heinamaal, tööstusest, rahva röömust puhketunnil jne.? Tuletati meele, et Lätis olevat niisugust asja tehtud ja selle peale väga palju kulutatud. Üks koosolijaist rääkis ühest ilusast näidendi-mängude-laulude kombineeringust, mis lõppevat vastavalt riietatud tegelasmassi kujunemisega eesti lipuks.

Ei saa ütelda, et selles kõiges puuduks ilu, kuid kas selles avaldub ka seda jõudu, mida vajame, on iseküsimus. See on midagi elavapildilist, kus romantiseeritud ilutsemine teeb seda liürilist „Kunglat“, mis oli hea naiivsel ärkamisajal unest virguvaile rahvahulkadele, kuid minu arust mitte tänapäevale, kus inimesed mõttega suhtuvad küsimustele.

Minu arusaamise järgi ei võiks meie vabaõhuetenduste suuri raskusi kulutada teisi kui peaksime hoolsasti silmas pidama neid psühholoogilisi momente, mis on omased teatri põhiolemusele.

Viini suur teatriinimene Max Burchard ütleb, et „kui inimesed märkavad, et kunst on vahend mingite sihtide taotluseks, siis ei tahaks nad temast enam midagi kuulda — just nagu koolipoisid ei taha ajaloojutustusi, kust õpetlikud tendentsid välja paistavad“.

Teater on nagu kõik kunstid suveräänne, väärtus omaette. Ta on iseseisev võimejõud keset teisi elujõude. Ta võib tõusta mõjule, kui ta ei tegele mingite teiste jõudude — eetika, poliitika jne. — näpunäidete, vaid jääb oma teaterlikkuse juure.

Teater annab draamas esiletulevaid ideede võitlusi ja see toob esile sügavaid kujunemisi ja kujundab illusioonides ümber ka vaatlajaid. Shakespeare ei taotle sihte, ta kujutab inimeste olemuse pörutavaid tõsiasi — seepärast ta püsibki oma draamades. Teater peab andma emotsionaalset joobumust, peab üles raputama tundeid. Pedagoog vaidleb, õpetab, aga teatrist saadud

EMMI JURKKA,

Soome tänapäeva kuulsaimad näitlejattare, kes märkis hiljuti oma 20-aastase lavategevuse tähtpäeva. Pildil E. Jurkka nimiosalisena A. Kallase „Hundimõrsjas“.

Usutlejale „Teatterimaailmast“ ütles E. Jurkka oma tähtpäeva puhul: „Kõik, kõik, mis inimesele juhtub, on talle heaks. Mina omalt poolt ei tahaks loobuda ihestki kogemusest, ihestki hetkest, pettumusest või röömust, mida elu mulle on pakkunud. Kõik, mis on juhtunud, on õpetanud mind tajuma ikka selgemini, et elu on kunst. Kõik inimesed võivad kindlasti vahest tunda samuti. Inetust ei ole kuskil, kui inimesed ise seda ei põhjusta. Looduses, kõiksuses on ainult ilu. Iga üksikasi looduses on täis ilu.“

illusioonides ümberkujundamised on vastuvaidlematud ja annavad ülimalt kasvatust. Teatri mõjud peavad olema teised kui välised vaimustused härjavõitlusil, miitinguil jne.

Sellelt seisukohalt vaadatuna oleks vabaõhuetendusena mõeldav ikkagi draama oma sisemiste võitluste arenguga. Ta ei tarvitse olla kitsalt seotud päevaküsimusega. Ta peab olema esmajoones elamusüllasus, mis inimestesse kanduks kui jõud, mis annab eluks julgust. See on rohkem isamaaline, kuigi selle rõhutamine ei ole nii silmanähtav. See on vaimuväärtus, mitte väline žest. Teatri ettevõtteid ei või juhtida teatri põhiolemuselt kõrvale — muudu ta esinemine ei kannu vilja.

Näitekunst kui teadus

„Teatrile“ kirjutanud Erich R. Sarv Londonist

Kirjutuste sarjas inelise teatri- ja kunstielu avaldusist peatun sedapuhku teatrikoolide ja kõrgeimate õppeasutuste juures, mis ette valmistavad lavajõude eeskätt Londoni tööpõllule. Enne aga kui asun olukorra ja õppimisvõimaluste selgitamisele, olgu öeldud paar sõna inglise draama kohta, et seega võimaldada mõistmist ja selgemat arusaamist tingimustest, milles siinsel lavajõul tuleb töötada ja millele algaja end juba varakult peab kohandama.

Tänapäeva teatripublik üldiselt, eriti on see maksev aga siin, ei poolda riimvormi, vaid eelistab proosat sündmuste ja elamuste dramaatilisel tõlgitsemisel. Kuid ka elamuste väljendamine ja edasiandmine puhtrealistlikus, igapäeva-keeles ei rahulda teatrisõnajasid, „patroone“, tarvitades inglase austavat nimetust. Sobivaimaks osutub vast meedium, mis põhjeneb lihtkõnekeelele, millele aga on lisandatud tõstvat intonatsiooni ning veidi paatost.

Saksa n.-n. ekspressionistid näiteks on leitanud väljendusvormi, mida võiks nimetada kontsentreeritud ja puhastatud lavakeeleks. Nende dramakarakterid kujutavad alati tüüpe, kes esindavad gruppi, s. o. teatud iseloomustavateomadustega osaildust. Ühest küljest kontsentreerides mitut isikut ühte dramaatilisse kujju püüavad ekspressionistid samal ajal ka mõne prepareeritud lausega väljendada mõtteid, milleks normaalkõnes sadasid sõnu vaja läheks.

Inglismaal ei ole sellane „mandristiil“ siiani igatahes veel läbi löönud. Selle asemel püütakse draamakeelt hoida võimalikult lähedal elule, kuid valida sõnu, mis kuulaja siiski tõstaksid kõrgemale mitte ükski oma sisulise tähenduse, vaid ka väljendusviisi ja intonatsiooni kaudu, kuidas näitleja neid esile toob ning publiku sümpaatialaineid võnkuma paneb. See aga nõuab lavakunstnikult rohkem kui loomuliku näitlemisannet. Ta peab põhjalikult tundma inimpsühholoogiat ja oma teadmisi kasutama ühest küljest dramaatilist tüüpi luues — samal ajal aga ka publiku ootustega kohandamiseks. Sellega seletubki, miks inglise draamakunsti parimates koolides ja akadeemiates nii suurt rõhku pannakse hingeteadusele ja miimikale. Eriti aga esimesele.

Asudes inglise õppeasutuste juure, kus näitlejaid nende raskele elukutsele ette

valmistatakse, olgu tähendatud, et ma mitmekümne Londoni teatrikooli ja -akadeemia hulgast vaid neljas-viies parimas ja eksklusiivsemas instituudis tarvitavaid metoode ja töösuundi siinkohal püüan käsitleda ja et minu kirjutus ei valgusta mitte kõigi inglise teatrikoolide õppekavu ja süsteeme. Juhin aga lugejate ja asjast huvitatute tähelepanu sellele, et minu poolt mainitavatele koolidele võib vaadata kui suunakandjale inglise draamakunsti ja lavahariduse andmises.

Et Inglismaal näitekunsti vääriliselt kõrgelt hinnatakse, nähtub sellest, et see aine ülikoolis õpitavate teadustega ühele tasemele on asetatud. Inglise moodsaim ja suurim ülikool — University of London — andes vastava teaduskonna lõpetanuile välja diploomi — „Diploma in Dramatic Art“ — ja ka niinimetatud „Certificate of Proficiency in Diction and Drama“ — on samal ajal koostanud ka õppekava, mis näitekunsti üliõpilaselt nõuab palju tööd ja tublidust.

Tegelik studium diploomi jaoks toimub kuninga ja kuninganna patronaazil töötavas „Royal Academy of Dramatic Art's“ n.-n. „Certificate'is“, s. o. tunnistuse, saamiseks — „Central School of Speech Training and Dramatic Art's“. Nii ühes kui ka teises kestab studium vähimalt kaks aastat, tavaliselt aga kolm, kuna vaid üksikuid suudavad jõuda kahe aasta jooksul nõutava tasemeni. Õppimine nimetatud asutis on kahtlemata väga kallis. Nii tuleb ainult õpperaha arvestada kahe aasta eest umbes 2000 krooni, kolme aasta eest aga vastavalt rohkem. Teises, eespool mainitud koolis, on tasu küll veidi vähem, kuid moodustab samuti keskmiselt 900 krooni aastas. Lisaks sellele tuleb maksa eksamate eest veel eritasa, mis koos kulu- tustega õppevahendeile vähimalt 200—300 krooni aastas välja teeb.

Mida õpitakse, siis tegelikult akadeemias ja draamakoolis? Akadeemia õppetöö jaguneb kõigepealt kuude peassa, mis hõlmab alasid, nagu kirjandus, draama ajalugu, võõrad keeled, teatrikunsti ajalugu, psühholoogia, muusika, lavamehanika koos fiiüsika ja lavastamise tehnikaga. Erilist tähelepanu on pühendatud sotsiaalelu nähtustele, kommetepruukidele ja kostüümidele.

Ülal loetelin vaid mõnd ala, mis aga omakorda jagunevad kümneisse eriharudesse ja mis käsitelevad iga võimalikku

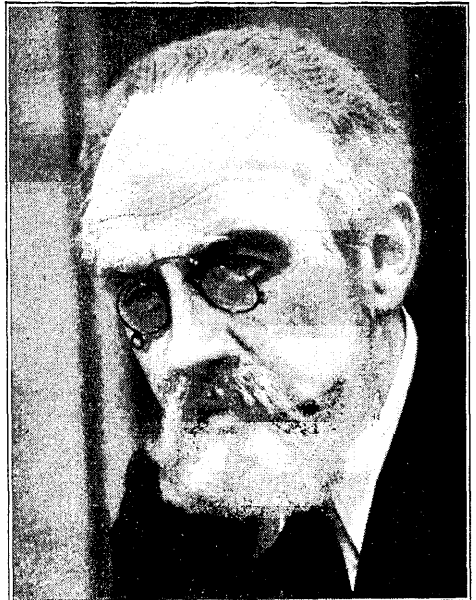
küsimust, millega lavakunstnikul võib tulla kokkupuuteid. Ettekujutuse saamiseks päeva jooksul tehtavast tööst toon näitena ühe loengute kava, mille endale kord akadeemia kasvandike üht näidendiproovi jälgides üles märkisin. Selle järgi algas tööpäev hääldamise loenguga, järgnesid kõnekunst, foneetika ja raadionäitlemine, siis kaks tundi puhtlavatööd, s. o. ettekirjutatud näidendi tegelik lavastamine näitekuunsti ja diktsiooni professorite juhatusel. Pärast lühikest lõunavaheaega jätkus töö. Kava sisaldas lavaliiklemist, tantsu ja vehklemist rapiiridega, florettidega ning espadroonidega. Sellele järgnesid lavastamise teooria ja teatri administratsiooni tunnid.

Eeltoodust nähtub, kuivõrd üksikasjaline ja täieline, ühtlasi aga ka, kui pikk ja väsitav on draamakunsti üliõpilase tööpäev. Loenguist ja praktilistest töödest osavõtmine on sunduslik ja keegi ei tohi mõjuva põhjusega puududa. Pealegi, kui ette on nähtud, et üliõpilane, kes teatud protsendi loenguid on vahele jätnud, ei pääse eksameile.

Ühel teisel juhtumil osutus mul võimalikuks tutvuda akadeemia mõnede õppemetoodidega, kusjuures erilise huviga jälgisin käesoleva artikli algul tähendatud psühholoogiliste teadmiste omandamist. Üliõpilane alustab uurimisi psühholoogia algmõisteist ning süveneb hiljem üldpõhimõteteisse, seadustesse ja nähtustesse. Stuudiumi teine osa haarab juba huvitavamaid küsimusi ning neid käsitletakse rööbiti praktiliste töödega ja katsetega. Siia kuuluvad probleemid, nagu näiteks vaistu ja tunde sõltuvus, inimtunded ja reaktsioonid. Erilist tähelepanu on pöördud sellele, kuidas need väljenduvad liikumises, žestis, hääles ja näoilmes.

Massipsühholoogia ja -tundlikkuse selgitamisele ja uuringule pühendatakse palju aega ja hoolt. Siin süvenetakse küsimusisse, mis osa mängib psühholoogia loovas ja reprodutseerivas, nägemise ja kuulmise ettekujutusel ning fantaasia mitmekesisel vormes. Huvitava üksikasjana olgu märgitud loengud ilu psühholoogiast ning ilu hindamisest ja mõjust. Käesoleva artikli piirides ei jatku ruumi, et käsitleda üksikasjalisemalt kõike seda, mida psühholoogia alal Draamakunsti Akadeemias läbi võetakse. Piirdun vaid intelligentsi, temperamendi, soo ja rassi erinevuste, intellektuaalsete võimete, iseloomu ning lõpuks n.-n. „psühhopatoloogia igapäevases elus“ nimetamisega.

Eelkirjeldatud klassis omandab üliõpilane, kel on omajagu loomulikku näitlemisannet, igatahes sügavaimaid ja põhjalikemaid teadmisi, mis talle hiljem elus

TOOLISTEATER

V. Werneri komöödia
„INIMESED AJUJÄÄL“

Lavastus - A. Särev, lavapildid - H. Tamm
Ülal: V. Junek (A. Särev), all: ta tütar Pavla (L. Lindau)

suurt abi võivad anda ja mis nii mõnegi kunstniku silmad on avanud oma tõeliste võimete ja annete suuna suhtes. „Näitleja, kes ei mängi oma osa mehaaniliselt, kes end antud tüüpi oskab ja suudab sisse elada, sealjuures aga ka täiesti teadlik on psühholoogilisest mõjust, mida see tüüp näidendis kui tervikus peab avaldama, ja samal ajal ka publiku reaktsioone suudab jälgida ning tõlgitseda, see näitleja peab loorbereid ja publiku hinnangu võitma,“ tähendas mulle hiljuti üks siinseid tunnustatud arvustajaid.

Nimetasin eespool, et akadeemias õpetatakse ka võõraid keeli. Need on peamiselt prantsuse ja saksa keel. Eriti aga nõutakse esimese äraõppimist ja mõistmist, et süveneda prantsuse rohkearvulisse näitekirjandusse originaalkeeles, et mõtete ja väljenduste nüansse mitte kaotada ning et suuta neid näitemänge ka prantsuse keeles lavale tuua.

Teatrikunsti ajaloo minnakse tagasi klassikalisse greeka ajastusse ning üksikasjaliselt võetakse läbi kõik sellele järgnevad astmed. Paralleelselt uuritakse vanu lavastamise metoode ja nende arengut tänapäevani. Huvitavaid alasid on ka muusika hindamine, mis haarab näiteks omapäraseid probleeme, nagu „muusika tõlgitsemine liiklemises ja miimikas“, „abstraktne muusika“, „näitlemist toetav ja takistav muusika“ jne. Ühtlasi analüüsitakse ka muusikalisi vorme, orkestreerimist ja palju muud sellesarnast.

Lavakunstis, in stricto sensu, mis moodustab stuudiumi peaosas, nõutakse üliõpilasil samal ajal aga ka praktilisi teadmisi tehnilistes küsimustes, mis ühenduses teatritööga võivad esile kerkida. Lavavalgustuse probleemides peab tulevane näitleja niisama kodus olema kui ekspert-valgustusinsener. Ta peab oskama filtriitega töötada, tundma varjutehnikat ja teadma, kuidas käsitada filmiaparaaate ning igasuguseid peegleid, millede abil luuakse lavaefekte.

Füüsikakursus on harukordselt täiuslik, kusjuures aga valgustuse ja muudele sellastele probleemidele, milledega lavavalgustuse kokku puudutatakse, erilist tähelepanu pühendatakse. Foneetika alal võetakse läbi hääldamise põhireeglid, keelemurded, liht- ja lavakõne, rõhk, diktsioon ja intonatsioon. Kõrvuti foneetikaga käib hääleseadmise õpetus ja tegelik hääleseadmine. Inimananatoomia ja füsioloogia on samuti õppeaineid, milles analüüsitakse kõikide tähtsaimate elundite tegevust ning mõjuavaldusi sedavõrd põhjalikult, et teaduskonna lõpetanu omandab päris häid meditsiinilisi teadmisi.

Eeltoodu annab lühikese ja ülevaatliku

pildi ettevalmistustist draamakunsti diploomeksameile Londoni ülikooli juures, mis toimuvad Kuningliku Draamakunsti Akadeemias, ning umbes samadel joontel, kuid vähemas ulatuses n.-n. „Certificate of Proficiency in Diction and Drama“, s. o. tunnistuse eksameiks, osalt samas akadeemias, peamiselt aga „Central School of Speech Training and Dramatic Art“is.

Nende kahe õppeasutuse kõrval väärib tähelepanu ka „The Guildhall School of Music and Drama“, milles stuudium toimub vähem spetsialiseeritud joontel. Ka selles koolis kestab kursus 2—3 aastat, kuid on veidi odavam kui eelkirjeldatuis. Õpingud jagunevad üldjoontes viide ossa ja käsitlevad klassikalist draamat, komöödiat ning farssi, vehklemist, tantsu ja jumestamist. Erakoolidest omab hea nime n.-n. „The Webber-Douglas School of Singing and Dramatic Art“, milles individuaalset õpetust antakse kõigis lavakunsti eriharudes.

Eri institute nimetades olgu aga tähendatud, et kõigis paremates muusikakoolides ja akadeemias on ka draamakunsti eriklassid, kus muusikaliste õppeainetega rööbiti või eraldi õpetatakse ka näitekunsti. Neist on parimad Kuninglik Muusika Akadeemia ja Kuninglik Muusika Kolledž, mille näitekunsti klasside õppekavad on koostatud suure hoole ja ettenägelikkusega. Siingi mängib psühholoogia suurt osa ja mõgda alana on sisse võetud ka arvustus, kus üliõpilased — tulevased näitlejad ja lavakunstnikud — süvenevad teadusesse, mille väljendusi neil hiljem alati tuleb arvestada. Londoni Muusika Akadeemia — „The Incorporated London Academy of Music“ ja „The Conservatoire of Music Dancing and Dramatic Art“ — lõpetavad esmaklassiliste näitekunsti õppeasutuste nimestiku.

Ülalkirjeldatud koolidest on enam-vähem kõik inglise kuulsaimad näitlejad läbi käinud ja teatrite direktorid ning filmiühingud on alatiselt kontaktis koolijuh tide ning kasvandikega. Jälgides noorte lavajõudude arengut ning tutvudes juba õppeaja kestes nende võimete ja sõlmivad nad mõnegi üliõpilasega juba varakult lepingu, mis stuudiumi lõppedes maksma hakkab ja nähtud vaeva ja pingutava töö tasub kuulsuse loorberitega.

Kuid nii mõndki õpinguid suurte lootustega alustanud noormeest-neidu ootab pettumus. Sest poole kursuse möödudes peavad kõik kasvandikud sooritama katseksamid, kus õppejõudude kõrval on hindajaiks ka riigi parimad näitlejad ja teatriarvustajad. Neil eksameil läbikukunu akadeemias enam edasi õppida ei saa, samuti tehakse isikuile, kes küll ek-

EESTI DRAAMATEATER

H. Raudsepa komöödia

„MEES TRUMPIDEGA“

Näitejuht - E. Türik, lavapilt -
V. Blunt

Pildil: Lehmus (A. Sunne), Ellen
(L. Lasner) ja Sinisalu (A. Suur-
org)

EESTI DRAAMATEATER

H. Raudsepa komöödia

„MEES TRUMPIDEGA“

Näitejuht - E. Türik, lavapilt -
V. Blunt

Pildil: Kati (S. Reek) ja Lehmus
(A. Sunne)

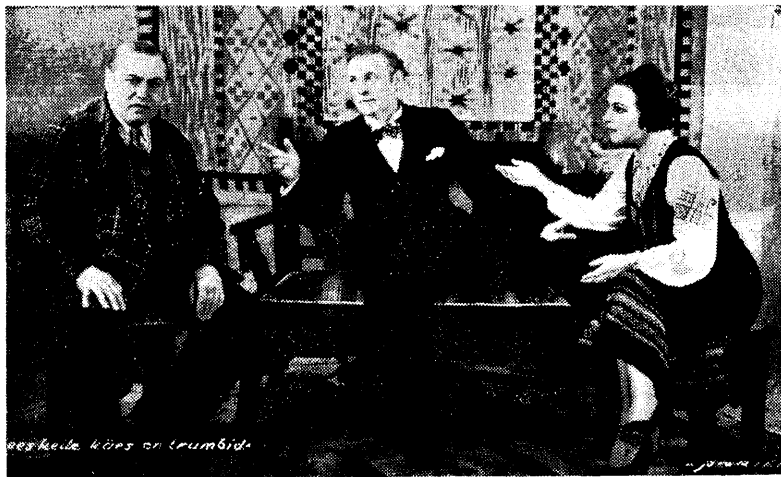
EESTI DRAAMATEATER

H. Raudsepa komöödia

„MEES TRUMPIDEGA“

Näitejuht - E. Türik, lavapilt -
V. Blunt

Pildil: Sinisalu (A. Suurorg),
Lehmus (A. Sunne) ja Ellen
(L. Lasner)

samid on sooritanud, aga pole jõudnud loodetud tasemeni, ettepanek oma energia mõnel teisel alal ära kasutada.

Sellaseil „sõelumiskatseil“ omavad mõõduandva sõna just kutselised, vilunud ja juba suure nime omandanud näitejõud ja teenelised teatriarvustajad, kes oma inimtundmise ja kogemuste põhjal peagi näevad, kus peitub lootusiandev anne ja kus ilmneb vaid keskpärane võime.

Esimene valik, muidugi, toimub juba

koolidesse vastuvõtmisel, mil tuhandete soovijate hulgast vaid mõni sada pääseb sisse. Kuid nagu juba öeldud, kes kord kursusele vastu on võetud, vahepealsed ja ka diplomieksamid on sooritanud, sel on kõik eeldused peagi lavakunstnike esiridadesse jõudmiseks. Kuid raske, pingutav ja suur on töökoorem, millest ta end enne läbi peab võitlema. Ja sageli on loorberite kandmine isegi veel suuremate kohustustega ja raskustega seotud.

Leo Kalmet

Tähelepanekuid Praha ja Varssavi teatrielust

1.

Võõra rahva teatrit sügavamalt tundma õppida ei saa ainult üksikute etenduste või proovide vaatamisega ja selle maa teatritegelastega konsulteerimise kaudu. Et tundma õppida mitmekülgset ühe rahva elu ja kultuuri avaldusi, on tarvis kestvat viibimist seal-ses miljöös. Siis vast muutuvad arusaadavaks mitmedki nähtused võõra rahva teatrielus, mis esialgul meie oma harjunud mõttesuuna kohaselt võivad jääda arusaamatuks või väärti tõlgitsetuks. Meie teatrite õppe-reislaste tavaline häda seisab selles, et meie olude, eriti aineliste võimaluste kitsikuse tõttu võime pühendada vaid väga piiratud aja oma õppeülesannete täitmisele, mille tõttu piüütakse lühikese ajaga haarata linnulennult võimalikult palju, mille juures tuleb paratamatult paljustki huvipakkuvast pealiskaudse uudishimu rahuldamisega üle minna. Olen aga kohanud välismaalasi-teatriõppereislasi, kes on terveks aastaks komandeeritud välismaale, mis on võimaldanud neile päris põhjalikku sisseelamist vastavasse teatriatmosfääri.

Piiratud aja kestes tuleb seega paratamatult suhtuda nähtusse-kuuldusse oma harjunud mõttesuuna ja oma miljöös seisukohalt peamiselt enesekontrolliks ja enda koduste oludega võrdluseks.

*

Kui vaadelda meie olude seisukohast Praha ja Varssavi teatrielu, siis peab kohe võrdluseks märkima suurlinnadele omast teatrite mitmepalgelisust — äärmisest rahutust katseteatrist kuni stabiilse rahvus-teatrini ja sellest kuni kõige tühisema jandini. Meil niisugused kontrastid ei oleks mõeldavad, kuid miljonlinnade publik

võib oma rohkusega nõuda oma erimaitsete rahuldumist. Ka majanduslikult dikteerib see inimhulk omad tahtmised ja soovid teatrielu kujunemiseks. Kõigele sellele mitmepalgelisusele vaatamata võime siiski välja koorida vastava rahvuse üldmentaliteedi teatri suhtes. Kuigi nii Cehhoslovakkia kui ka Poola on pärast maailmasõda tekkinud uusriigid, on nad ikkagi vanad, traditsioonidega kultuurirahvad, kellel on palju maailmakuulsaid kultuuriloojaid. Ja kuigi need mõlemad rahvad on olnud kestvalt võõra võimu all nagu meiega, on neil võõras ike olnud siiski mitmeti kerget ja nende rahvuslikud eneseavaldused pole olnud kaugeltki nii kammitsais kui meie tunneme seda oma ajaloost. See kajastub ka otsekohe teatrikultuuris, kus võime igal sammul tunda traditsiooni. On tunda teatud väljakujunenud rahvuslikku enesekindlust kultuurikiisimisis üldse ja eraldi teatrikunsti esitamise juures, kus on selles mõttes kujunenud arusaamisi (mõisteid), mille üle enam ei vaielda, mida aga meie endi juures veel öelda ei saa.

Jälgides Praha teatrielu jääb üldmulje, et Cehhi teater elab otsingute tähe all. Võime leida äärmise realistliku lavastuse kõrval hüpēt teatraalsusse, kusjuures publik ei näi veel olevat kindlakujuliselt orienteerunud. Lavastustes on märgata tänapäeva vene teatri mõju, risteldes saksa teatri korrektsusega. Kuid ühise joonena paistab silma igal pool selgesti näitlejate tugev realistlik kool, mis end tunda annab isegi äärmiste teatraalsete lavastuste juures. Paatost loetakse ebavõõruseks, isegi klassilistes lavastustes.

Praha viieteistkümnest mitmesugusest teatriüritusest on eriti nimetamisväärst kuus: Rahvusteater ühes filiaaliga, Linna-

teater ühes filiaaliga — Kammerteatriga — „Vabadusteater“ ja „D-38“.

Rahvusteater esitab nii sõnalavastust kui ka ooperit. Tegevuse rohkuse tõttu esineb Rahvusteater kahes majas (filiaali nimetatakse „Stavovski'ks“). Kummatki ala (ooperit ja draamat) juhib eri direktor. Nagu see mitmel pool mujalgi omane rahvusteatreile, on ka Čehhi Rahvusteater tugeva rutiiniga ja tugeva, teenekate näitlejate kaadriga. Lavastuses, niipalju kui mul oli juhus näha, hoidutakse katsetusist, andes kindlat, viimsete detailideni läbimõeldud, tasakaalukat režiidi. Ja seda isegi niisuguse teose juures nagu Shakespeare'i „Torm“, kus teos oleks võimaldanud endaga palju vabamalt käituda. Pearõhk pannakse näitlejate mängule. Laval püütakse valgusega näitlejaid kogu aeg esile tõsta, paiguti isegi mitte hoolides dekoratsioonide saatusest.

Dekoratiivsest küljest ollakse nii Rahvusteatriis kui ka mujal radikaalsemad kui meil. Püütakse võimalikult vähesega, hädavajalikega, edasi anda vajalikku miljööd, aidates seega tähelepanu ja pearõhku koondada näitlejate mängule. Mängus on läbi viidud tugev ansambli printsii, mille tõttu oleks etendusel asjata otsida nõrgemat kohta. Dekoratiivse külje esitamisel armastatakse plastikat. Shakespeare'i „Tormi“ esietendus oli pühendatud kadunud president T. G. Masaryk'ile, kes olevat oma eluajal eriti armastanud selle teose ettekannet. (Vahe-märkusena öeldud: Masaryk'i isiku populaarsus ja mõju on olnud Čehhis ettekujutamatu suur, mis annab end tunda isegi teatrites, kus tema poolt avaldatud arvamuste kohaselt kujundatakse teoseid või tõlgitsetakse etendusi.)

Praha Linnateater omab ka tugevad näitlejate kaadrid ja sarnaneb oma esitamise laadilt Rahvusteatrile. Eriti torkasid silma tugeva mänguga ja veetleva välimusega naisnäitlejad.

Linnateatril töötab haruteatrina Kammerteater, kus lavastatakse Linnateatri näitlejatega kergemasisulisli tõmbetükke, eesmärgiga aidata majanduslikult tasakaalustada Linnateatri eelarvet. Linnateatri enda lava aga hoitakse puhas kergekaalulistest tükkidest.

Avangard-teatriteks on „D-38“ ja „Vabadusteater“, mõlemad väikesed 400—500 kohaga kammerteatriladised teatrid.

„D-38“ nimetus on tuletatud nimetusest „Divadlo 38“. „Divadlo“ tähendab tõlkes „teater“ ja 38 on teatri maja number. Muuseas olgu tähendatud, et čehhid on vist ainukese rahvana Euroopa mandril teatrile leidnud algupärase tüvega nimetuse.

Mõlemad eelnimetatud teatrid mängivad iga päev üht ja sama tükki kuude viisi,

kuni tükk enam ei tõmba, ja siis hakatakse mängima uut asja.

„D-38-as“ oli parajasti repertuaaris Jaroslav Žak'i „Kool on elu alus“, mida mängiti igal õhtul suure menuga juba mitmendat kuud. Teose sisu on väga lihtne ja see käsitab satiirilisel tänapäeva kooli (gümnaasiumi) kasvatuslikke puudusi, esitades lopsakaid õpetajate ja õpilaste tüüpe. Erilist tähelepanu väärib lavastus. Lava on ilma eesriideta ning sisustus peab kujutama kooli miljööd, kusjuures dekoratsioon on koostatud kardinate foonil sümboolsetest, plastilistest esemetest. Lava raami moodustavad hiiglasuured: joonlaud, sirkel, kolmnurk, pliiats ja lava keskel asetseb suur kuuetahtuline tindipott pöördkettal, mida pööratakse tegevuse ajal vajaduse järgi. Tindipoti kork kujutab ühelt poolt direktori kabinetti, teiselt poolt õpetajate toa akent. Tindipoti iga tahk on ühtlasi ukseks õpetajate-tuppa, koridori, klassi või tarbe korral kujutades raamatute ja füüsikaabinõude kappi. Õpilaste istmeteks on püütud suur kriiditükk ja kummi. Igal dekoratsiooni-esemel oli mingi sümboolne side tegevusega ja ükski ese ei tundunud liigsena. Selles miljöös toimus tugevalt teatralne mäng, kuid see teatralne ei seisnud mitte niivõrd näitlejate ettekande stiilis kui lavastuse printsii. Anti kogu aeg publikule mõista, et „meie mängime“. Nii oli palju tegevust viidud saali ja suurem osa käike oli saalist. Samuti valgustusepunkte ei varjatud publiku eest. Esimete vahetamist toimetas laval publiku silme all nii mängu kestes kui vaheajal teener. Näitlejate ettekande viis oli realistlik, kuigi paiguti oli veidi stiliseeritud koor kõnõsid. Ka kostüümes oli sümboolseid vihjeid, nagu literatuuri õpetajal varuka peal suur ämblik, ajalooõpetajal sallina ümber kaela visatud rooma tooga jne. Tekstis oli palju aktuaalset ning publik oli väga aktiivselt elevil, reageerides tihti aplausidega. Etendus jättis väga sügava ja haarava mulje ning etenduse lõppedes hakkas nagu kahju, et juba lõpeb. Näitlejad püüsid kindlalt ansambelis ja parima tahtmise juures ei oskaks neist kedagi esile tõsta. Programmilhel nimetatakse näitlejaid etenduse autoreiks ja seda täie õigusega, sest teksti autor oli neil vaid mängimise ettekäändeks.

Teine avangard-teater — „Vabadusteater“ — on täiesti omalaadne. Selles teatris mängitakse poliitilise tendentsiga ja päevakajalisi tükke. Nende tükke autoreiks on olnud kümne aasta jooksul kaks selle teatri andekat näitlejat Voskovec ja Werich (programmidel initsiaalid V. ja W.), kes ühtlasi esinevad ka peaosades. Mul oli võimalus veenduda, et need olid silmapaistvalt andekad näitlejad. Nimetatud teatris on

Eesti Draamateatri üldjuht L. Kalmet ja dekooraator P. Raudvee külas tšehhi näitleja Vlasta Buriani juures (pildil keskel)

ilmselt tugev vene mõju, nii esinemise vormilt kui ka tendentsilt, mis on seletatav osalt sellega, et eelnimetatud autorid-näitlejad on mõnd aega esinenud Moskvast. Kuid teatrikunsti seisukohalt on Vabadusteater väga huvitav. Ettekande viis on, kui tohiks nii viisi defineerida, Commedia dell' arte tänapäeva vaimus. Parajasti oli seal repertuaaris juba mitmendat kuud „Raske Barbara“, mille militarismivastases sisus näidatakse kuidas üks suur militaristlik maa „Yberland“ tahab kavalusega ja hiljem jõuga üht rahulikku ja naiivset demokraatlikku vabalinna Eidam'it oma rüppe haarata.

Sellesse sisusse on põimitud ka romantiline intriig ja väga palju lopsakat huumorit, kus antakse mükse päevakajaliste sündmustele ja ühe suurema riigi militarismile.

Autorid iseloomustavad oma teatrit, mis tahab olla nende programmi-kõneks, ettekantava tüki eessõnas kokkuvõetult järgmiselt: — Meie eelmine tükk oli reportaaž tänapäeva elust. Peale eelmise tüki mängimist kuni käesoleva teoseni pole midagi muutunud meie aastasajas. Aktuaalsus on ainuke õige teatri valitseja. Kuid ta (aktuaalsus) on vahepeal oma värvi muutnud — ta on veel verisemaks muutunud. Seepärast meie ei tahtnud enam kirjutada niisugust aktuaalset tükki, mis teid haaraks oma hirmsa tänapäeva tontlikkusega. Seda pole alati vajagi. Meie teame kõik rohkem kui meil armas oleks teada, mis meie ümber sünnib. Ja mispärast peabki seda samas vormis esile tooma, nagu meie loeme igal hommikul ja õhtul ajalehest. Seepärast jutustame parem üksteisele lõbusaid

lugusid ja lehitseme kirjudes mineviku kroonikates, mis on meile õpetuseks, et ka teised on olnud sarnastes raskustes nagu meiegi, ja ometi väljapääsu leidnud. „Raske Barbara“ on kirjutatud, et lüüa vana-aegse lugulaulu atmosfääri „Eidam'i“ vabalinna keses. Kui aga teile see meenutab tänapäeva elamusi, siis tuleb see võib-olla sellest, et tükk on loodud 1937. a. ja meie teater seda mängides on ikkagi tänapäeva teater. —

Mul oli juhus seda etendust näha haruldusena — ööetendusena. Nimelt korraldab nimetatud teater üks kord kuus ööetenduse Praha näitlejaile, kuhu koguneb ka provintsinäitlejaid. Etendus oli erakordselt kõrgpingeline ja sädelev. Saalis istus umbes 500 näitlejat. Säärast kontakti lava ja saali vahel ma pole veel näinud. Näitlejad ilmselt improviseerisid laval autorite teksti hulka (kõige enam autorid-näitlejad V ja W ise) ja õige sageli käisid pisted laval saali tuntud nimede aadressil. Ka meiegi, kui külalised, saime oma osa. Aplausid olid peaaegu iga teise-kolmanda lause järele. Isegi tüki lõpul aplauside peale kummardamine oli ülemeelikult omapärane. Sellest kõige viimane moment oli säärane, et laval esinev näitleja andis mõista, kui eesriie oli juba umbes kümme korda lahti käinud, et ta kipub koju. Viimast korda eesriide lahti minnes oli näha küljekardinat vahelt tardunud jooksu poosis näitleja väljasirutatud säärt ja üht kätt sõrmede otsas tõlgendava parukaga.

Nimetamise väärt on veel üks isiklik teater. See on kuulsal filminäitleja Vlasta Buriani teater. See teater mängib tükke, kus vaid Burianil on peaosad. Burian on

„RASKE BARBARA“
autorid V ja W, kes on
samas tükis ka peaosajad

sädelev koomik ja hea karakterkujude looja, mida ka Tallinna publikul on olnud võimalik näha mitmetes filmides, nagu „12 tooli“ j. t.

Siinne publik oma slaavi temperamendile vaatamata on vastu ootusi tagasihoidlik, välja arvatud mõned erandlikud avangardteatrite etendused, kus publik keema läheb. Huvitava, meile igatahes harjumatu nähtusena, võiks märkida Praha publiku erilist huvi draamade vastu. Heade draamade etendused ei tunne publiku põuda.

Näitlejate seltskondlik positsioon on väga kõrge ja teatritegelaste esindajad ei puudu suurteil ametlikel vastuvõttudel. Samuti on näitlejad aineliselt hästi situeeritud, vähemalt riigi- või omavalitsuse toetust saavates teatrites. Selle kohta seletas üks haridusministeeriumi juhte, et teatritegelase kutselise tegevuse õitseaeg on koondatud lühematele aastatele kui tema kaaskodanike tegevus mõnel teisel intelligentidel alal ja seepärast tuleb teatritegelast tema loomingu elujõulisemal perioodil eesõigustada ja temale avaramad elutingimused luua. See on igatahes tähelepanu vääriv väljendus ja vääriks meilgi läbi viia.

Eri peatüki moodustavad Čehhi nukuteatrid, mis kujutavad endast Čehhi omapära, kuid loodan selle aine juure lähemalt tulla edaspidi eri artiklis.

Čehhoslovakkias saavad riigitoetust vaid Rahvusteater ja paar suuremat provintsteatrit, selle eest aga toetavad aineliselt tõhusalt kohalikke teatreid omavalitsused, s. o. linnade ja maakondade valitsused.

Õige mitmed teatrid täidavad ka rändteatrite ülesandeid, kuid ainult linnades ja sedagi ebaregulaarselt. Meie mõiste järgi

regulaarseid ringreise teeb ainult Eestitki külastanud professor J. Skupa nukuteater, andes etendusi nii lastele kui ka täiskasvanuile.

2.

Asudes vaatlema Poola teatreid, leiame siin võrreldes Čehhi teatritega õige palju erinevat nii konstruktsioonis kui ka kunstilises pales. Vastandina paljudele suurriikidele ei ole Poolas n.-n. riigiteatreid. Varssavi viis nimetamisväärsed teatrit — Rahvusteater, teatrid „Polski“, „Nowy“, „Maly“ ja Suveteater kuuluvad teatriühingule, mille nimetus on: „Towarzystwo Krzewienia Kultury Teatralnej W Polsce“. Nimetatud ühing saab riigilt üldsummas teatud toetuse (umbes 500.000 zlotti), mis jagatakse nimetatud kontserni kuuluvate teatrite vahel, vastavalt teatud teatri ülesannetele ja tarvetele. Need viis teatrit jagunevad kolme gruppi: 1) Rahvusteater ühes „Nowy'ga“, 2) „Polski“ ühes „Maly'ga“ ja 3) Suveteater. Viimane ei ole mitte suvine teater, nagu nime järgi võiks vahest järeldada, vaid tavaline talvehooaja teater. Poolas üldse on 36 teatrit, neist linnateatreid 20. Üks on spetsiaalrändteater, asupaigaga Varssavis. Viimase kunstiline tase ei ole kõrge ja ta esineb Varssavis vaid mõne üksiku korra aastas. Kuid on olemas 5 rändülesannetega teatrit, asupaigaga eri linnades, kus esinetakse ka alatiselt. Need lähenevad kunstiliselt tasemelt parematele teatritele. Ringreisi-etendusi antakse keskustes, kus on vähimalt 5000—7000 elanikku.

Poola teater põeb praegu osalist publiku kriisi, mis on tekkinud praegu teravalt päevakorras olevast juudi-küsimusest. Juudi

rahvuse protsent Poolas on kaunis suur ja kuna jõukamad juudid seni täitsid poola teatrite kalleimaid kohti, siis praegu poolakate ja juutide vahelise pinevuse tõttu juudid boikoteerivad poola teatreid ning teatri kassale on see tunduvaks miinuseks. Näiteks Lódzi linnas, kus on 700.000 elanikku, võib teater pärast seda, kus muulased boikoteerivad teatrit, arvestada ainult 150.000 elanikuga-poolakaga. Mitmete asjaolude tõttu, võib-olla ka ülalnimetatud põhjustel, on viimasel ajal näitlejate palku vähendatud. Ooper isegi seisis palgavõitluse streigi tõttu. Kuid ka nende vähendatud palgad, mis kõiguvad Varssavis praegu Ekr. 100.— ja Ekr. 700. —vahel, on meie mõistete järgi ikkagi suured, isegi arvesse võttes nende elukallidust. Varssavi teatrid mängivad peaaesjalikult üht tükki järjest kunni see repertuaarist välja langeb. Ainult Rahvusteater mängib vaheldumisi mitmekesist repertuaari. Põhjendavad sealsed teatrijuhid seda sellega, et olivat majanduslikult tasuvam, ning kuna teatreid on palju, on ka publikul küllalt võimalust valida tükke ja teatrite vahel. Ka võimaldavat see süsteem kestvamalt pühenduda üksiku lavastuse ettevalmistamisele. Ja tõepoolest kunstiliste saavutuste poolest ei jäta Varssavi paremad teatrid midagi soovida. Poola teater oma paremas osas on vastuvaidlematult kõrgel tasemel seisev ansambliteater. Mitmed Rahvusteatri ja „Polski“ teatri etendused meenutavad oma kunstiliselt distsipliinilt varemalt nähtud Moskva Kunstiteatri etendusi.

Siinjuures ei saa jätta nimetamata, et poola näitlejatel on tugev ja ühtlane kool. Ilma teatrinstituudi selektsioonita ei pääse üldse külastelise teatrite lavadele. Selle järele valvab Poola Näitlejate Liit. Nii palju kui oli minul juhus näha etendusi, ilmnas igal pool, et näitlemises tüüritakse tugevasti realismi poole. Ka dekoratsioonid rõhutatakse realismi, laskudes isegi liig detailidesse. Peaaegu eranditult harrastatakse plastilist dekoratsiooni. Repertuaaris pühendatakse kaunis suurelt tähelepanu ka romantikale. Sellel alal mõjuvam etendus oli „Polski“ teatris „Chopin ja George Sand“, poola kirjaniku J. Iwaszkiewicz'i teos, mis annab ühe romantilise episoodi noore Chopini elust, seni käsitamata vaatevinklist.

Huvitava elamuse andis „Nowy“ teatri etendus. Nimetatud teater, olles Rahvusteatri filiaal, on puhtakujuline kammer-teater, väikese 250-istmelise saaliga. Istmete tõus on võrdlemisi järsu kallakuga, nii et iga vaataja nagu tunneb ennast lava ettesemas läheduses asuvat. Lava ise aga ei asetse, nagu tavalises teatris, poodiumil, vaid saali põrandal. Lava põranda pind al-

gab otse esimese rea toolide juurest, nii et näitlejate mäng sünnib paiguti publiku ees peaaegu ilma distantsita.

Mängiiti komöödiat „Skizz“ niivõrd haruldase intiimsusega, et esimeses reas istudes kaotasid paiguti realiteeditunde ja tundsid ennast nagu kaasosalisena selles mängus. Igatahes niisugusel kujul antud kammer-teater saavutab täieliku mõju ja erineb suuresti paljudest mujal nähtud kammer-teatri nime kandvatest väiketeatritest.

Üldmulje Poola teatritest jäi, et Poola teater seisab kõrgel tasemel ja omab silmapaistvaid ansambliteatri saavutusi, millega peaksid tutvuma tulevikus enamal määral kui seni ka meie teatrite õppereisilased, seda enam, et Varssavi asub meie võrdlemisi kättesaadavas kauguses.

3.

Kõne all oleva mõlema rahvuse teatrite juures suure vooresena peab veel kord alla kriipsutama näitlejate tugevat kooli. Kuna see küsimus ka meil on praegu aktuaalselt päevakorras, siis poleks vahest liigne öelda paar sõna ka selle küsimuse kohta.

Prahas asub teatrikool konservatooriumi juures. Koolil on nelja-aastane kursus, millest viimane aasta on meisterklass. Kool töötab pärast lõunat, et töötajail oleks võimalik tundidest osa võtta. Neile õpilastele, kel selleks on eeldusi, võimaldatakse paralleelselt õppida filmiosakonna klassis. Meisterklassi lõpetab harilikult iga aasta 15—20 õpilast, kes tavaliselt ka kõik teatrite juures kohad saavad. Naiste tung kooli on suurem kui meestel, seepärast püütakse meeste teha mitmeid soodustusi. Kooli töömoodis püütakse pearõhk panna realistlikule väljendusoskuse tehnikale. Näitejuhtideks peab õppima teatrite tegeliku töö juures.

Varssavi riiklik teatrikunsti instituut on iseseisev õppeasutus. Kool on kolmeaastase kursusega ja on jaotatud näitlejate ja näitejuhtide osakonnaks. Näitlejate osakonda astujailt nõutakse keskkooli eelharidust, kuna näitejuhtide osakonda — gümnaasiumi eelharidust. Näitejuhtide osakonda sisseastumise üheks eeltingimuseks on veel, et vastaval isikul peab olema varemalt mingisugune kokkupuude teatriga, kas literaadina, näitlejana, dramaturgina jne., ja põhjalikud teadmised kirjanudina. Paralleelselt kaht osakonda lõpetada ei saa. Kui noor näitleja tahab näitejuhtide klassi astuda, siis peab ta enne näitlejate klassi lõpetama. Mõlemal osakonnal on eri juhataja. Tunnid toimuvad pärast lõunat kella ½5—½8-ni. Teatrikooli õpilastel ei ole lubatud viibida teatrite lavatagustel või osa võtta näitlejate kogunemistest või üritustest, et

mitte lasta häirida kooli õppemeeleolu kutsetelise teatri võimalikkudest kõrvalnähtustest. Esimene poolaasta on katsesemester, mille järele tehakse tugev seleksioon. Väljalangejate protsent katsesemestri järele on tavaliselt üle viiekümne.

Lavapraktika õpetajaid igas klassis on 4—5, et õpilastel oleks võimalik kõige mitmekülgsemalt tundma õppida praktilist tööd. Õppemeetod on järgmine: esimesel aastal peab algaja omandama täielikult ainult tehnilisi oskusi (hääle- ja kehatehnika, miimika jne.). Mingisuguste „hinge avastamiste“ juure ei asuta enne kui on selge, kas on õpilasel vastavaid füüsilisi ja tehnilisi eeldusi. Teisel aastal on osade väljatöötamise õpetus (katkendid ja improvisatsioonid) — tehnika hingestamise oskus. Sel aastal võetakse läbi võimalikult palju osi. Kolmandal õppeaastal on ansambli õpetus. Lõpetab iga aasta 15—18 õpilast, tavaliselt mehi ja naisi võrdselt, kes kõik teatrite juures tööd leiavad. Lõppeksamini lavastus omalt etteikandelt peab vas-

tama Rahvusteatri tasemele. II ja III õppeaasta õpilased on ühtlasi katsematerjaliks näitejuhtide klassi õpilastele. Viimasel ajal on hakatud nõudma, et ajalehtede juures töötavad teatriarvustajad oleksid lõpetanud teatriinstituti näitejuhtide klassi.

*

Lõpuks pean tooma võrdluseks ühe nähtuse meie teatrielust, millega eesti teatrid on kõne all olevate maade teatritest ette jõudnud. See on meie teatrite ühine ajakiri. Meie „Teatri“ numbrid ärastavad suurt tähelepanu ning imestati, kuidas meie kui väikerahvas suudame seda nii korralikult välja anda. Ainult Varssavi viie teatri kontsernil on ühine brošüüritaoline ajakiri, kuna tavaliselt täidavad teatriaajakirja aset mõnelehelised brošüürid, mida müüakse koos teatrieeskavaga, millised on aga sisuvaesemad meie teatrite tavalistest eeskavade brošüüridestki.

P. N. Vrabets

Näitleja töö põhialuseid Nõukogude teatris

Möödunud kuus jõudis tagasi kodulinna, Tallinna, pärast ligi kolmeaastast õppimist ja töötamist Nõukogude Venes J. Savadski nimelises teatris näitleja P. N. Vrabets. Toimetus pöördus hra Vrabetsi poole palvega informeerida eesti teatritegelasi lähemalt töömoodidest, mis on võetud aluseks Nõukogude Vene teatris. P. N. Vrabets kirjutab meile sel puhul lühkesti järgmist:

On üldtuntud tõde, et vene teatrit peetakse parimaks maailmas; ta on n.-ü. maailma avangard-teater. Hea kuulsuse ja vene teatri üldise edu üks peapõhjusi on ta teatritöö loomingu meetod, mida on lähemalt põhjendanud üle maailma kuulsad lavakunsti meistrid K. S. Stanislavski ja V. J. Nemirovič-Dančenko. Moskva Kunstiteatri („MHAT“) loominguiline meetod — see on tõeline elu ise; see on inimeste käitumise ja tegude psühholoogiliste motiivide sügavuste avastamine ning inimlike vahakordade ja kujude tõepärane kujundamine.

Riiklik teater, mida juhib vabariigi teeneline näitekunstnik J. A. Savadski, ja kus ma töötasin kolm aastat, on seotud „MHAT“-iga mitmeaastaste elavate sõprussidemetega. J. A. Savadski on Stanislavski ja Vahtangovi õpilane. Ta on

hulk aastaid töötanud koos nende suurimate lavakunsti meistritega. Ka mina püüdsin omandada Stanislavski süsteemi parimad põhimõtted, kohandada nendele oma loominguilist individuaalsust.

Enne kui asuda selle süsteemi kirjeldamisele, tahaksin asja paremaks mõistmiseks puudutada lühidalt lavakunsti mõningaid põhiprobleeme.

Nagu teame, on lavakunsti lõplik vorm — etendus. Kes on aga etenduse teostaja ja ühes sellega lavakunsti teose, teatri etenduse, tõeline autor?

Etenduse teostamisest võtab osa suur hulk loovaid jõude: autor-kirjanik, kunstnik-dekoraator, näitejuht-lavastaja, sageli helilooja, tantsija ning lõpuks, osade mängijad — näitlejad.

Igaüks neist töötab kindla ülesande kallal ja nende loovtöö tulemuseks on need üksikosad, mis kokku annavad terve

UGALA

L. Fodori komöödia
„KÜPSUSTUNNISTUS“

Lavastus - E. Tinn, lavapilt -
A. Möldroo

Pildil: pedagoogika nõukogu
koosolek II v.

UGALA

L. Fodori komöödia
„KÜPSUSTUNNISTUS“

Lavastus - E. Tinn, lavapilt -
A. Möldroo

Pildil: dr. Kulcsar (E. Tinn) ja
dr. Mathé (M. Raik)

UGALA

L. Fodori komöödia
„KÜPSUSTUNNISTUS“

Lavastus - E. Tinn, lavapilt -
A. Möldroo

Pildil: Klotilt Szalay (S. Tamm)
ja Kato Horvath (L. Vohu)

**HELSINGI
RAHVATEATER**

A. Kallase draama
„HUNDIMÖRSJA“

Pildil stseen V v.: Aale
(E. Jurkka) ja Priidik (H. Hytönen)

TOOLISTEATER

V. Werneri komöödia
„INIMESED AJUJAÄL“

Lavastus - A. Särev, lavapilt -
H. Tamm

Pildil stseen I v.: Zdeněk
(H. Maldre), Pavla (L. Lindau)
ja Iiri (P. Maivel)

VALGA TEATER

L. Zilahy komöödia
„PÄIKE PAISTAB“

Lavastus - V. Soorsõrv, lava-
pilt - K. Rooleid

Pildil stseen II v. kooliõpetaja
(A. Pahla), jaamaülem (O. Raud-
heid), Jaarika (M. Paimre),
Jantši (J. Raiend), postmeistri
proua (F. Pungar) ja Johanna
(E. Sisask)

etenduse. Üksikult need elemendid eten- dust ei esinda. Vaid alles ühendatult kõi- kide autorite looming (teos, muusika, la- vastus, lavalised kujud) kujundab enesest etenduse, lavakunsti lõppvormi. On en- dastmõistevad, et siin ei ole jutt mehaa- nilisest ühendusest, mis ei saa anda mi- dagi väärtuslikku ja ühtlast. Etendus on paljude autorite loomingulise töö tule- muste orgaaniline ühendus. Seega on kogu etenduse autoriks teatri kollektiiv.

Mis on teatri kollektiiv?

Kollektiiv teatris on kunstnike koondus, kes teostavad ühist ülesannet, kus kõiki- del koonduse liikmetel on ühise ülesande eri osade täitmisel üks ja sama siht. Enne kui asuda töö juure etenduse läbiviimi- seks, kollektiiv peab selgesti mõistma, milleks antud lavateos on valitud ettekan- deks ja millises suunas ta peab mõjutama vaatlejaid. Vähe sellest, kollektiiv peab teadma, milliste abinõudega teostada an- tud ülesanne, s. t. tal peab olema kindel töömeetod.

Tõeline teatri-kollektiiv ei teki järsku, ta kasvatatakse ja ta sirgub järk-järgult. Ühes säärases teatri-kollektiivis töötasin ka mina kogu aeg. Savadski-nimeline tea- ter tegutseb kõigest 12 aastat, ja kogu aeg ta sammus järjekindlusega edasi, läbemata puhata loorbereil, töötades innukalt ikka süvenenumalt ja laiaulatuslikumalt. Tea- ter sai alguse väikesest studiost, kus näitlejad ise pesid põrandaid, kütsid ah- jusid, maalisisid dekoratsioone jne. Hiljem juba tekkis oma väike teatrike keldri- ruumides, siis uus teater Moskva keskuses 1500 kohaga, ja nüüd töötab Savadski tea- ter Lõuna-Venemaal, Rostovis Dooni ääres, suures M. Gorki nimelises teatrihoo- nes. See on suurimaid teatreid mitte ainult Venemaal, vaid kogu Euroopas. Teatrisaal mahutab 2500 vaatlejat, laval on olemas 3 ketas-pöördlava, ja esiplaanil, külgede peal, eesriide ees veel 2 pöörd- lava, kummalgi pool üks. Ainult väsimatu, innuka töö tõttu jõudis selle teatri kol- lektiiv oma praegusele järjele, moodusta- des koonduse, kes on leidnud ühise keele lavakunsti ülesande ja taotluse mõistmi- ses üldse ja lavakunsti meisterlikkuses eriti, s. t. tal on ühine töömeetod kõikide liikmete jaoks.

Kaugeltki mitte iga teater ei oma sää- rast kokkusulatatud kollektiivi. Vanas Vene teatris meistril oli õpilane. See püü- dis lihtsalt järele aimata meistril. Oli õpilane andekas, oskas ta haarata kinni õpetaja töötamise viisist, siis sai tast asja, oli ta aga vähemandekas, — sai tast vaid õpetaja kahvatu koopiat, jälgendaja. Võt- tes endale eeskujuks mõne keskpärase näitleja, sai õpilane samuti keskpäraseks jõuks ja nii langeski vene lavakunsti üldi-

ne tase. Tekkisid küll mõned üksikud ta- lendid, kes puhtinstinktiivselt said võima- luse avastada oma kunstite tõekallikaid ning oma loovat individualiteeti maksma panna. Üldiselt oli aga näitlejate mass säärares tingimustes kaunis madalal ta- semel nii üldkultuuriliselt kui ka kutse- alaliselt. Puudus teatrikollektiiv, puudus ühine loominguline meetod. Näitlejaskond sageli oli raamistuks, milles võis hiilata „gastrolööri“, teatrist teatrisse rändava prominendi tõeline anne, mis sageli osu- tus ka keskpärasuseks. See oli muidugi kasulik gastrolööriale, kuid kahjulik kogu etendusele, seega ka publikule.

1936. a. kevadel püstitati uued põhimõt- ted kõikidele teatritele Nõukogude Venes, öeldes, et siitpeale teater peab olema rea- listlik ja naturalism ning formalism tõrju- takse teatrist välja. Formalismi näitena võiks tuua Meyerholdi teatris lavastatud Ostrovski „Metsa“. (Muide, Meyerhold on selle lavastuse nüüd ümber töötanud, kuid veel 1935. a. nägin seda etendust esimeses variandis, kus gümnaasiastil oli „roheline parukas“, ja kogu tüki tõlgitsemine oli võlts, ning vaatleja, kes tuli teatrisse Ost- rovskit vaatama, nägi vaid lavastaja veid- rusi.) Kõige piltlikum näide naturalismist on „MHAT“i lavastused 1912—1916. Täna- päeva teatritele on kõlvulised ning vastu- võetavad vaid realistlikud lavastused, tõeline, elulähedane kunst, võltsimata la- valine tõde.

Küsiksime nüüd edasi, kes on tähtsaim organism või osaline teatriloomingus?

Kõige enne tuleb märkida, et kõikidest kunstidest, mis võtavad osa etenduse kujundamisest, ainult näitleja kunst ei eksisteeri väljaspool teatrit. Kujutada näitlemiskunsti väljaspool teatrit on niisama raske kui teatrit ilma näitlejata.

Iga teine etenduse loomisest ja kujun- damisest osavõtja lõpetab oma töö enne selle töö tulemuste publikule näitamist. Näitleja töö aga jätkub vaatlejate silme all, ainult näitleja astub elavasse, otseko- hesesse ühenduses publikuga. Näitleja on nagu vahetalitaja publiku ja kõikide eten- duse teostamisest osavõtjate vahel.

Oma töös laval, oma mängus publiku ees näitlejal tuleb kasutada kogu mater- jali, mis on etenduse ettevalmistajate loo- mingulise töö tulemus. Näiteks sellest, kuidas näitleja kasutab autorilt antud ma- terjali, mõjub ka autori teos publikule, samuti ka dekoratsioon, muusika, tants jne. Kuivõrd kõikide etenduse teostamist osavõtjate, nende hulgas ka näitlejate, looming on materjaliks, millest kujunda- takse etendus, võime järeldada, et näit- leja on tähtsaimaks, põhjapa- nevaimaks materjaliks lava- kunstis.

Näitleja loob oma kunstipärased kujud, kujundades laval inimese tegevust, ta toiminguid. Näitleja peab valitsema lavalist lihtsust ja tunnete ehtsust. See tähendab olla loomulik ja tõetruu laval, samuti nagu me seda oleme elus, ning samal ajal omama lavalise väljendusvõime, s. o. oskuse edasi anda vaatlejale oma ehtsad tundmused kunstipärasel vormis.

Elus omab tunnete avaldus erisuguste inimeste juures eri ilme ja vormi ja seetõttu ka erineva kaasakiskuvuse astme või haaravuse. (On inimesi, kelle naeratus paneb naeratama teisi, kes oskavad jututada anekdoote nii, et naerakse südamest ka siis, kui anekdoot on tühine, oles haaratud ainult jutustamisoskusest jne.). Just säärase nakatusvõimega naerus või kurbuses või üksipuha missuguse tundmuse väljenduses peab näitleja olema varustatud kõrgeimal määral. Mida kaasakiskuvam on näitleja, seda parem on ta, seda andekam. Kuid tema peamiseks omaduseks peab olema siirasus, oskus olla usutav ja tõepärane oma lavalistes avaldustes, oma tunnete väljendusis. (Selleks on tarvis omada oskust vaadelda ennast ja teisi väga mitmekesisest olukordades.)

On teada, et inimese toimingud ja tema käitumine on tingitud ümbrusest, milles ta liigub, et meie mõtted, tunded ning iga meie samm on tulemus mõjutust, mida saame ümbritsevast elust. Kõike seda me tajume oma viie meelega ja seepärast on väga tähtis näitlejale vabalt valitseda neid orgaane.

Kuidas peaks toimuma näitleja töö osa kallal?

Mind õpetati nii: Te loete tähelepanelikult läbi teose ning analüüsidest püüate selgitada selle teemat ja ideed, see on selgitada peamõtet, mida autor tahtis väljendada oma teoses. Selleks on tarvis õppida tundma mitmekülgset kogu autori loomingu, õppida tundma tema poolt kirjeldatud olustikku ning määrata kindlaks enese isiklik suhtumine sellele. Kõigest sellest tekibki teil oma arusaamine ja tüki tõlgitsemine. See üldine töö, niiõelda teoreetiline osa, teostatakse ühiselt kõikide kollektiivi kuuluvate liikmete osavõtul ja lavastaja juhtimisel.

Selle esimese tööjärgu tulemusena määratakse kindlaks „lavateose alustelg“, (основной стержень пьесы), teose „läbiv-tegevus“ (сквозное действие) ning iga näidendi tegelase vahekorid teose „teljega“. Nii tehakse kindlaks koht, mille omab näitemängus tegelane teiste hulgas, osa, mida te peate mängima. Te peate selgitama ülesande, mida peab teostama antud tegelane, selgitama osa kandvuse ja tähtsuse tüki peamõtte ja idee väljenduses.

VALGA TEATER

L. Zilahy komöödia „PAIKE PAISTAB“
Lavastus - V. Soosõrv, lavapiildid - K. Rooleid

Te teostate selle ülesande analüüsidest osa, töötades teksti kallal, või nagu öeldakse „lahkate teda“, et selgitada mida teeb ja millised toimingud teostab antud tegelane; millised põhjused kutsuvad välja iga tema toimingu; kuidas suhtub antud tegelane teda ümbritsevale elule.

Samal ajal on tarvis selgitada, mis on kujundatavale osale kõige tähtsam, missugused teod ja sündmused on esmajärgulised, missugused tungid on tähtsaimad, missugused vahekorrad on tähtsaimad ja mis on teise järgu tähtsusega.

Sellasel teel selgub põhisihit, kuhu suundub antud tegelane, põhitingimused, ihad, mis kihutavad teda selle sihi saavutamiseks, põhivahekorrad ümbritsevale inimesetega, sündmustega ning esemetega.

Kõigest sellest hakkab ilmema kuju ning tegelane saab juba reaalse vormi.

See on tööjärg, mida teostab meie loov fantaasia. Meie hakkame mõistma ja tunnetama vahenditult, mida antud kuju armastab ja mida mitte; kuidas ta käitub mitmesugustes olukordades, missugune on

ta välimus, missugused on ta harjumused ja kombel. See on töötamine teose üksikute katkendite kallal. Kuna kogu see töö toimub laua taga, seepärast nimetataksegi seda „laua-perioodiks“. Näitlejad siin ei liigu, nad lihtsalt loevad, mängides liikumatult. Näitejuht püüab töö selles perioodis viia näitlejaid tüki atmosfääri, nakatada neid oma fantaasiaga, ergutada nende kujutlusvõimet.

Mõtet, mida näitleja tahab rakendada hääldatavasse lausesse, nimetatakse „alltekstiks“, tahet, mis dikteeris selle mõtte — „ülesandeks“ või „sihitaotluseks“.

Mida annab säärane töö näitlejale?

Kõigepealt näitleja hääldab teksti värs-kelt, omamoodi, mitte trafareetselt. Iga hääldatud lausega ta püüab suunduda teatud tegevusse ja juba see püüde kutsub välja näitlejas eneses sügavad ja ehtsad tunded.

Usk oma kuju elulistesse olukordadesse nagu oma enese elusse ja siit järgnev lavaline tõde — seda peab näitleja püüdma saavutada.

See tee näitleja töös osa kallal on vaid skeem, see on vaid vahend peasihi saavutamiseks, osa õigeks avastamiseks.

Laval näitleja peab andma veenva, usutavalt elava lavalise kuju. Iga näitleja võib seda saavutada omamoodi. Oskus ühendada osa analüüsi tõlgitsemise tulemusi elava, vahenditu kujutlusega temast oma loomingu fantaasias on vaid üks osa näitleja tööst, suurim töö toimub proovidel, kus püüame juba kehastada, elustada seda loomingu kuju, mis on tärganud ja elab meie teadvuses. Mida elavam, mida

loomulikum saab kuju, seda täiuslikumalt saab näitleja väljendada oma loodud kuju kaudu näidendi ideed.

See on näitleja töö siht, süsteem on vaid vahend sihi saavutamiseks. Töötamine lavalise kuju loomises nõuab individuaalse joone arenemist nii seesmiselt kui ka väliselt; siin on tarvis kujundamiseks leida vormi, mis kõige täiuslikumalt vastaks mõeldud kujule ja kõige reljeefsemalt teda teostaks.

Valitsedes oma sisemisi võimeid peab näitleja arendama ka oma füüsilisi võimeid (kõnetehnikas, kehatehnikas, muusikas, rütmis). Kuidas muidu ta võiks saavutada väljendusrikkust loodud kuju lavalises ettekandes?! Kuidas muidu ta võiks teostada ettekandeid eri stiilis ja ajastus, kuidas ta võiks mängida osi, mis nõuavad värsimõõtu ja rütmi, hääle rohket pingutust?! Kuidas muidu ta kannab laval kostüümi, mis nõuab omasugust plastilist vormi, erinevat sellest, millega ta on harjunud?!

Ainult nende kahe omaduste ühendus, ainult sisemise ja välise tehnika täieline valitsemine annab lavakunstniku tunnustuse.

Muidugi, ükski süsteem või meetod ei tee veel „talenti“, kuid aidata sunnata, tasandada teed, hoida eksimustest ja lõpuks — keskpärasest materjalist koolitada lavale vastuvõetavaid jõude — selles on näitlejate koolitamise õige lavapedagoogiline ülesanne.

Kõigele sellele õpetati mind kolm aastat ja ma olen väga tänulik oma vaimsele juhile — J. A. Savadskile ja ta abilistele.

Kuidas näidendist saab näitemäng

Tšehhi luuletaja ja kirjanik Karel Čapek, kes näitekirjanikuna on tuntud meilgi, vestleb mõnusa endairooniaga huvitavast teekonnast, kuidas teos rändab näitekirjaniku töölaualt teatrilavale publikule ettekandmiseks. Toome selle mõningate kärbetega ja lühendustega oma lugejatele pühade vahepalaks, ja et lugu oleks meelepärasem, paneme ka pildid juure (autori venemalt Josef Čapekilt, kes on Karel Čapeki kirjanduslikuks kaastööliseks).

Oma esimesis, eotolis ja kobavais algeis näidend tekib tööpoolest väljaspool teatrit, auahne autori kirjutuslaual; teatrisse ta läheb alles siis, kui autor arvab, et ta on valmis. Siiski osutub varsti, umbes nii poole aasta või aasta jooksul, et ta ei ole veel valmis; sest parimal juhul ta rändab tagasi autori juure palvega, et ta teeks ümber viimase vaatuse. Mingisuguseil salapäraseil põhjusil on see ikka viimane vaa-

tus, mis tuleb ümber teha, täpselt nii, nagu see on viimane vaatus, mis laval kindlasti äpardub ja milles arvustus haruldase üksmeelega näeb näidendi Achillese-kanda. On imekspandav, et näitekirjanikud neist möödapääsmatuist kogemustist hoolimata käivad ikka veel peale, et nende näidendil olgu viimane akt. Ei peaks lihtsalt kirjutatama viimaseid vaatusi. Või viimane akt tuleks põhimõtteliselt ära lõigata, nagu kärbitakse buldogi saba, et see ei rikuks

ta figuuri. Või tükk tuleks mängida tagurpidi, viimase vaatusega alguses ja esimese vaatusega, mida harilikult tunnistatakse parimaks, lõpus. Lühidalt, peaks midagi sündima, et teatri autoreilt võetaks viimase vaatuse needus.

Niisiis pärast seda, kui viimast vaatust on

ei ole mingit tagajärge. Kui näidend on küllaldasel määral laagerdanud, hakkab ta nüüeldel lõhnama ja siis tuleb teda välja tuua, lavale; s. t. kõigepealt proovisaali.

*

Kui te peaksite olema näitekirjanik või kui teil peaks olema tahtmine selleks saada, siis ma ei soovita teile minna esimesele ehk lugemisproovile. See on masendav mulje. Seal tuleb kokku kuus või kaheksa näitlejat; nad näivad surmani väsinutena, haigutavad ja külmetavad; nad seisavad või istuvad grupikestes ja kõhivad poolvaljusti. See sünge ja morn seisukord kestab umbes pool tundi; viimaks hüüab näitejuht: „Noh, mu daamid ja härrad, algame!“

Surmani väsinud jõuk võtab istet tudiseva laua ümber.

„Mees viie ässaga. Komöödia kolmes vaatuses,“ hakkab näitejuht ette lugema, mispeale ta ruttu vuristab maha dekoratsiooni kirjelduse: „Vaselt sisustatud kodanlik tuba. Paremal uks esikusse, vasemal magamistuppa. Keset tuba laud jne. Jüri Tanel ilmub lavale.“

Ei midagi.

„Kus on härra X?“ võpab näitejuht, „kas ta ei tea, et meil on lugemisproov?“

„Ta proovib laval,“ uriseb keegi pahatujuhiselt.

„No siis loen mina ta osa,“ otsustab näitejuht. „Jüri Tanel ilmub lavale. Klaara, on sündinud midagi ootamatut! Klaara!“

Ei midagi.

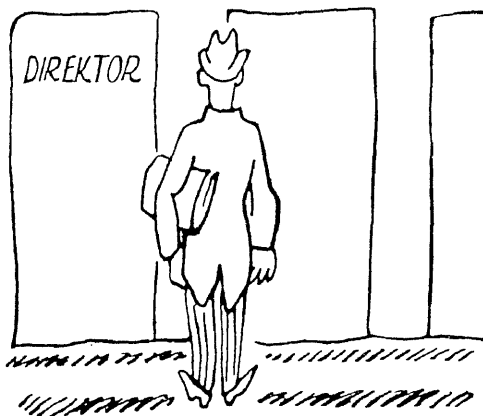

Kirjanik

kaks või kolm korda ümber töötatud ja tükk on vastu võetud, algab autoril ootamisaeg. See on too aeg, kus autor lakkab üldse midagi kirjutamast ja tegemast, kus ta ei ole suuteline isegi ajalehte lugema, elama pilvis, magama või kuidagi viisi aega surnuks lööma, sest ta elab ootuse transiseisundis, et teda mängitakse, milal teda mängitakse, kuidas teda mängitakse ja palju sarnast. Autoriga, kes ootab, ei saa üldse juttu ajada; ainult väga vilunud autorid võivad maha suruda oma rahutuse ja teeselda, nagu nad vahetevahel mõtleksid ka millestki muust kui nende vastuvõetud näidendist. Näitekirjanik võib-olla kujutleb, et juba näidendi kirjutamise ajal seisab ta selja taga teatriteener ja toob talle hingetult käsu, härra autor saatku jumalapärast viimane vaatus ära, tunahomme olevat esietendus ja tema, teener, ei tohtivat ilma viimase vaatuseta tagasi minna, ja veel seda ning teist. Nii see asi muidugi ei toimu; kui näidend on vastu võetud, ta peab teatavat aega teatris „laagerdama“: seeläbi ta muutub küpsemaks ja nagu saaks õige teatriaroomi. Laekas lamama peab ta mõnd aega juba selleks, et temast võiks siis teatada kui „põnevusega oodatud uudisest“. Mõned autorid segavad halastamatult selle küpsmisprotsessi vahele, käies isiklikult peale, millel õnneks

LAVALE

Kolgata tee

„Pagan võtaks,“ ütleb näitejuht, „kus on Klaara?“

Ei midagi.

„Kus on proua Y?“

„Võib-olla ta on haige,“ arvab süngelt üks hääl.

„Ta on külaskäigureisil,“ ässitab teine.
 „Eile jutustas mulle Mari,“ hakkab keegi jutustama, „et ta —“

„Noh, siis loen mina Klaara osa,“ ohkab näitejuht ja pöörase kiirusega, nagu oleks keegi ta kannul, leierdab ta maha dialoogi Jüri Taneli ja Klaara vahel. Keegi ei kuula pealt. Laua teises otsas areneb vaikne jutuaamine.

„Kati ilmub lavale,“ turtsub näitejuht viimaks kergendatult.

Ei madagi.

„Aga preili,“ uriseb näitejuht, „pange ometi tähele! Te olete Kati, eks?“

„Ma tean,“ ütleb preili naiivitar.

„Nii siis lugege! Esimene vaatus, Kati ilmub.“

„Unustasin oma raamatu koju,“ teatab preili naiivitar armastusväärset.

Näitejuht uriseb midagi õudset ja loeb ise kahekõnet Kati ja Klaara vahel, ruttu leierdades, nagu papp, kes vaese inimese matusel palvetab meie-isa-palvust. Üksnes kohalviibiv autor sunnib end pealt kuulama, muidu aga asi areneb üldisel osavõtmatusel.

„Ilmub Kustas Piigert,“ lõpetab näitejuht kähiseva karjega.

Üks inimkujundajaist võpatub ja otsib tasakuist oma näpitsat. Kui ta selle on saanud ninale, hakkab ta lehtisema oma osas. „Mis lehekülg?“ küsib ta viimaks.

„Kuu,“ vastab näitejuht.

Inimkujundaja lehitseb raamatus ja hakkab oma osa ette kandma traagiliselt hauataguse häälega.

„Jumala pärast,“ kohkub kohalviibiv autor, „see peab ometi olema lõbus elumees!“

Vahepeal Klaarat asendab näitejuht ja lõbusat elumeest mängiv inimkujundaja leierdavad maha süngeid sõnadejärjestusi, mis peavad esindama sädelevat dialoogi.

„Millaal tuleb teie abikassa tagasi?“ küsib inimkujundaja laibalikult.

„Abikaasa,“ parandab näitejuht.

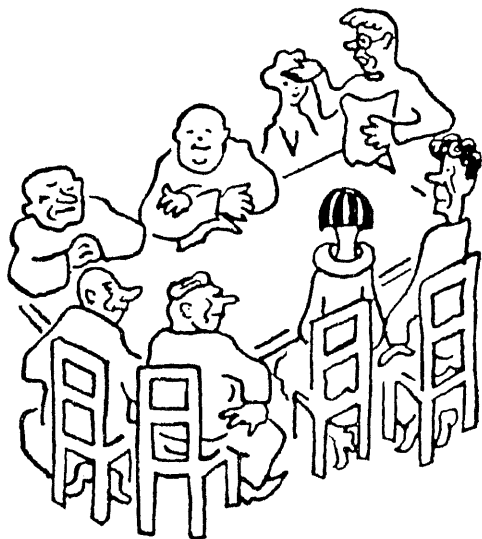
„Siin seisab abikassa!“ nõuab teine oma õigust.

„See on ümberkirjutamisviga, parandage ta ära!“

„Siis kirjutagu nad paremini ümber,“ ütleb inimkujundaja põlglikult ja vajutab pliiaatsi osaraamatusse.

Seni nagu surmaeelses valus kaeblev koor on vahepeal läinud nii elavaks, et päris müri-ke: äkki „Pea!“ Ühes osas puudub üks sõna. „Pea!“ Siin on kärbe: „oli ta esimene armastus“ kuni „söote meeleldi“. „Pea!“ Siin on osad ära vahetatud.

Nii siis edasi; uludes, kriisates, üliküirelt vriiseb põnevusega oodatud uudise tekst maha. Kes on oma osa maha leierdanud, koristab end, ja olgu lõpuni kas või ainult kolm külge, ei näekedagi huvitavat, kuidas näidend lõpeb. Viimaks langeb teose viimne sõna ja saabub vai-

Osade jaotamine

kus; vaikus, mille kestes näidendit kaalutakse ta esimeste tõlgitsejate poolt.

„Aga mis kleidi ma pean selleks selga panema?“ plahvatab näidendi kangelanna äkki keset vaikust.

Autor vaarub välja masendatuna veendumusest, et kogu maailma ajaloo kestes ei ole kirjutatud nii magedat ja menutut tükki kui tema oma.

Nüüd algab pikem staadium: seadeproovid — kui lava on kinni — proovisaalis.

„Siin on uks,“ näitab näitejuht tühjas ruumis, „ja see riidevarn on teine uks. Tool seal on sohva, ja see tool on aken. Too laud seal on klaver, ja siin, kus ei ole midagi, on laud. Nii. Armuline proua tuleb uksest vasemalt ja asetub laua juure. Hüva. Ja nüüd tuleb teise ukse kaudu Jüri Tanel. Mis pagan see on? Kus on siis jälle härra X?“

„Laval operetiproovil,“ teatab kaks häält.

„Noh, siis mina markeerin Tanelit...“ ohkab näitejuht ja ruttab sisse kujuteldavast uksest. „Klaara, on sündinud midagi ootamatut.“ Siis Tanel mängib end akna juure. „Palun, ärge istuge sellele toolile, see on ometi aken! Nii siis veel kord, armuline proua, te tulete vasemalt ja Tanel teile vastu. Klaara, on sündinud midagi ootamatut.“

„Aga kaugeltki mitte, isa,“ loeb Klaara oma osast, „ma ei ole teda täna hommikust saadik näinud.“

Näitejuht kangestub: „Mida te seal loete?“

„Esimene vaatus, külg kaks,“ deklareerib Klaara rahulikult.

„Aga nii seal ometi ei seisa,“ karjub näitejuht ja rebib Klaaral osa käest. „Kus teil see siis on? Aga kaugeltki mitte, edasi... see on

aga... aga armuline proua, te olete ju teise raamatu kaasa võtnud!"

„Mulle saadeti see eile," ütleb armuline proua rahulikult.

„Siis võtke vahepeal inspitsiendi raamat ja pange tähele; mina tulen paremalt..."

„Klaara, on sündinud midagi ootamatut," laseb armuline proua lahti.

„Aga see ei ole ju sugugi teie tekst," heidab näitejuht meelt. „Teie olete ometi Klaara ja mitte mina!"

„Ma arvasin, et see on monoloog," väidab armuline proua vastu.

„See ei ole monoloog. Ma tulen ja ütlen: Klaara, on sündinud midagi ootamatut. Niisiis tähelepanu! Klaara, on sündinud midagi ootamatut."

„Missugused juuksed saavad mul olema?" küsib armuline proua.

„Mitte mingisuguseid. Niisiis uuesti: Klaara, on sündinud midagi ootamatut."

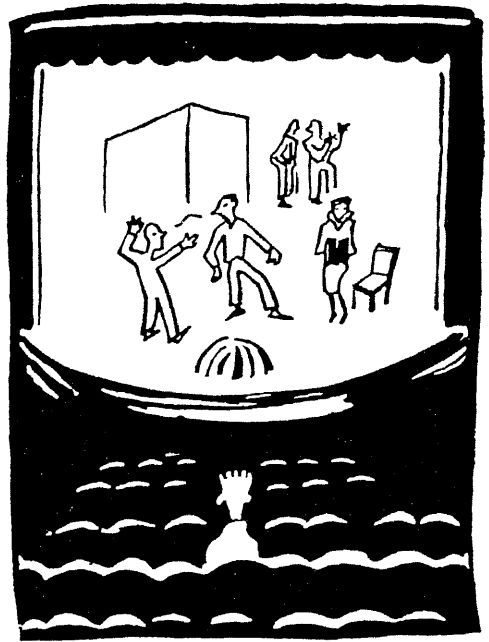
„Is on uhtunud," veerib Klaara.

„Kuidas?"

„Mina ei oska seda lugeda," teatab Klaara.

„Jeesus Kristus," hädaldab näitejuht. „See peab olema: Mis on juhtunud? Lugege korralikult."

Klaara kutsus kõiki juuresolijaid tunnistajaks, et tema osaraamatus seisab „Is on uhtunud." Kui see fakt on küllaldasel määral tõestatud, tormab näitejuht viiendat korda kujuteldavast uksest sisse ja sisistab palavikulikult: „Klaara, on sündinud midagi ootamatut."

Seadeproof laval

Kohalviibiv autor hakkab kangekstuses selles lauses taipama maailma kogu idiootsust ja mõttetust. Kunagi, mitte kunagi, ei selgu see kaos; mitte kunagi maailm ei jõua asjaolu äratundmisele, et on sündinud midagi ootamatut; mitte kunagi ei saada edasi...

„Sisse astub Kati," teatab näitejuht.

„Mhm," kõlab kustki tagant, kus Kati vahepeal korraga on söönud vorstikesi, tantsinud paso-doblet ja ajanud juttu. Prouh! Kaks tooli lendab ümber. Kati seisab keset saali ja hoiab kätt põlvel. „Kati on sisse astunud," ütleb ta. „Oi, küll ma tegin endale haiget."

„Te peate vasemalt sisse astuma, preili," saadab näitejuht teda tagasi.

„Ma ei või," hädaldab Kati. „Ma purustasin jala."

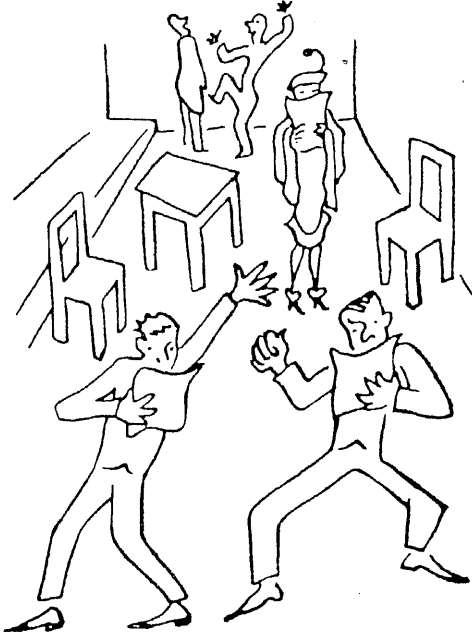
„Niisiis tähelepanu," karjub näitejuht, „ilmub Kustas Püigert."

Kustas Püigert vaatab kella: „Ma pean nüüd minema lavale operetiproovile," ütleb ta jahedalt. „Ootasin asjata terve tunni siin. Head aega!"

Autoril on tundmus, nagu oleks tema võibolla selles süüdi. Siis ilmneb, et Jüri Taneli ja Kustas Püigerti äraolekul ei saa aranžeerida ühtki dialoogi, välja arvatud kolmanda vaatusel algus:

Teenijatüdruk: „Härra Püigert, armuline proua."

Klaara: „Ma lasen paluda."

Lugemisproov

Seda etteastet näitejuht kordab seitse korda. Mispeale ei jää muud üle kui lõpetada seade-
proov. Autor läheb koju surmava hirmutun-
dega, et vaevalt enne seitset aastat saab tema
tükki lavale tuua.

*

Ja siiski, neil proovidel saalis, kus väbisev
tugitool kujutab sohvast, trooni, kaljut või palko-
nit, tehakse kõige enam teatritööd. Autor, kes
on jannu suremas soovist näha oma tükki, leiab
teda siit kaose ja segaduse seisukorrast, nii et
ta meelsaimini tahaks nutta; näidendit proovi-
takse kas lõpust või keskelt, mingisugune täht-
susetu etteaste kordub kaksikümmend korda,
kuna nii mõnigi teine ei ole üldse veel ette tul-
nud; pooled näitlejad on haiged ja teine pool
on teistel proovidel; aga siiski on minuteid,
kus autor tunneb, et asjast hakkab saama asja.

Kolme või nelja päeva pärast ilmub uus isik:
etteütlev. Näitlejad lakkavad lugemast oma
osi ja hakkavad mängima; nad on asja juures,
kõik läheb hiilgavalt; autor kuulutab, et esi-
etendus võiks olla juba täna öhtul.

„Oodake, kuni tuleme lavale,“ pidurdavad
näitlejad ta vaimustust. Viimaks saabub suur
päev, kus niivisi puruksnopitud näidend jõuab
lavaproovile. Veel harjutatakse kinnise ees-
riide juures. Etteütleva istub lauakese taga,
härra autor kükitab samuti lauakese juures ja
ootab rõõmsalt seda, kuidas asi hakkab mine-
ma. Noh, asi ei lähe sugugi. Teel proovisaa-
list lavale mingisuguseil arusaamatuil põhjusil
näidend on liimist läinud. Kõik on kadunud.

Pärast kaht või kolme proovi asi siiski pa-
raneb, läheb peaaegu hiilgavalt, ja näitejuht
käseb: „Niisiis eesriie lahti ja etteütleva ko-
hale!“ See on see silmapilk, kus isegi kõige
karastatum näitleja kahvatub, sest mingisugu-
seil, arvatavasti akustilisel, põhjusil asi ei lähe
jällegi sugugi mitte, niipea kui etteütleva on lä-
nud kohale. Hävitatud autor vaatab parterrist
pealt, kuidas ta tekst laval edasi-tagasi lehvib,
nagu vana pesu tuule käes. Ja peale selle mil-
legipärast näitejuht lakkab kuidagi tähele pa-
nemast seda, mida näitlejad kõnelevad laval ja
pahandab ainult, et see seal seisab liigselt mä-
ral paremal ja et too seal mingu kiiremalt mi-
nema. „Pagan teab, miks ta sellele paneb nii-
palju rõhku,“ mõtleb autor. Tekstis seisab
lihtsalt: „Tanel ära,“ sellest aitab. Näitejuht
on nähtavasti hulluks läinud, sest äkki ta mõir-
gab nagu narr, Klaara astugu sammude võrra
tagasi; ka näitlejad on kuidagi tusased ja tülit-
sevad vihaselt etteütlevaga, see maigutavat ai-
nult suud ega ütlevat midagi ette. Jüri Tanel
teatab, et tal on gripp ja et ta läheb süngi.
Tagapõhjas inspitsient ja rekvisiitor hauguvad
üksteise kallal atavistliku marutõve hoos. Vi-
maks näitejuht on karjunud oma hääle kähise-
vaks ja vaikib, kuna äranikastatud tekst sur-
mavas väsimuses lonkab üle lava.

Härra autor all saalis vingerdab nagu hun-
nik õnnetust.

Seisukord on „S. O. S.“ ega ole kustki enam
võimalik abi saada — tunahomme on peaproov.

PEAPROOV.

Harilikult õnnetustekott lõhkeb viimasel päe-
val enne peaproovi. Trupis puhkeb epi-
deemilisi grippe, angiinasiid, kopsupõletikke,
pleuriite, pimesoolikaid ja teisi õnnetusjuhtu-
meid. „Katsuge, missugune palavik mul on,“
koriseb peaosaline autorile kõrva sisse, nagu
pääseks auru kustki torust. „Ma peaksin süngi
heitma — vähimalt nädalaks, kuristab ta läm-
budes kõha kätte ja vaadates autorile otsa tapa-
pingile viidava ohvri etteheitvate, pisaratega
täidetud silmadega.

„Ma ei või kõnelda,“ kraaksus Klaara. „Siin
laval tõmbab koledasti. Härra autor, mind
peaks lastama arsti juure minna, või ma ei saa
esietendusel mängida.“ Ja et mõõt oleks täis,
saadab lõbus elumees arstitunnistuse: kõhu-
krambid. Nii.

„Niisiis algame, algame!“ pasundab tundmu-
seta näitejuht, ja laval hakkab vaaruma kähise-
vahäälalisi kujusid, kes oma viimse hingetõm-
bega leierdavad maha mingi surmavalt vastiku
teksti, mille etteütleva neile peale sunnib. „Aga
minu daamid, see ei lähe,“ karjub näitejuht.
„Veel kord, tagasi! See pole mingi tempo!
Ja teie peate seisma ukse juures! Niisiis veel-
kord, Kati astub sisse.“

Konflikt etteütlevajaga

Kati astub sisse sureva tiiskushaige sam-
muga ja jääb seisma.

„Noh, preili, hakake peale,“ põristab näite-
juht.

Kati sisistab midagi, pilk tundmatute kau-
guste küljes.

„Aga, preili, te peate aknast mööduma,“
määratseb näitejuht. „Veel kord, tagasi!“

Kati hakkab nuuksuma ja jookseb lavalt minema. „Mis on temaga juhtunud?“ tunneb hirmu kohalviibiv autor. Näitejuht kehitab õlgu ja sisiseb nagu hõõguv raudkang vees. Autor võtab end kokku ja tormab direktori juure: olevat võimatu, et esietendus on tuna-

Kulisside taga

homme, see tuleks tingimata edasi lükata. (Iga autor on päeval enne peaproovi sel arvamisel.) Kui ta — teataval määral rahunenult — poole tunni pärast tagasi tuleb, on laval arenemas hirmus konflikt etteütteleja ja peaosalise vahel. Peaosaline väidab, etteütteleja ei olevat talle annud teatavat märgusõna, mida etteütteleja salgab, protesti märgiks lahkudes oma kohalt. Nüüd saab sömata inspitsient, kes omakorda pragab eesriidemehega, mispeale kravall jätkub teatrikoridoride labürindis, lõppeks kadudes kuhugi katlaruumi. Vahepeal on korda läinud tuua etteütteleja tagasi ta kohale, aga ta on säärases seisukorras, et ta nüüdsest peale ainult sisistab. „Niisiis algame,“ karjub näitejuht murdunud häälega ja istub maha, olles kindlasti otsustanud, et ta ei sega enam vahele. Peab nimelt teadma, et viimane vaatus ei ole veel saanud lavaproovi.

„Kas te arvate, et ülehommene see võib olla?“ küsib autor teda arglikult.

„Asi läheb ometi hiilgavalt,“ ütleb näitejuht ja kargab püsti: „Veel kord! Tagasi! See kõik on halb! Veel kord Kati etteastel!“ Kati astub sisse, aga samal hetkel pääseb lahti uus torm. „Issand Jumal,“ märatseb näitejuht, „kes

teeb seda kära? Kes seal vasardab? Härra inspitsient, visake välja see kaabakas, kes seal luugi all nii käratseb.“ Nüüd selgub, et too kaabakas on lihtsalt lavatööline, kes luugi juures peab midagi parandama; igas teatris alati midagi parandatakse. Edasi ilmneb, et lavatööline ei lase endale midagi meeldida, vaid et ta end oskab kaitsta kangelaslikult ja küllaldaselt määral. Lõppeks sõlmitakse vaherahu tingimusel, et lavatööline võib oma haamriga veidi vähem kopsida.

Viimaks lõpeb viimane proov enne peaproovi. See on sünye ja ärritunud päev, tormine ja pilvis, aga homme loodetavasti kummub lava kohal peaproovi lai, särav, kirju vikerkaar.

„Härra näitejuht,“ arvab autor, „võib-olla võiks Klaara esimeses vaatuses —“

„Nüüd peame selle juba jätma,“ katkestab teda süngelt näitejuht.

„Härra näitejuht,“ teatab Klaara, „praegu laseb õmbleja mulle öelda, et ta ei jõua minu kleidiga esietenduseks valmis. See on hirmus!“

„Härra näitejuht,“ hüüab Kati, „mis sukad ma panen jalga?“

„Härra näitejuht,“ teatab rekvisiitor, „meil ei ole akvaariumi.“

„Härra näitejuht,“ ütleb dekoratuur, „me ei saa dekoratsioonidega kuidagi moodi homseks valmis.“

„Härra näitejuht, tulge üles!“

„Härra näitejuht, mis paruka ma saan?“

„Härra näitejuht, kas kindad peavad olema hallid?“

„Härra näitejuht, me peaksime esietenduse võib-olla siiski edasi lükkama,“ vannutab autor.

Lavahitamine —

„Härra näitejuht, kas akvaariumis peab olema kalakesi?“

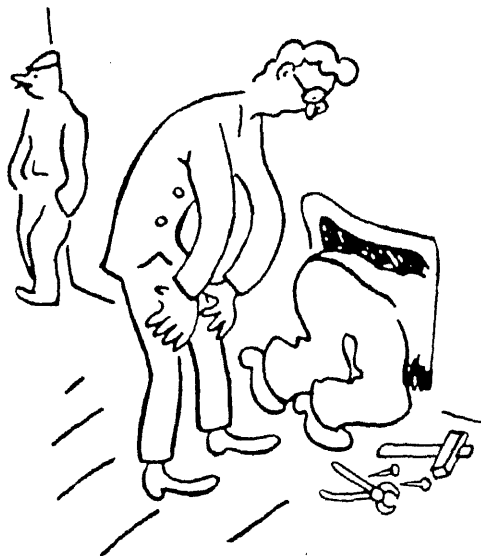
„Härra näitejuht, säärsaapad peab teater mulle välja maksma.“

„Härra näitejuht, võib-olla mul siiski ei ole tarvis kukkuda põrandale, kui ma langen minestusse. Ma määrin sealjuures oma kleiti.“

„Härra näitejuht, siin on kava korrektuur.“

„Härra näitejuht, kas need püksid on õiged?“
Kohalviibiv autor hakkab end tundma viimse ja liigseima kujuna maailmas. Paras talle, ta ei oleks pidanud kirjutama näidendit!

Peaproov on teoorias see proov, kus kõik peab „olema nagu esietendusel“, dekoratsioonidega, valgustusega, kostüümidega, grimmiga, kulissitaguste müradega, rekvisiitide ja statisti-

— takistustega

dega. Praksisis see on proov, kus kõigest sellest ei ole midagi kohal, kus harilikult pooled dekoratsioonid on laval, kuna pooled alles kuivavad või lüüakse raamidele või on kuski „teel“; see on proov, kus valmis ömmeldud on püksid, mitte aga kuued, kus selgub, et kogu teatris ei ole sobivat parukat, kus ilmneb, et puuduvad just pearekvisiidid; see on proov, kuhu statistid ei või tulla, kuna üks on kuski kohtus tunnistajaks, teine ametis ja ülejäänud haiged. Lühidalt, peaproov on selge ülevaade sellest, mis viimasel minutil veel puudub.

Autor istub vaatesaalis ja ootab seda, mis peab tulema. Alguses ei sünni kaua aega mitte midagi, lava on tühi. Näitlejad kogunevad, haigutavad ja kaovad garderoobidesse. Siis tulevad dekoratsioonid ja tehnilise personali vool ujutab lava üle. Autoril sügelevad kõik ihuliikmed; ta tahaks minna appi, sest ta tahaks nii väga näha valmis lava. Siniseis kitleis mehi tirib toaseina, tore! Nüüd nad tõmbavad kohale teise seina, hurraa! Nüüd puudub veel ainult kolmas sein, aga see on maalri töötaas. „Pange siis esialgu mingisugune teine asjandus kohale!“ hüüab näitejuht. Viimaks pannakse kolmanda seina asemele maalitud mets.

Seepeale asjade kogu edaspidine areng jääb mingisuguse lati juure toppama. Algab sellega, et kaks siniseis kitleis meest asub kulissi kallal puurima. „Mis te seal teete?“ karjub lavameister.

„Siia peab ometi tulema liist,“ ütlevad mehed. Lavameister segab vahele, kükitab maha ja puurib mainitud kulissi kallal.

„Aga mis seal siis lahti on, pagan võtaks?“ karjub veerandtunni pärast näitejuht.

„Siia tuleb panna liist,“ vastab lavameister. Näitejuht vannub hirmsasti ja lööb sekka, see tähendab, ta kükitab maha ja uurib mainitud kulissi.

„Härra näitejuht, miks me ei alga?“ küsib veerandtundi hiljem autor.

„Siia tuleb ometi panna liist,“ vastab näitejuht, olles süvenenud oma töösse.

Hävitatult istub autor; vaata, vaata, mingisugune liist on neile tähtsam kui minu näidend. Mis see üldse on — liist?

„Härra autor, miks me ei alga?“ küsib vaatesaali pimedusest naishääl.

„Enne tuleb ometi liist ära panna!“ vastab autor asjatundlikult ja püüab pimeduses aru saada, kes seal kõneles. Löhnab kuidagi vaigu ja tualettseebi järele.

„See olen mina, Kati,“ naeratatakse säravi hambu pimedusest. „Kuidas meeldib teile mu kleit?“

Ah nii, kleit; autoril on hea meel, et üldse keegi hoolib ta arvamusest ja seletab vaimustatult, just nii ta olevat kujutelnud kleiti: üsna lihtsana ja pealetükkimatuna —

Peaproov

„Aga see on ometi modell,“ vastab Kati solvunult.

Viimaks on tänu mingisugusele imele likvideeritud salapärane asi liistuga. „Kõik kohtadele!“ karjub näitejuht.

„Härra näitejuht, seda parukat ma ei või pähe panna.“

„Härra näitejuht, kas mul peab olema kepp?“

„Härra näitejuht, on tulnud ainult üks statist.“

„Härra näitejuht, jälle on keegi akvaariumi puruks peksnud.“

„Härra näitejuht, neis kaltsudes ma ei mängi.“

„Härra näitejuht, kaks tuhandevatilist on läbi põlenud.“

„Härra näitejuht, täna ma ainult markeerin.“

„Härra näitejuht, tulge üles!“

„Härra näitejuht, tulge alla!“

„Algame, algame!“ mõirgab näitejuht. „Eesriie! Etteütteleja! Inspitsient!“

„Esimene gong!“ karjub inspitsient.

Eesriie tuleb ette, vaatesaal pimeneb, autori süda väriseb ahnes ootuses; viimaks ometi ta näeb oma näidendit!

Esimene gong.

Nüüd peab sõna saama lihaks...

Teine gong, aga eesriie ei mõtlegi eest ära minna. Selle asemel on kuulda kaht vihast häält, mille kõla sumbutab eesriie.

Akki tuleb veel üks teine gong, ja eesriie

ehmub eest. Lavale tuleb absoluutseft tundmatu härra vurrudega ja ütleb „Klaara, on sündinud midagi ootamatut.“

Mingisugune daam astub talle vastu: „Mis on juhtunud?“

„Oodake!“ karjub näitejuht. „Alumine ramp välja, kollast juure! ja miks ei paista päike tupa?“

„Ta paistab ometi,“ hüüab kustki mingisugune hääl.

„See peab nüüd päike olema? Andke enam valgustust! Aga ruttu!“

„Kaht tuhandevatilist oleks tarvis!“ teatab endine mingisugune hääl.

„Siis andke nad, pagan võtku!“

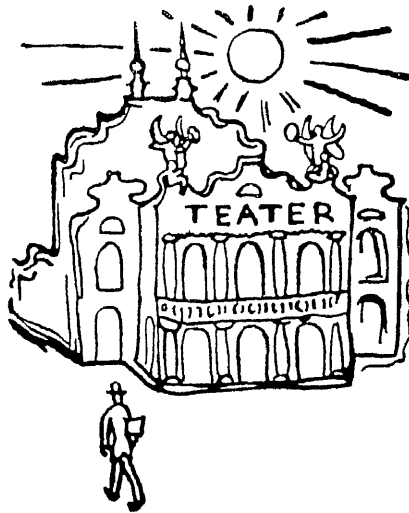
Nüüd tuleb lavale hallis kitlis mees: „Ma ju ütlesin, et nad põlesid läbi.“

Näitejuhi hääl teeb vihast kukerpalli: „Siis võtke teised!“

Ja ta tormab lavale, kus puhkeb seninägematu ägedusega kravall, millega harilikult algab iga peaproov.

Vahepeal autor istub nagu okkail. „Armas jumal,“ mõtleb ta: „mitte kunagi ei kirjuta ma enam näidendeid!“

Kui ta ainult oma töotust peaks!

- Meie ajakiri ei kõrgenda tellimishinda! „TEATRI“ aastakäik (9 numbrit) maksab endiselt ainult 2 krooni. Ajakiri ilmub 5-dat aas'at.
- „TEATER“ on eesti teatritegelaste ja kunstihuvilise teatripubliku ühine häälekanal.
- „TEATRIT“ lugedes olete alati kursis teatrieluga kodu- ja välismaal.
- Soovitage „TEATRIT“ oma tuttavale! See ajakiri väärib Teie heatahtlikku soovitusi!
- Ärge unustage uuendada „TEATRI“ tellimist 1938. a.!

Teatrite töomailt

ESTONIA

Järgmiseks sõnalavastuseks pärast Pagnoli „Tseesarit“ on ette nähtud jälle prantsuse teos, ent eakamast ja klassikalisemast liigist, nimelt Beaumarchais' „Figaro pulm“. Kui „klassikalise“ all mõistetakse midagi ranget ja igavat (nagu meil seda haritlaskondki laialt näib arvavat!), siis „Figaro pulm“ igatahes triumfeerib säärase arvamise üle oma elavusega, üleemeeliku tempoga ja „tundmuste realismiga“. See on üks 18. sajandi selge vaimu sädelevaimaid teoseid ja, muide, üks suure prantsuse revolutsiooni eelmärke ning väljakutsujaid. Ta kireva elulooga autor põlvneb Figaro'de kihist, ent tunneb peensusteni oma sajandi lõpu rokokoo-maailma.

„Figaro pulma“ esietendus on ette nähtud 14. jaanuariks.

Oopereist tuleb 20. jaanuaril Olga Krull-Mikk'i 25-aastase muusikalise tegevuse tähtpäevaks lavale Tšaikovski „Padaemand“ Hanno Kompuse juhatusel. Gounod' „Romeo ja Julia“ lavastus Eino Uulilt valmib 3. veebruariks.

Kálmáni opereti „Sügismanööver“ esietendus toimus varem ettenähtud päeval — 16. detsembril.

EESTI DRAAMATEATER

Novembrikuu kestes jätkus ringreis O. Lutsu-A. Särevi „Suvega“. Publiku huvi etenduste vastu ei vaibunud, tung etendustele oli kõikjal endiselt rekordiline.

15. novembriks valmis Hugo Raudsepa komöödia „Mees trumpidega“, mis läks kohe ringreisile. Tallinnas autori poolt Estoniale antud monopoli tõttu esietendus anda ei saadud, vaid see toimus Rakveres. Esietendus tõmbas kokku täis maja. Jätkuval ringreisil aga „Mees trumpidega“ läks palju nõrgemini kui varem sedasama teed käinud „Suvi“ ja „Daam kameeliatega“. Osalt on see seletatav ka sellega, et teolud juhtusid parajasti olema halvad, mis ringreisietendustele on ikka avaldanud tunduvat mõju.

Paralleelselt näidendiga „Mees trumpidega“ andis ka Noorsooteater samades paikades nukuetendusi. Noore maapubliku osavõtt nukuetendustest oli kõikjal elav. Ringreisilt saabus trupp tagasi 14. detsembril, mille järele algasid ka kohe tüki etendused Tallinnas, samuti kui nukuteatri omad.

Järgnevaks poolhooajaks on senini kindlaks määratud järgmised näidendid:

Vana-aasta õhtul tuleb Tallinnas esietendusele Juhan Jaigi naljamäng „Põrgu“ ehk „Kõik naine pärast“, kus tegevus sünnib osalt maa peal, osalt maa all. Lavastab L. Kalmet. Juhul, kui tükk esietendusel läbi lööb, kavatsetakse sellega hiljem anda ka iseseisvaid etendusi.

Pärast uut aastat tulevad mängu Karel Čapeki „Valge taud“, R. Tarmo lavastusel, Viktor Gussevi „Kuulsus“, E. Türgi lavastusel, J. Linnankoski „Laul tulipunasest lillest“, August Mälgu eritellimusel kirjutatud komöödia „Sikud kaevul“ ja O. Lutsu-A. Särevi dramatiseering „Tootsi pulm“.

TOOLISTEATER

Töölisteatri viimastest lavastustest on seni otse haruldaselt hea vastuvõtu osalisesks saanud M. Jotuni „Mehe küljeluu“, Gay-Brecht'i „Kolmekrossi ooper“ ja V. Werneri „Inimesed ajujääl“. Nendest on just viimane nii oma sisuliste väärtuste kui ka Töölisteatri lavastuses õnnestunud ansambli poolest eriti tähelepanuväärne. Näib, et see tükk püsib õige kaua repertuaaris.

O. Lutsu ja A. Särevi „Tootsi pulma“ esietendus on määratud 19. detsembrile. Teater loodab selle lavastusega tabada võimalikult lähedalt Lutsu „Tootsi lugude“ vaimu ja tüüpe. Kõigi eelduste kohaselt peaks sellest saama hea külakomöödia ja võib-olla ka tugev kassatükk Töölisteatrile. Tootsi mängib J. Romot, Kiirt — H. Vaag.

R. Blaumani „Rätsepäd Sillamätsil“ ettevalmistus viibis näidendi eestikeelse materjali parandamise tõttu. Nüüd on see valmis ning proovid algasid detsembri algul. Esietendus toimuks jaanuari algul.

Pärastjouluses repertuaaris on enne kõike ette nähtud W. Shakespeare'i „Romeo ja Julia“, mille lavastab Andres Särev. Repertuaari on võetud ka E. Tammilaane uus draama, mida autor veel lavanõuete kohaselt viimistleb. Teoses käsitletakse väga

NARVA TEATER

E. Tammlaane näidend
„VALGE LAGENDIK“

Lavastus ja lavapiilt - V. Peil

Pildil - ülal: stseen I v. auto-
buses, all: stseen viimasest vaa-
tusest

NARVA TEATER

S. Amaglobeli näidend
„HEA ELU“

Lavastus - A. Berger, lavapiilt
- V. Peil

Pildil stseen III v.

meeleolurikkalt ja värviküllaselt meremeeste elu ja näidendi tegevuski sünnib peamiselt merel.

On kavatsus ka A. H. Tammsaare juubelit tähistada jaanuari lõpul mõne Tammsaare teose lavastamisega. On kaalumisel mõne ta romaani või jutustuse dramatiseerimine.

Veebruaris peaks ettevalmistus algama nii tekstilt kui ka muusika poolest väga huvitava ja väärtusliku operetiparoodiaga — „C a r a m b a g a“. Kaalumisel on Dostojevski „Kuritöö ja karistus“ dramatiseeringu lavastamine, kuid lõppotsust selle kohta pole veel tehtud. Märtsis-aprillis peaks valmima O. Lutsu ja A. Särevi „Äripäeva“ dramatiseering, mille lavastamise õiguse teater on endale kindlustanud.

VANEMUINE

Novembri anti kolm uut lavastust: Straussi operett „Viimne valss“, V. Werneri komöödia „Inimesed jääb“ ja H. Raudsepa komöödia „Mees, kelle käes on trumbid“. Neist menukaimaks näib kujunevat „Mees, kelle käes on trumbid“.

Tähelepanu väärivaks Vanemuise teatri novembrikuu tegevuses osutus külaskäik ja etenduse korraldamine Riias Eesti Seltsi kutsel, kus kanti ette H. Raudsepa „Lipud tormis“. Etendusest osavõtt oli väga elav.

5. detsembril tuli esietendusele V. Volkensteini poolt lasteteatri jaoks ümber-töötatud R. Kiplingi näidend „Mougli“ J. Kulli näitejuhtimisel. Töös on Paul Rummo lastenäidend „Lõunatuule eksirännak“, millele autor on kirjutanud Vanemuise jaoks lisapildid. Esietendus on määratud kindlaks teisele jõulupühale. Peale lastetükkide on praegu töös Juhan Jaiki „Põrgu“ ehk „Kõik naiste pärast“ A. Meringu juhtimisel, mille esietendus on 18. detsembril. Samuti tehakse juba proove D. v. Koszolányi „Anna Edes'iga“, mis peab saama lavaküpseks jaanuari esimesteks päevadeks. Lavastab K. Aluoja.

Muusikalavastustest töötatakse praegu kibedasti ooper „Fausti“ kallal, mida tahetakse välja tuua 20. jaanuariks.

UGALA

Nädalase vaheaja järele andis Ugala kaks esietendust: 24. novembril L. Fodori „K ü p s u s t u n n i s t u s e“ ja 1. detsembril „M a j a s a d a m a s“. Säärane kiire esietenduste andmine oli võimalik seetõttu, et mõlema näidendi õppimine arenes kohati rööbiti. Mõlemad lavastused said esietendusel publikult väga hea vastuvõtu osaliseks.

Detsembri algul asus Ugala sooritama võõrusetendusi, kusjuures oli ette nähtud ka küllasõit Eesti Draamateatrile Tallinna, kus Saksa teatri ruumes etendati „Kiipsustunnistus“ ja „Mister Wu“. See oli esmakordne Ugala sõit Tallinna; peamiselt võeti pealinnaretk ette selle sihiga, et anda Ugala tegelastele paar päevagi võimalust kontakti loomiseks meie teatrielu tuiksoonega — pealinnalavaringkondadega.

Peale „Maja sadamas“ kavatseb teater veel sel aastal välja tuua ühe uudislavastuse, nimelt Hugo Raudsepa „Mees trumpidega“. Trupp on Ugala poolitatud, et mõlema lavastuse koosseis on erinev, seega avaneb võimalus anda etendusi kahes kohas korraga. Ugala kavatseb nimelt ka edaspidi võimaluste piirides külastada maalavasid peale alevikkude, kus alevivalitsuste poolt (näit. Tarvastu-Mustlal) on lõbustusmaks krutitud nii kõrgele, et väljasõidul tuleb arvestada kasude asemel kahjusid, mida ei suuda aga taluda majanduslikult niikuinii piiratud provintsiteatrid.

Viljandi teatrimaja skits on juba valmistatud arh. Sachariase poolt. Praegu kestab koha peal elav mõttevahetus uue teatrimaja ümber. Skitsi järele saaks Ugala endale tulevikus õige meeldiva kodu, kuid arvatavasti tuleb siiski praeguse skitsi juures teha kärpimisi, kuna ehituskulud ei tohi tõusta üle 200.000 krooni. Kui skits on võtnud enam-vähem konkreetsema ilme ja sihtasutuse „Viljandi teatrimaja“ põhikiri on kinnitatud, asutakse kohe tegelike sammude astumisele ehitustööde alal.

ENDLA

Teatri jooksva hooaja esimene pool hakkab lõpule jõudma ja nüüd on juba võimalik hinnata mööduva poolaasta arvulisi tulemusi. Need on vägagi rahuldavad. Teatri tulud pääsetähtedest on suurenenud võrreldes möödunud aasta sama ajaga. Eriti silmapaistvat tõusu näitavad maatenduste tulud, millele vastavalt on suurenenud ka vaatajate arv. Huvi teatri ja eriti Endla vastu on maal tunduvalt tõusnud ja seda eriti käesoleval hooajal. Enamik etendusi läheb viimse võimaluseni väljamüüdnud

ENDLA

M. Böttcheri komöödia

„MÜRTS TAGAMAJAS“

Lavastus - V. Laason, lavapilt -
U. Halla

Pildil stseen III v.: Pagarmeister
Kluge (U. Halla), pr. Bock
(A. Villmann), Edeltraut (E. Kor-
jus), Ilse Bock (M. Mitt), Horn
jun. (H. Aare) ja Horn sen.
(M. Mitt)

KANNEL

L. Fodori komöödia

„PREILI DR. SZABO“

Lavastus - E. Pärnmäe, lavapilt -
A. Lepik

Pildil vasakult: Virgil (J. Rei-
mann), Mici (H. Kasch), ristiema
(A. Hiielo), B. Kuthy (N. Ham-
mer) ja dr. Julia Szabo (L. Loo)

KANNEL

A. Jakobson-A. Särevi dramati-
seering

„METSALISE RADA“

Lavastus - E. Pärnmäe, lavapilt -
A. Lepik

Pildil: P. Soontak (R. Plakk) ja
Tiit Pärtels (V. Prügi)

saalidele. On juhtumeid, kus paljud teatrikülastajad on pidanud jääma ukse taha, kuna politsei keelas rohkem inimesi saali lasta.

Möödunud poolaastal ei ole edukuse mõttes võimalik eriti välja tõsta ühtki lavastust. Seni ei ole ükski tükk veel kujunenud eriliseks kassatükiks, mis jätaks ainelise tulukuse mõttes teised lavastused kaugemale maha, nagu seda olid möödunud aastal „Niskamäe naised“ ja „Tütarlaps tänaval“. Sellele vaatamata täitub eelarve hästi. See näitab, et teater töötab normaalsetes oludes ja et publik ei külasta teatrit ainult sensatsiooniliste kassatükkide pärast.

Möödud poolaasta on ka selles mõttes märkimisväärne, et repertuaaris ei olnud ühtki operetti ja et mängiti sajabrotsendilisel sõnalavastust. Kartused, et osavõtt teatrist ilma operetita võiks väheneda, osutusid vähemalt esialgu põhjendamatuiks. Otsustades esimese poolaasta järele ei ole Endla teatril karta raskusi oma eelarve täitmisega.

Viimase lavastusena käesoleval poolaastal (E. Lemmistelt) tuleb jõuludeks esietendusele rootsi rahvatükk — H. Olsoni „Valguse org“, rootsi pealkirjaga „Hälsingar“. See on Rootsis paljumängitav rahvatükk rohke muusika, laulude ja tantsudega. Isegi filmitud on seda kahel korral — tumm- ja helifilmina. Enne „Valguse orgu“ tuleb 12. dets. esietendusele (V. Laasoni lavastusel) lastetükk „Jõulumees“. Pärast jõule on repertuaaris: Werneri „Inimesed ajujäl“, Tervanpää „Juuraka Hulda“, Tradwelli „Mäsinaal“, Jotuni „Mehe küljeluu“, Hindrey „Raidaru kirikumõis“, Kallas'e „Hundi mõrsja“ j. t.

KURESSAARE TEATER

Kuressaare teatri käesoleva hooaja esimese poole töö on arenenud pidevalt ja mõõnadeta, millest tingituna tänavune hooaeg kujuneb Kuressaare teatrilise elavamaks kui kõik senised. Seni on teater annud 32 etendust eelmise poolaasta 18 vastu. Alates varasügisest on teater pidevalt igal pühapäeval annud võõrustendusi maal, missugune töö on teeninud ka vaatajakonna täielise rahulolu. Kui nii mõnigi suurem teater on pidanud leppima ringreisi-etendustel pooltühja saaliga, siis Kuressaare teater seda küll seni pole näinud. Kõik saalid on olnud viimse kohani välja müüdnud, paljud hilinenud on sunnitud olnud isegi koju tagasi pöörduma, ning ettekanded on võetud vastu suurima soojuse ja poolehoiuga.

Viimase esietendusena oli teatri laval M. Pagnoli „Kauged rannad“, missugune tükk sai sel hooajal publiku lemmiktükiks. 8. detsembril tuli lavale hooaja esimene operett „Mariza“. Enne pühi antakse veel üks sõnalavastus, milleks kavatsuste kohaselt pidi olema O. Lutsu-A. Särevi dramatiseering „Kevade“. Olenevalt tehnilistest põhjustest peab see aga jääma järgmise poole repertuaari. Teisel poolajal tuleb lavastusele ka „Kaugete randade“ järg — „Fanny“.

KANNEL

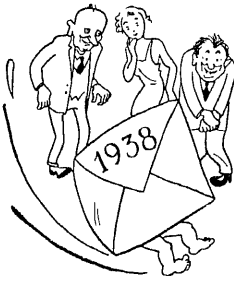
Novembris tuli Kandles uuslavastusena lavale A. Jakobsoni-A. Särevi dramatiseering „Metsalise rada“. Näidend leidis sooja vastuvõtu publikult nii linnas kui maakonnas, kuna osade jaotus oli eriti õnnestunud ja näitlejad pakkusid oma parima. Üldiselt näib Kannel maakonnas ikka enam ja enam oma teatriks kujunevat, sest peale mõne erandi on publiku osavõtt etendustest väga elav. See tõendab maa vajadust parema näidendi ja parema mängu järele. Uuel aastal seisavad Kandlel ees ringreisid Petserimaale keskusesse. Sel alal on Kannel seega pioneeriks Petserimaal kutseliste teatrite hulgas.

Detsembris toob Kannel veel kaks uut tükki lavale: L. Fodori „Küpsustunistus“ ja V. Werneri „Inimesed ajujäl“. Seega oleks Kannel enne jõululust hooajal üldse lavastanud kuus uut tükki. Pool-hooaja lõpuks korraldab teater veel tujuküllase vana-aasta saatmise õhtu üllilõbusa kavaga, mille mitmekesistamiseks on lubanud teatri oma ansamblile kaasa aidata rida tuntud Võru seltskonnategelasi.

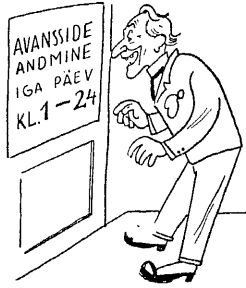
Kokku võttes on käesoleva hooaja esimene pool Võru teatril olnud rahuldav nii kunstiliste saavutuste kui ka ainelise olukorra poolest ja seda võib loota eelolevasti 1938. a. talve-kevade teatri töö perioodist.

Teist pool-hooega algab teater operetiga, kusjuures lavastatakse meie algupärane „Napoli pärl“, mis peaks operetisõpradele huvi pakkuma kui esimene algupärane operett Võrus. Järgmisena tuleb lavale kohaliku autori, tuntud maalavade näidendite looja Elmo Ellori, komöödia „Peigmees maanteelt“, mis on alles käsikirjas. Näidend on autori parimaid ja mitmeti uudne ning ilmub 1938. a. algul ka trükist. Et autoriks on oma inimene, siis peaks seegi lavastus nii Võrus kui ka maakonnas tähelepanu äratama.

Uue aasta soove teatrirahvale

Ülimaks sooviks on, et uus aasta ilmuks teatrirahva keskele kinnises ümbrikus. Siis võib rõõmu tunda vähimalt ümbriku avamiseni. Nagu kogemused näitavad, võib kinnisest ümbrikust loota alati rohkem kui ta tegelikult sisaldab.

Teatritelele valmistaks tõsiselt uue aasta rõõmu see, kui ühel hommikul ilmuks kassameistri uksele plakat, millist ammu juba igatsetud, ja jääks sinna püsima aasta lõpuni.

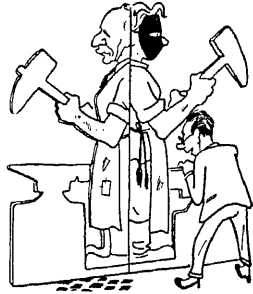
Suureks südamesooviks on ka see, et uuel aastal näitlejate ja näitlejataride tuluõhtud kujuneksid neile ehtsateks „kullakaevandusteks”.

Uuel aastal tuleb mõelda ka dramatiseerijatele. Neile valmistaks tõsiselt rõõmu teadmine, et leidub veel kirjanustooteid, mida pole dramatiseeritud ja millele dramatiseerimisega võib kohe pihta hakata.

Uuel aastal peaksid ka kirjanikud saama lahti niisugusest väiklasest joonest, et ainuõigus antakse ainult ühele teatritele. Demokraatlikult mõtleval kodanikul ei passi niisuguseid „seisusevahesid” tõmmata, sest lõppude lõpuks on ju kenad mehed kõik.

Noortele teatrituhvilistele, kes mõtlevad ennast täiendada teatrikoolis, peaks uuel aastal antama võimalus kord ka pilku heita kulliside taha, et tulevastele näitlejatel oleks umbkaudugi ettekujutus „kulliside tagusest elust”.

Arvustajad peaksid uuel aastal loobuma „sonade tegemisest” ajalehe veergudel ning näitama tegelikult, kuidas peaks tehtama eeskujuliku „näitemängu”.

Alatiseid teatriskäijad peaksid hakkama endid varustama okastraaditaolise kaitsevahendiga. Siis poleks vaja karta peale etenduse lõppu riitehoiuruumis teiste poolt „pealepressimist” ega konnasilma peal „turnimist”.

Ja lõppude lõpuks peaksid teatrid uuel aastal võtma oma kavasse rohkem „näidendeid”, kus publik saaks jälle südamest naerda ning viia kojugi rõõmsa meele ja hea tuju.

Näitlejate Liidu tööst

Eesti kutselised teatritegelased on osutanud head organiseerumistahet koondudes tihedalt Eesti Näitlejate Liidu ümber, moodustades üle 300-liikmelise organiseeritud teatritegelaste pere.

Näitlejate liidu senises tegevuses on tulnud pöörata väga palju tähelepanu organisatsiooni struktuurilisele kujundamisele. Eriteatrisse, erimevaise majanduslikesse olukorrasse ja erisuundadega töötavasse asutussisse laiati valgunud kirjaväimelist teatritegelaste peret organiseerida ühisesse organisatsiooni, ühisesse mõtlemisviisi, on — et mitte rohkem öelda — tänamatu ülesanne organisatsiooni juhatusele ja osakondade juhatusele. Kui see mingil, võrdlemisi vastuvõetaval viisil on suudetud siiski teostada ja selle kõrval on läbi viidud veel kaunis olulisi ja põhjapanevaid reforme liikmeskonna õigusliku ja sotsiaalse olukorra parandamiseks, tuleb lühikese ajaga teostatud ülesandeid pidada kiüllaldasteks.

Tähtsaimaks etapiks organiseerimistöös tuleb pidada eelseisvat peakoosolekut, 28. detsembril s. a. See peakoosolek peab kinnitama praeguse juhatuse poolt välja-töötatud põhikirja parandused ja kodukorra. Kehtiv põhikirja ja kodukord olid puudulikud, et organisatsioon saaks kujuneda sellaseks jõuks, nagu liikmeskond temalt seda ootab. Sellega oleks lõppjärke jõudnud 1931. aasta teatripäevade resolutsioon Eesti kutseliste teatritegelaste organiseerimiseks ühisesse organisatsiooni — Eesti Näitlejate Liitu — 1921. aastal lõhkliläinud Näitlejate Liidu asemel.

Uue põhikirja redaktsiooni kohaselt kujundatakse Näitlejate Liit kohapealsetest teatri osakondadest, kes saavad „autonoomia“ asjaajamiseks oma osakonna piirides, kusjuures tädesaatvaks organiks on osakondade juhtidest moodustatud keskjuhatuse. See süsteem tingib, et osakonna juhi kohal peab olema teguõimsaim osakonna liige, kes valitakse sõltumatult organisatsiooni peakoosolekust.

*

Liidu juhatuse lõpetatud ülesannetest tuleb tähtsamateks pidada: normaallepingute läbiviimist ja Hoiu- ning Abikassade võrgu loomist.

Normaallepingud mõningate pisemate redaktsiooniliste muudatustega, millega on ühtlustatud ja Hoiu- ning Abikassade võrgu loomist.

nisteeriumile kava teatritegelaste aastase töökvantumi normeerimiseks. Samuti on välja töötatud kunstnike kutseõiguse ning kultuurtegelaste pensionikassa seadusega kooskõlastatud lavategelaste palganormid, põhinormidega kolmes järgus: 60—90, 100—160 ja 180—240 krooni kuus, mille käsitamisele võtmiseks viimaseil päeval Haridusministeerium korraldas nõupidamise teatri juhtidega. Pärnis uuenä on üles tõusnud küsimus teatritegelastele tasu maksmiseks esinemistasu moodusel, s. o. peale normeeritud põhipalga maksta tasu esinemistelt lavastusis. Seisukohta selles küsimuses pole liidu juhatuse veel võtnud.

Hoiu- ja Abikassad on eripõhikirjade alusel moodustatud teatrite juures, milleks iga teatritegelane maksab 2% palgast ja asutus 2% sama isiku palgast. Hoiu- ja Abikassadest antakse laenu ja abirahasid ning teenistusest lahkumisel makstakse summa sissemaksjale tagasi.

Oma Hoiu- ja Abikassade võrgu loomisega on kõne all olnud ka oma Pensionikassa moodustamine, kuna olemasolev Kultuurtegelaste Pensionikassa, mille liikmeskonna suure protsendi moodustavad teatritegelased ja andes ühtlasi suurema osa tuludest, ei rahulda täiel määral temale pandud lootusi. Seni on aga selles küsimuses asutus äraootavale seisukohale, kuna kuuldavasti Kultuurtegelaste Pensionikassa struktuuris on kavatsusel muudatusi, mis töötavad tuua paranemist olemasolevasse süsteemi.

Liidu poolt välja antav ajakiri „Teater“ on leidnud head vastuvõttu mitte ainult teatritegelaste ringides, vaid ka kirjandusringkondades ja teatri publiku laia-ades hulkades. Mõne aastaga on ajakiri suutnud enda ümber koondada arvuka lugejaskonna ja solidse kaastööliste võrgu, rahuldades täiel määral lugejaskonda, andes ulatusliku ülevaate teatrite ja näitlejate tegevusest kodu- ja välismaal. Ajakirja „Teatrit“ sellasel kujul tuleb pidada omapäraseimaks teatriajakirjaks üldse ning põhjust temale uhke olla, eriti lähemate naabrite ees, on meil täieline õigus.

Kavatsusel on materjali kogumine Eesti teatriajaloo ja „Näitleja käsiraamatu“ kirjastamiseks.

Mõnd aega päevakorral olev puhkekodu loomise küsimus on oma akuutsuse kaotanud peamiselt mõtete lahkuminekutõttu puhkekodu struktuuri küsimuses. On kaalutud kaht moodust: asutada suve-, puhke- ja vanadekodu ostetavasse tallu

või asutada puhkekodu kuurorti. Mõtete lahkuminekuks andis põhjust korraldatud ankeet, millest selgus, et olemasolevatest 50-aastase ea saavutanud näitlejatest keegi maale asutatavasse puhkekodusse asuda ei soovi. Puhkekodu kuurorti asutamise vastu räägib jälle asjaolu, et kõigil teistel organisatsioonidel, kes seda on teinud, on oma puhkekodudega võrdlemisi halvad kogemused. Sellaste asjaolude tõttu seisab küsimus praegu lahtisena. Ühe moodusena selles küsimuses on viimasel ajal kaalumisel olnud uus kava: puhkekodu fondi summade kaasabil aidata üksiklühikeil, kes selleks moodustavad vastava kollektiivi, omandada maa isikliku kinnisvara soetamiseks linnalähedasse suvituskohta. Nii on peetud läbirääkimisi Viimsi vallavalitsusega maa ostmiseks Merivälja aedlinna naabruses ja ka organisatsioonile oma krundi soetamiseks — „igaks juhuks“. Samuti on kaalutud kor-

terikollektiivi moodustamist ühiselamu ehitamiseks Tallinna, kuid siduvaid otsuseid selles küsimuses pole tehtud.

Pärast eelseisvat peakoosolekut kavatakse kindlaks fikseerida organisatsiooni juures ka erisektsioonide moodustamine: 1) erirahvusest näitlejate (vene, saksa) ja 2) erialade sektsioonid (dekoratorite, näitlejate, muusikute, administraatorite, juhtide jne.). Ühtlasi määratakse kindlaks sektsioonide ülesannete pürid ja antakse neile oma kodukord.

✦

Tulevikule läheb Eesti Näitlejate Liit vastu heade lootustega. Nende väheste tegutsemisaastate jooksul on tunnetatud oma õige positsioon ja leitud tunnustus liikmeskonnalt ja avalikkuselt — ja see on saavutus omaette.

JUHAN TÕNOPA.

Loetut — nähtut — kuuldut

Kas te vaataksite meeleldi näidendi, milles esineb umbes nelikümmend madu? Arge kokkuge, austatud naissoost lugejad, vaid lugege edasi, sest jutt on teist. „Need naised on elajad ja maod,“ kirjutasi inglise naisorganisatsioonid märjukirjas, „nende lavale ilmumine teeb häbi kogu naissoole ja teeb naisest karikatuuri, mida tõepoolest olemas ei olegi.“

Nii kirjutasi osa Londoni daame kellegi C. R. Boothe'i näidendi puhul, mille nimeks on „The Women“ („Naised“), millel on 44 tegelast, kes kõik on „õrnema“ soo esindajad, ja mille etendused olid nädalate kaupa ette müüdnud. Praegu läheb sama näidend suure menuga Viinis, Budapestis ja Zürichis, olles neis linnus tulnud hiljuti esietendusele — Viinis ja Budapestis ühepäevase vahega.

Ei saa öelda, et Londoni leedide protestil ei oleks alust, sest need 44 naist ei tee oma sugupoolele tõepoolest just palju au. Nende hulgas on masinakirjutajaid, müüjannasid, kuafööre, seltskonnadaame, sportleedisi, miljonäritare, naistöölisi, mannekeene, sportplikasid, teenijatidrukuid, õpetajannasid ja naisnäitlejaid. Nad valetavad ja klatsivad, intrigeerivad ja spioneerivad, nad on võltsid ja salakavalad, isekad ja ahned.

Näidendi personaal koosneb New York City „societyst“. Üheainsa erandiga see seltskond rekruteerub nastikuist ja rästikuist ning latsutajamadudest. Sellest loomasti ei puudu ka hüglamadu, boa constrictor, kes on „nahka pannud“ viis abikaasat. Seal sisistatakse ja sosistatakse, seal hiilitakse ja roomatakse, nii et silmad langevad sul kinni ja kõrvad lukku. Peamaoks ehk madude primadonnaks on Crystal (milline irooniline nimi!) Alan, keskmisekaustaline kokott, kes ausalt, truult ja armastavalt proua Marylt lööb üle ta mehe. See — nagu kõik teisedki mehed — nähtamatuks jääv narts jätab maha naise ja lapsed, abiellub oma metressiga, petatakse selle poolt ja põõrdub siis jälle pattukahetsevalt oma mahajäetud naise juure tagasi.

See on umbes näidendi tuum, kõik muu on episoodistik, mis osalt on üsna lõdvalt liilitatud tervikusse, osalt peasiindmustikuga kas kunstlikult või kunstiliselt seotud.

Kuna faabula on kaunis kehv ega paku palju võimalusi põnevaiks situatsiooniks ja dramaatiliseks plahvatusiks, siis peab meelelahutuse eest hoolitsema kõik muu. Kõigepealt dialoog, mis kahtlemata on väimukas, naljapakuv ja elav. Siis mängivad tähtsat osa välispidised, mõnikord koguni juhtivat osa. Meid tutvustatakse New Yorgi iludussalongi kõigi saladuste, piinariistade, säravate instrumentidega. Lava kubiseb maniküürpreilidest, vesilainete-kunstnikest, juustevärvimistehnika tööstuskapteenist (kes kõik on muidugi naissoost). Ühele daamile tehakse publiku nähes korraga vesilaineid, ripsmeid, maniküüri ja pediküüri. Siis järgneb moereviivi pimestavate tua-

lettide ja mitte vähemal määral pimestavate mannekeenidega. (Üldse võiks seda näidendi nimetada moe-, kombe- ja abielureviüks.) Kuigi lavale ei ole ühtki meest, keerleb ometi kogu tegevus nende ümber. Mehe pärast käib võitlus naiste vahel — kui mitte igakord armastatud, siis vähemalt rahaandva mehe pärast.

Oleksime peagu unustanud nimetamata, et lavale võib näha ka võimlemissaali, kus daamid vabastuvad oma liigest rasvast, samuti luksuslikult sisustatud vannituba marmorvanniga, milles eevakostiüümis daam näitab end määral, kuidas seda lubab kas süüdsustunne või tsensuur.

On öieti ime, et säärane näidend võis tulla New Yorgi lavale, — sest New Yorgist on pärit niikästi ta ise kui ta autor. Hellitatakse ju Ameerikas naisi kahtlemata liigsel määral — vähemalt välispidiselt. Põhjuseks on seesama, mis löi jalad alt ära ka Londoni daamide protestil: näidendi autorigi on naine, 34-aastane ilus, vaimukas ja vähemalt ühest mehest lahutatud proua Clare Boothe.

Eessõnas näidendi-raamatule pr. Boothe ütleb: „Kas mu näidend kuhugi kõlbab või ei — selle üle mehed rahulikult mardku pead ja otsustagu. Aga vastata küsimusele, kas teda võib hinnata truu peegelpildina ühest teatavast naisteliigist, ei saa ükski mees, ja nimelt lihtsal põhjusel, et komöödia tundmused ja sündmused arenevad aegadel ja paigus, kuhu ükski mees ei pääse tunnistajana ligi.“ Ühe sõnaga, komöödia pealkirjaks võiks täie õigusega panna „Naised omavahel“. Oleks loogiline, et „Naiste“ lavastajakski oleks naine. Aga seda seni ei ole olnud, vähemalt mitte New Yorgis, Londonis, Budapestis, Viinis ega Zürichis. Mäletatavasti läks meil poola naiskirjaniku Zofja Nalkovska naistenäidend „Naiste maja“ ka naise, Liina Reimani, lavastusel. Seal oli küll märksa vähem tegelasi. Võib-olla kartsid ülalnimetatud linnade teatrite direktorid, et ükski naine ei saaks hakkama nii suure hulga naistega (mis küll näit. Viinis oli vähendatud 28-le) ja et seepärast komöödia ettevalmistamine võiks kujuneda naisnäitlejate omavaheliseks asjaks, mis kergesti võib jääda ka lavale tulemata.

Muide, mis puutub pealkirja, siis ungarlased olid nüisama ebagalantsed daamide suhtes kui autorigi ja londonlased, jättes pealkirjaks lihtsalt „Naised“, kuna Viinis ja Zürichis oli pealkirja pehmendatud „Frauen in New York“ (Naisi New Yorgis). Säärane pealkiri ei või ka tekitada diplomaatlikke sekeldusi, mis oleksid kergesti kujuteldavad, kui näidendi nimeks oleks pandud „Die Frauen von New York“, täh. „New Yorgi naised“.

Leedi Macbethit tahetakse korterist välja tõsta... See kõlab küll veidi imelikult, aga loeme edasi.

„Aasad alanad, kes on tulnud maksma George VIII valitsusele võlguolevaid makse, ei taha kohata kadunud kuningas Duncanit. Banketti, mille andis krahvkonna kohtunik kroonimispäeval, eksitati, kuigi alles hilisel tunnil, Banquo vaimu poolt märgatavalt. Aulikulid šotlased ei ole leedi Macbethi ilmumisest psühholoogiliselt nii huvitatud kui suurlinlased ja leiavad, et ei ole mitte kooskõlas krahvkondliku amethoone väärrikusega, kui see daam seal käsi hõõrudes ringi jalutab.“

See on väike väljavõte neist kaebusist, milledega Five'i krahvkonna elanikkond Šotimaal nõuab, et tehtaks energiline lõpp väimude hullamisele nende amethoones.

Et aru saada sellest rahulolematusest, selleks peab teadma, et kuulus ja kuri-kuulus Glamise linnus ei seisa mitte üksildasel mäetipul, vaid keset Glamise alevikku, ja et seda praegu kasutatakse krahvkonna amethoone. Päeva ajal Glamis-Castle oma üheksast sajandist pärinevate juure- ning ümberehitustega pakub omapärast pilti, öösel aga, kui udu külmast hallide sõrmedega ronib üles mööda seinu, on linnus — nii kinnitavad seda vähemalt naabrid — hirmu ja õuduse paigaks. Talveõõ saabub Šotimaal enne kui lõpevad ametliku asjaajamise tunnid. Amethoone valgustus ei ole just väga rikkalik. On arusaadav, et ei ametnikud ega asjaõitendajad ole rahul õudse amethoonega.

Glamis-Castle'i hirmukroonikat ei tunne me täiel määral. Kindel on igatahes see, et kuningas Duncan sai süü surma Macbethi käe läbi. Samuti on ürikutega kindlaks tehtud, et aastal 1567 „lossi ilus ja hea emand“ tapeti oma mehe poolt. On ju vahete-vahel kummitanud Glamis-Castle'iski, mitte rohkem ega vähem kui igas paremas šoti linnuses. Seda võidi taluda. Kõigepealt nähti ainult üht „valget daami“, kes karmilt kinni pidades väimudetunnist jalgatas läbi käikude, nii et need, kes ei tahtnud teda näha, ei tarvitsenuki seda teha.

Viimasel aastakümnel on see muutunud. Täpsemalt öeldud, sest ajast peale, kui aastal 1926 pühitseti linnuse 900-aastast juubelit Shakespeare'i „Macbethi“ etendusega

ajaloolises hallis. Võib-olla, et ajaloolised vaimud alles selle piduliku etenduse kaudu said teada oma kirjanduslikust kuulsusest, võib olla ka, et seni Shakespeare'iga mitte nii väga hästi tuttavate aleviku elanike fantaasia löi õitsele pärast seda „Macbethi“ etendust. Nüüd igatahes kummitab niipea, kui läheb pimedaks. Nagu räägitakse, arenevat lossi küikudes ja galeriidel terve vaimude korso.

Ametivõimud on vaimude vastu teinud kõik, mis vähegi võimalik — on kutsunud kohale spiritistide, on isegi parandanud valgustust. Kasu sellest ei ole. Selletagi ebausklikud sõtlased keelduvad kangekaelselt ilmumast tunnustajatena kohtu ette, kui neid ei kutsuta suhteliselt valgeks lõunatunniks. Nüüd on krahvkonna linnapead ühinemise märgukirjaks valitsusele, milles nad teatavad, et hoolimata kõigest austusest Macbethi, nende kadunud „than'i“, vastu nad süiski peavad nõudma, et ta abikaasa laip eemaldataks lossi kabelist ja maetaks kuhugi mujale pühitsetud mulda. Kui aga seegi ei peaks aitamata ja kui daam peaks edaspidigi ühes oma tutvusringkonnaga ringi jalutama valitsushoones, siis tuleb lihtsalt Glamises ehitada uus amethoone. Äritublid sõtlased vihjavad sealjuures ka sellele, et uue hoone ehitamise kulud amortiseeruksid võrdlemisi ruttu, kui saaks Glamis-Castle'i kummitust hea tasu eest teha kättesaadavaks reisivatele spiritistidele ja filmitruppidele...

Nüüd peame ootama, kas leedi Macbethi vastu sihitud väljatõstmispalve leiab rahuldust ja astub seadusjõusse. Süis jääb meile kirjanduslikest vaimest ikka veel alles vähemalt Hamleti vaim.

Ameerika Ühendriikide president Franklin Delano Roosevelt võiks, kui ta tahaks, praegu näha laval Ameerika Ühendriikide presidenti Franklin Delano Roosevelti, tähendab iseenmast — tantsimas ja laulmas...

2. novembrist peale läheb New Yorgi Alvin-teatris üheksa korda nädalas väga tuntud Ameerika näitekirjanike George Kaufmani ja Moss Hart'i operett „I'd Rather Be Right“ („Oleks kenam, kui mul oleks õigus“), mille peatgelaseks on praegune Ühendriikide president, sealjuures mitte varjunime, vaid oma ülalnimetatud täie nime all.

Presidenti mängib kuulus Ameerika näitejuht-näitleja-lavastaja-direktor-näitekirjanik George M. Cohan. See mees on juba nelikümmend aastat laval ja oli seni mänginud ainult kaks osa, mis olid teiste meeste poolt kirjutatud. Üks neist osadest oli Natan Miller „Oi, noorusest“, milles ta — nagu meil Albert Üksip — lõikas kustumatuid loorbereid. George M. Cohan harilikult kirjutab endale oma osad ise. Kahel senisel korral, kus ta kaldus kõrvale sellest reeglist, ta kaalus teiste näitekirjanike loodud osi hoolega enne kui ta nad vastu võttis. Aga kui ta, olles Londonis, sai oma vanalt sõbralt, tuntud „producerilt“ Sam Harriselt New Yorgist kablogrammi, milles see talle pakkus osa operetis, siis ta ei kaalunud asja enam kui kümme minutit. Mingi seesmine hääl ütles talle: „Võta vastu!“ ja ta tegi seda. Ta sai süiski väikese šoki, kui talle New Yorgi sadamasse vastu tulnud Sam Harris kahvatuna ja veidi kartlikult teatas, et tal tuleb mängida president Roosevelti. Värisevate kätega ta võttis opereti teksti käsikirja, luges selle läbi ja rahunes — osa oli hea, ja mister Cohan lootis sellest midagi teha. Otsustades Ameerika — mitte ainult New Yorgi — lehtede arvustuste järele, Cohan on osast tõepoolest midagi teinud, sest enam kui tekst, muusika ja teised tegelased, saab kiita tema.

Opereti karjäär ei alanud New Yorgis, vaid temaga tehti enne ringreise, et ära proovida, kuidas ta läbi lööb. Säärane võte ei ole Ameerika teatrielus haruldane.

Kui „I'd Rather Be Right“ viimaks jõudis New Yorki, märkiš tuntud teatriarvustaja Brooks Atkinson, et see „muusikaline fandango“ on ettevõte, mis nõuab ta teostajalt vähem julgust kui presidentilt seda nõudis ku-klux-clanimeelse senaator Blacki nimetamine rügiikohtunikuks. Satiiri olevat temas küll, aga teravust olevat rohkem nii mõneski ajalehe juhtkirjas, milles avaldatakse rahulolematust valitsuse poliitkaga.

Sama arvustaja kirjutab, et kui operett oli veel ringreisil, siis „New York Times“ on saanud aeg-ajalt kirju, milledes avaldati imestust, et nimepidi nimetatud Ühendriikide president on „muusikalise arlekinaadi“ peatgelaseks. Mõned hüsteerilised kodanikud nõudnud ajalehe vaheleastumist. Kõik säärased kirjad läksid paberikorvi, kuna toimetuse oli arvamisel, et kaasaegsete avalike tegelaste kujutamise on draama vanimaid võtteid — juba Aristophanese aegadest saadik.

Operetis on president Rooseveltil kaks ülesannet — tasakaalustada riigi elarve ja hoolitseda kahe noore armastaja õnne eest. Enam temalt ei taheta. Loomulikult tal tuleb nende ülesannete täitmisel võidelda riigikohtunikega, kes oma talaares kerkiivad kord kalju, kord puu tagant ja püüavad teda takistada. Operetis on üks stseen,

kus president „rogulka“ abil peletab lavalt minema rüügikohtu esimehe. Kõige suuremaks sensatsiooniks ei ole aga mitte see, kuidas Roosevelt püüab tasakaalustada riigielarvet, vaid see, kuidas ta esimeses vaatuses vaatuse tantsib imelikku, vaaruvat tantsu ja tormab mööda lava. See vaatus olevat ka parim, kuna teises ei olevat enam nii palju nalja ja epiloog olevat hoopis läigne. Üldse leiab arvustus, et „I'd Rather Be Right“ on nõrgem kui mõni aasta tagasi suurima menuga läinud George Kaufmani ja Morrie Ryskindi Pulitzeri-auhinna saanud operett „Of Thee I Sing“ („Sust laulan ma“), mille peategelaseks on samuti Ühendriikide president, kuigi mitte nimepidi nimetatud. Aga Kaufman ja Hart on ikkagi nii osavad, vaimukad ja naljarikkad näitekirjanikud, et operett üldiselt süiski väga meeldib.

Kuidas „I'd Rather Be Right“ on tekkinud, sellest jutustab üks ta autoreid, Moss Hart, ise. Nagu ta räägib, kohtunud ta Kalifornias George Kaufmaniga, et ühes temaga kirjutada uus revüü Alvin-teatri jaoks. Selle revüü nimeks pidi olema „Eesriie kerkib“ ja ta iseäralduseks see, et ta teksti ning muusika autorid pidid kaasa mängima, ja nimelt iseendid. Revüü teemaks aga pidi olema see, kuidas kirjutatakse revüüid. Selgus aga, et ettenähtud muusikaloojad ei oleks saanud kuigi kaua kaasa mängida, ja seepärast tuli loobuda sellest kavatsusest. Nüüd pidi revüüst saama teine, kus naispeaosaks oleks olnud Marlene Dietrichi käes. Mis selle revüü sisuks oli, sellele Hart ainult vihjab väga uduselt. Esimese vaatuse autorid kirjutasid valmis, aga see oli fantastilisem kui igasugune film ja pöörasem kui oopiumisuitsetaja unenägu, nii et Kaufman ja Hart kaandsid kahe nädala jooksul väikides käsikirja vaheldamisi kuue-taskus, et teda süs rebida väikesteks tükkideks ja ära põletada.

Üks on kindel, et põletatudki revüü tekstis esimes avalikkusele hästi tuntud isikuid. Selle mõtte juure Kaufman ja Hart jäidki, ja varsti nende päis valmis plaan heita veidi nalja Washingtonis asuva „Suure Valge Isa“ — nii nimetavad indiaanlased presidenti — ja New Deal'i kohta. Muusika löid Richard Rogers ja Lorenz Hart. Suvel ja veel proovide ajal kõik neli autorit pidasid nõu, kuidas kõige kasulikumalt mööda saata aega, mis neil kõrgeliseivate isikute koomilises valguses lavale toomise pärast tuleb ära istuda vanglas. Aga nad jäid süiski vabadusse. Mida mõtlevad lavalt kujutatud valitsusliikmed ja rüügikohtunikud, seda me ei tea. Sosistatakse aga, et „Suur Valge Isa“ tahaks väga näha iseennast kõnealolevuse operetis — kui ainult publik vaataks lava, mitte aga tema looži poole.

✦

Juba paar aastat suhtub väga karmilt Ungari Rahvusteatri kunstilisele juhatausele sümpaativõimaid ungari teatriarvustajaid, „Pester Lloydis“ kirjutav Karl Sebestyén. Isegi teatri saja-aastasele juubelile pühendatud pikas artiklis Sebestyén, kõrgelt hinnates teatri minevikku ja vaadates ta lootusrikkasse tulevikku, ütleb: „Ainult oleviku juures ei taha me peatuda, ei pikalt ega meeleldi.“ Veidi enne seda, austades teatri endisi kunstilisi juhte, arvustaja kirjutab: „Ainult asjaarvatsevate fantastide kätte ei olnud Rahvusteatri seni veel antud.“ Ta vihjab sellega selgesti praegusele direktorile, A. v. Némethile, kelle tegevusega ta ei ole sugugi rahul. Sebestyén heidab Némethile ette, et ta ei lavasta ungari ega maailma-klassikuid, kuigi publik neid meeleldi on vaadanud — teiste direktorite all, et ta on lahti lasknud või kasutamata jätnud terve rea esmajärgulisi näitlejaid, et ta näitlejatekaadri täiendamisel tarvitab „omapäraseid“ meetodeid, et ta liig sageli võtab repertuaari alaväärtuslikke näidendeid jne.

„Pester Lloydis“ ühes eelmise kuu n-ris Sebestyén pühendab terve pika veeru ühele Rahvusteatri näitlejannale, kes aastaid on kuulunud Budapesti lavataeva süravaimate tähtede hulka. See on proua Ilona Tasnády.

Oma artikli on Sebestyén kirjutanud Géza Gárdonyi rahvatüki „A bor“ uuesti repertuaari võtmise puhul, kus pr. Tasnády mängib üht talunais, osa, mis talle absoluutselt ei sobi, millega ta aga tänu oma suurele kunstile, süiski väga hästi saab hakkama. Oma parima aga on pr. Tasnády annud osis, nagu: Ophelia, Cordelia („Kuningas Lear“), Desdemona, Katarina („Põikpea taltsutamine“), Beatrix („Palju kära ei millestki“) ja terves reas moodsa ungari, prantsuse, saksa dramaatika naiskujud, mida pr. Tasnády on aidanud võidule.

Kus on kõik need osad? — küsib Sebestyén. Kadunud, muutunud ei millekski, peuaegu juba unustatud. Uue juhi troonileastumisest saadik Rahvusteatri os pr. Tasnády nüisama hästi kui kadunud, igatahes nähtamatuks muutunud. Vahetevahel ta ilmub publiku ette, repriisides, kus ta on asendamatu, või nõrkades uudisteostes, mis varsti pärast ümmamist peavad andma ruumi teistele uudistele. Lahti lastud ei ole pr. Tasnádyt mitte, nagu see on süündinud terve rea esmajärguliste jõududega. Tal

lastakse ainult töötä nürtsida, talle ei leita sobivaid ülesandeid. „Miks?“ küsib Sebestyén, nüsama segaselt ja kahtlaselt, nagu tuleb küsida praeguse, direktori kogu tegevuse motiivide kohta. Miks? — nii võiks küsida puudutatut ise, aga ta ei küsi midagi ega ütle midagi, vaid istub kodus ja nutab, seda enam, et mõni päev enne Rahvusteatri juubelit suri ta mees, ungari parimaid traagilisi näitlejaid.

Proua Tasnády loomupärane noblness, ütleb Sebestyén, ei luba talle panna käima kõiki neid rattaid, mis võiksid teda aidata ta õiguste jaluleseadmisel. Muide, juba Rahvusteatri juubeli puhul nimetatud András v. Tasnády-Nagy on Ilona Tasnády vend. Ta on poliitiliseks rüüsekretäriks ungari kultus- ehk haridusministeeriumis. mis toimub Rahvusteatri kõrgeima kontrollinstantsina. András v. Tasnády-Nagy on ungari avaliku elu lugupeetavaimaid isikuid sees- ja väljaspool parlamenti. Aga taktitunne ei luba talle end segada Rahvusteatri asjadesse. Ja nüsama uhkelt ning kindlasti keelduks Ilona Tasnádygi tarvitamast oma loomulike õiguste kaitseks väljaspoolt tulevat abi, ja olgu see ka ta venna oma.

Sebestyén lõpetab oma artikli järgmiselt:

„Meelsamini ta kannatab ja ootab oma reaktiviseerimise aega. Ühes temaga aga kannatavad Rahvusteater, ungari näitekunst ja õiglus. Kurb ja traagiline sealjuures on, et ootamise aastad kaovad viljatult. Viljatult ja tagasivõtmata. Kellele on see kasuks? Sellele küsimusele ei oska meie anda vastust peadraputavale lugejale.“

+

Teater on võtnud lõplikult Aino Kallase, nagu kirjanik ütleb Soome ajakirja „Teatterimaailma“ usutlejale. Kõneluses pärast „Hundimõrsja“ esietendust Aino Kallas annab mõne vastuse lavastusest ja peaosas mängijast Emmi Jurkkast. Ja jätkab siis: „Mõni ehk küsib, mispärast minu seniseis draamad, kõigis neljas, käsitletakse aineid, mida olen tarvitanud juba teises vormis. On ehk nii, et miski minu tahtis nii-öelda läbistada need ained veel inspiratsioonist. Need ained, erili „Batseba Saaremaal“, „Mare“ ja „Hundimõrsja“, on minulgi nii lähedased, et nad on nagu sündinud minus kaks korda. Igatahes olen nautinud neid uuesti käsitledes. Aineid ju üldse ei otsita, vaid need ärkavad kirjaniku meeles siis, kui mingi isiklik elamus puudutab mingit konkreetset vormi.“

Aino Kallas meenutab selle järele, et kõige paremini ta on võinud kirjutada Londonis, Kassariil ja Vahemere ääres. „Oma toas Tallinnas ma ei võiks kirjutada midagi, sest seal kõik asjad, isegi mööbel, kõnelevad lüü kõvasti. Isegi ilus väljavaade oleks samuti häiriv.“

„Suvi ja lõunamaa mõjutavad ühtviisi minu kirjutamisindu. Kui tulin Tangeri, hakkasin järgmisel päeval kirjutama, ja Maroko-reisil kirjutasin ühtjoont kolm kuud. Ehk pääsen tuleval kevadel lõunasse, et võiksin alata oma tööd.“

Lõppeks saame kuulda teatri seisukohast huvitava uudise: Aino Kallas, kes viimastel aastatel on kirjutanud ainult draamasid, pühendubki sätpeale täiesti näidendite kirjutamisele.

„Tunnen, et iga uus aine praegu pingutub kohe dramaatilisteks situatsioonideks ja kujudeks. Teater on võtnud minu lõplikult.“

+

Tuntud inglise kunstiarvustaja Beverley Nichols kirjutab autobiograafilises esseede kogus „25“ ühest kümmeakond aastat tagasi ilmunud farsist, mis ei suutnud teda lõbustada:

„Tükk toodi lavale sisule vastavalt, ja see läks imekombel nädal otsa. See oli farsis kahes mõttes. Mingi omadussõna mingis keeles ei või anda sellest pilti, kui lõpmata igav see oli. (Arvan vene keeles olevat sõna, mis tähendab erilist vaimuhaigust, mis esineb ainult hauakaevajate seas, kuid olen selle unustanud.) Kui vabakirikusse kuuluvalt isalt ja baptisti emalt sünnib võimalikult madalal vaimsel tasemel olev tütar ja kui vanemad tütarit ta kolmekümneenda eluaastani on takistanud teatrisse minemast ning kui tüdruk selles eas on olnud vaatamas pierrot-etendust suvitushooaja lõpus väikesse suvituskoha laval vihmasel päeval ja pärast seda suure peavaluga on läinud koju kirjutama oma muljetest, siis ta oleks kirjutanud sellase näidendi. Ükskõik, kes oleks lugenud kümme rida käsikirjast, oleks kindlasti saanud lohutamatult pessimistlikuks sellest, et inimlikud ajad on võinud produtseerida midagi nii labast.“

Kas see sobiks eeskujuks meie teatriarvustajale? Või tegelase iseloomustamiseks leiutatud omadussõna „monumentaalne idioot“, mida lugesime hiljuti ühest teisest inglise arvustusest? Kas keegi sõandaks meil sellast asja oma nime all kirjutada või kas ükski toimetaja sõandaks seda avaldada — ka siis, kui asi on niipalju väärt?

+

5uvitavaal viisil on püütud publiku küsimust lahendada rootsi teatreis. Stokholmis on suur organisatsioon, Skådebanans Publikorganisation, tegevuses juba 27 aastat, mis tellib oma liikmeile teatritest paremaid lavastusi, ja tihti mitmel korral. Liikmed pääsevad teatrisse umbes poole hinnaga, teatril aga ei ole rüisikot, sest etenduste kulud on organisatsiooni poolt maksetud. Stokholmis tellib organisatsioon hooaja kestes keskmiselt 65 etendust. Organisatsioonil on teatrihuvilised usaldusmehed igal pool töökohtadel, kes sel teel arendavad teatrikultuuri.

Liige maksab ainult 3 krooni aastas liikmemaksu. Selle eest ta saab hinnata ajakirja „Teatern“ (14 numbrit), kus selgitatakse näidendeid ja teatriprobleeme üldse. Liikmekaardiga pääseb muuseumidesse ja sümfooniakontsertidele suure hinnaalandusega. Piletihindade vahe liikmetele ja mitteliikmetele on järgmine: ooperis kr. 6.85—1.35, liikmetele kr. 3.25—0.90; Draamateatris kr. 7.65—0.75, liikmetele kr. 3.25—0.50; Oscari teatris kr. 8.50—1.50, liikmetele kr. 4.75—1.—; Vaasa teatris kr. 9.05—1.35, liikmetele kr. 3.75—1.—. Iga liikmekaardiga võib osta kaks piletit igale tellitud etendusle.

Ühingu liikmete arv tõuseb kiiresti, ta motoks on „Teater rahvale“, ja ta võib nimetada ennast vaidlematult Stokholmi Suureks Rahvateatriks. Sest ühingu tellimistest on ka Stokholmi teatrite repertuaar, seega ühingu selgitustöö ja kogu Rootsi teatrikultuur on lähedalt seotud.

Toimetuselt

1.

On avatud „TEATRI“ tellimine 1938. a. Vaatamata paberi hinna tõusule ja muude kulude suurenemisele ei kõrgendata ajakirja tellimishinda. „TEATER“ ilmub endises kaustas ja maksab aastas (9 numbrit) endiselt ainult 2 krooni. Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutused ja teatrite bürood üle maa. Tellimisraha võib saata meile kirjaga postmarkides, maksa meie posti jooksvale arvele nr. 434 või tasuda toimetuses, Tallinn, Vabadusväljak 7—3 („EKA“ maja) iga päev kella 9—3.

2.

Tellijaid, kes ei soovi jätkata „TEATRI“ tellimist 1938. a., palutakse sellest teatada toimetusele hiljemalt 15. jaanuariks 1938. a. „TEATRI“ saatmine katkestatakse kõigile, kes on saatnud vastava teate, ja neile, kes ei ole tasunud eelmise aastakäigu tellimisraha. Kõikidele teistele tellijatele jätkatakse ajakirja saatmist ka 1938. a. Tellimisraha tasumise tähtpäevaks on 1. aprill 1938. a.

3.

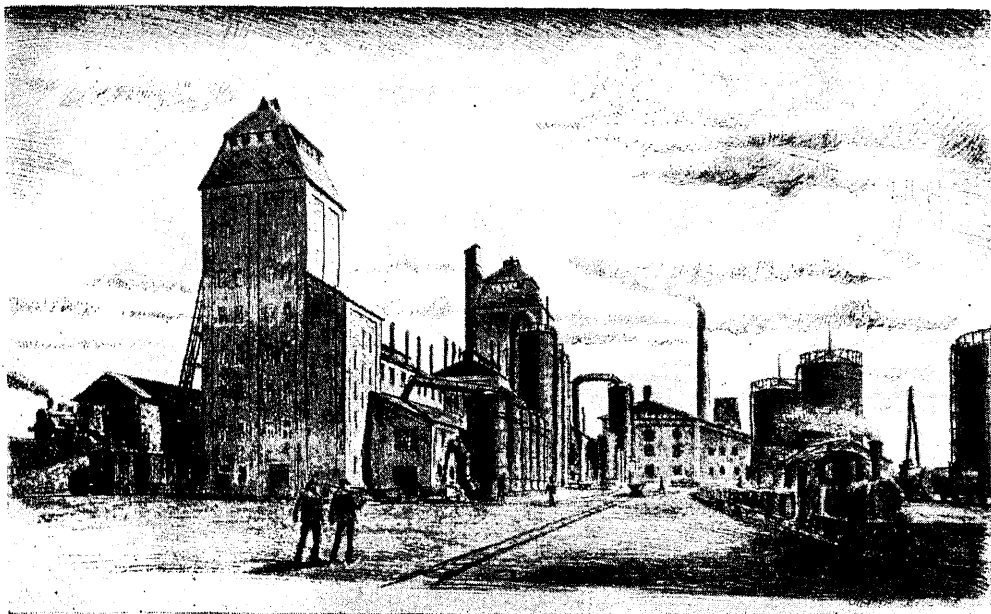
„TEATRI“ järgmine number ilmub 18. jaanuaril t. a. Kaastöö selle numbri jaoks tuleb saata toimetusele hiljemalt 5. jaanuariks 1938. a. Jaanuarinumbri-ga on kaasas 1937. aastakäigu sisuloetelu.

SISU: H. RAUDSEPP — Meie rahvateater Paunvere teedel ● A. H. TAMM-SAARE — Kirjanikust, näidendist, arvustajast ja vaafajaskonnast ● L. SOONBERG — Mõningaid ääremärkusi algupärandest ja lõlketee-eist teatris ● E. TAMMLAAN-JÄNKIMEES — Ülemisi iseendale ja teistele ● R. KANGRO-POOL — Mida vajame suurpidustusel ● E. R. SARV — Näitekunst kui teadus ● L. KALMET — Tähelepanekuid Praha ja Varssavi teatrielust ● P. N. VRABETS — Näitleja töö põhialuseid Nõukoode teatris ● K. ČAPEK — Kuidas näidendist saab näitemäng ● Teatrite töomaili ● Uue aasta õnnesoove teatrirahvale ● J. TÖNOPA — Näitlejate Liidu tööst ● Loetut — nähtut — kuuldui ● Toimetuselt ●

Materjalide kasutamine allikal nimetamata on keeldud.

Lavakunsti ja -kirjanduse ajakiri „TEATER“ — IV aastakäik
TOIMETUS: O. Aloe, L. Kalmet, H. Kompus, V. Mettus, P. Põldroos, L. Soonberg
VÄLJAANDJA: Eesti Näitlejate Liit ● **VASTUTAV TOIMETAJA:** Ed. Reining
 Ilmub üks kord kuus, välja arvatud juuni, juuli ja august

Toimetuse aadress: Tallinn, Vabadusväljak 7—3
 „EKA“ maja ● **Telefon** 479-40 ● **Postkast** 357
Tegevtoimetaja kõnetunnid samas iga päev 10—11
Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutused (arve nr. 434) ja teatribürood ● **Üksiknumber** 35 senti, aastakäik kr. 2.—, välismaale kr. 3.—

Õlivabrikud Kohtla-Järvel

A. S. ESIMENE EESTI PÕLEVKIVITOOSTUS

END. RIIGI PÕLEVKIVITOOSTUS Juhatus ja müügibüroo: Tallinn, Valli 4-3. Telegr. aadr.: Peapõlevkivi Kaevandused, õli- ja bensiinivabrikud Kohtla-Järvel ja Kukusel. Telefon: Jõhvi 5.

RESTORAAN

ROOM

EXPRESS-BAAR

IGA PÄEV

KABAREE

Däljasõiduks

Nõmmele

ÖÖLOKAAL

MAXIM

TELEF. 520-25

A. Rinne,
A. Arder,
A. Tamm,
R. Jõks,
E. Karrisoo,
A. Viisimaa

laulu kuulete

„BELLACCORD-

ELECTRO”

heliplaatidel.

Nõudke meie katalooge!

Nõudke meie plaatide demonstreerimist
muusikaärides!

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

J. TALLIKAS'e tööstuse kauplus

soovitab suurimas valikus

daamide käekotte, portfelle, sumadane ja rahataskuid

Tellimiste ja parandustööde vastuvõtmine

Uue tänava algul Vana Viru nr. 5, tel. 447-94

Restoran-
öölokaal

DANCING
„PARIS“

Tallinn
Müürivahe nr. 2
Telefon 471-32

Pagari- ja
kondiitriäri-kohvik

H. Laas

Tallinn, V. Posti 7,

telefon 446-57

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

*Ohiturielus
tellige
aegsasti*

**RÄTSEPAÄRIST
F. SCHWARZ**
KULLASEPA
INFORMATSIOON:
443-03.

Daamidele ja härradele

INGLIS
KUPONGID

Soodne järelmaks

Rõõmsaid jõulupühi

ja

õnnerikast uut aastat!

G. ja A. LINHOLM

Pleki- ja tuubitööstus

Tallinnas, V.-Kalamaja 34.

Telefon 439-93.

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

Orto iluakord

kölniveed, kreem,
puuder, hambapasta,
kümblus- ja tualettseebid

Pühiks nägusad kingituskarbid

Orto keemiatehased Tallinnas

Tarvitage

vorste

ja

konserve

Need valmistatakse eksporttapa-
majades puhtast lihast kindla
arstliku kontrolli all.

Müügil kõigis Lihatsentraalides ja
paremates toiduainetekauplustes.

ÜHING

„EESTI LIHAEKSPORT“

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

Ootamatult võib variseda ka
terveim ja tugevaim mees!

HAIGUS JA ÕNNETUS
VÕIB TEIDKI TABADA
KESET KÕIGE PAREMAT
IGA

EKS-MAJA

elukindlustuse poliis kaitseb Teie
omakseid ootamatute raskuste eest

Vene

telefonikeskjaamad
automaatjaamad
keskpatarei-jaamad
telefoniaparaadid

EESTI-VENE KAUBANDUSÜHING

J. NIHTIG ja Ko.

Tallinn, Vabadusväljak 3, tel. 480-22

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

EMLO

KONJAK LIKÕÖRID

KAUBAMAJA

J. HORM

Tallinn,

Pärnu 6 (Urta maja)

Telefon 475-92

**Äsjasaabunud
sügisuudised:**

- Ülikonnariided
- Mantliriided
- Kleidiriided
- Pesuriided

Suur valik ja mõõdukad hinnad
tagavad Teie rahulolu

Sulefööstuse kauplus

Vene tään. 1

Telefon 480-12

Tallinn.

MADRATSID — mererohust,
karvast ja sulgedest

TEKID — pikee, puuvillased,
(baika), villased, vafi ja
udusulgtekid

PADJAD — igasugused

VOODIPESU — puuvillane ja
linane, valmis ja kan-
gastes

Kaubanduskontor

J. PIIRAND & Ko.

Suurimate Saksamaa vabrikute, kaablivabrikute A/S. Nord-
deutsche Kabelwerke, ja vaierite vabriku A/S. Dortmunder Draht-
seilwerke esindaja Eestis.

Hinnad mõõdukad.

TALLINN, OLEVIMÄGI 10. TEL. 467-88.

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

ELEKTRISELTS

AEG

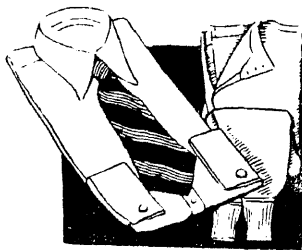
TALLINN, RAEKOJAPLATS 4

TEL. 428-15

Th. KAARMANN

Koloniaal-,
kodu- ja välismaa
veini äri

RAEKOJA 8. TALLINN

Mugav on kanda

maitseka mustri- ja kvali-
teetriidest, hea lõikega
SMD töökojas valmistatud
triik-, päeva-, spordi-
jt. särke ja pesu

Eritellimised ostja soovi kohaselt

**SÕJAVÄE
MAJANDUSÜHISUS**

TALLINN, TARTU, VÖRU, RAKVERE,
PÄRNU, VILJANDI, NARVA

A/S. FRANKONIA

Suurim klaasi-eriäri Eestis

- Ehituste klaasimine
- Täielisim klaasiladu:
peeglid, mööbliklaas

TALLINN, NARVA MAANTEE 13-15
TELEFONID: 312-21, 314-18, 303-97

Teatrisõbrad elistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

Sobivaima pühadekingi valite

A/s. OSKAR KILGAS'e

- kleidiriietest,
 - sukkadest,
 - sokkidest,
 - trikoopesust
- j. m.

Perenaised!

Tarvitades

Lodix

kingakreemi

Sidol

metalli- ja aknapuhastusvahendit

Sigella

poonimisvaha

Sirax

küürimispulbrit

hoiate kokku aega

A/s. Sidol Company, Tallinn

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

Herman Rõivas'e

kodumaa vabrikute riidekauplus

Tallinnas, Estonia 11, telefon 304-80

tagab parima, mustriküllasema valiku

kõikidest hooaja riidekaupadest

Müük suurel ja väikesel arvul

*Kõige maitsevamad toidud ja
küpsised valmistate tarvitades*

t a i m e v õ i d

„ASTA“

*Saada kõigis toiduainete- ja
delikatesskauplustes*

T a i m e v õ i t e f a s

„OLIVIA“

Tallinn, Volta 1. 3, tel. 431-97

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

TALLINNA MAJAOMANIKKUDE PANK

Vabaduseväljaku ja
Harju tänava nurgal

Kodune keskjaam 478-50 Juhatuse telefon 443-67

Uues varakambris **teraslaekad**
(seifid) mitmesuguses suuruses
Välisraha, hoiummad ja laenud

Avatud äripäevadel kella 9—2, laupäeviti kella 1-ni

Külastage

restoran- öölokaali

kohvik

Tallinn
Suur Karja 18

Telefonid:

restoran 449-95
kohvik 432-61

Varustage end meie talvehooaja spetsiaalartiklitega:

daamidele sukad:

LUMIHELVE — puhas vill,

JÄÄPRINTSESS — puhas vill,

viimane uudis MOULINEE — vill kunstiõidiga;

härradele sokid:

E S K I M O — puhas vill.

Ainuvalmistaja

Sukatööstus „**COTTON**“ A/S.

Tallinn, Põhja pst. nr. 7

F. BRASCHINSKY & POJAD

Mitmesuguseid pudukaupu, eriti suures välja-
valikus moodsaid kodu- ja välismaa nõõpe

Müük suurel ja väikesel arvul

Tallinn, V. Karja 12

Telefon 436-90

Kala-konservitööstus

FEODOR MALAHOV

Tallinn, Võrgu 1, telefon 441-18

Asut. 1890. a.

Valmistab

TALLINNA KILU

plekk-karpides

„ ämbrikestes (1—10 kg)

puust tünnides (8—125 kg)

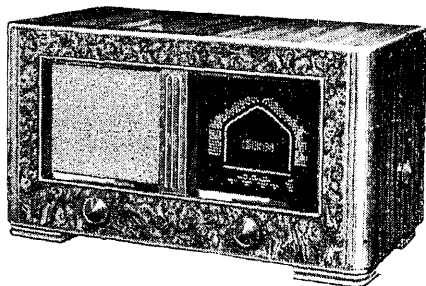
Marineeritud: angerjad, heeringad, kurgid. Silmud želees. Skumbria, sprotid, õils ja tomatis. Heeringad rollmops. Suitsutab kilu, silku, angerjaid. Kilud „EXTRA“ 3- ja 1-kg ämbrites hinnalt 40% odavamad kui karpides

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

*Ei ole parema häälekõla-
ga raadioaparaati kui on*

M E N D E

Uued mudelid kohale
jõudnud

PEAESINDAJA :

TALLINNA EESTI MAJANDUSÜHISUS

Tallinn, Estonia puiestee 21. Telefonid 458-80, 458-81

JOAVESKI PUUPAPIVABRIK VIRUMAAL

KONTOR:

TALLINN, LUBJA 9-a, tel. 308-84

Müüb kõrgeväärtuslikku
kartongi ja isoleerpappi
mitmesuguses jämeduses

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

K.-ü. Mineraal'i

Tallinn, Inseneri 3, telef. 462-65

Telegrammi aadress: Sanko Tallinn

autoõli ja bensiin

on kõrgeväärtuslikud ja hinnalt odavad

BETTY BESPROSVANNY & POEG

KOOTUD KAUBA SUURLADU

TALLINN, S. KARJA 12

TELEFON: { 446-74
446-63
301-79

GEORG STUDE

asut. 1864. a.

Tallinn, Pikk 16, tel. 442-76

Martsipan
Šokolaad

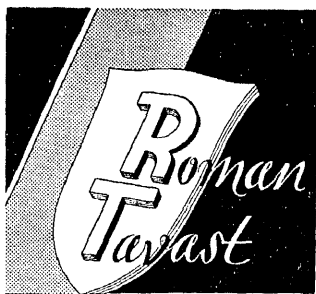
Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

Päev läbi soojad söögid odavate hindadega
suurbaaris „Euroopa“

Tallinn, Viru 24

MUUSIKA

KABINETID

VAÄRTMETALLASJADE

& MÄRKIDE TEHAS

PÄRNU 20 TELE-452-79
MAANTEE FON

TALLINN

Nahakaubad

laos alati suures valikus.

Tallanahad „Union“ ja teistest tehastest. Pastla- ja pinsolinahad. Saapa pealis- ja voodrinahad. Sadulsepa- ja kingseparabed. Hobuse-riistad ja rihtmäd.

Kala- ja jahimeestele nahast ja kummist saapad.

Jalanõud:

Nahast: A.-s. Globus-Union
Kummist: kalossid ja botikud
„Põhjala“, „Nokia“, „Quadrat“ jne.

Müük tehaste suurmüügi hindadega.
Müük suurel ja vähesel arvul.

Naha-, jalanõude- ja hobuse-riistade-kauplus

NIKOLAI BÖSTROV

Tallinnas, Veneturg nr. 1. Tel. 313-13.

Kõrges headuses:

välismaa veine, šampanjat,
konjakeid, likööre jne.

C. PETENBERG,

Börsikelder

Tallinn, Pikk 17. Telefon 434-85

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

Firma
J. Viidermann

Tallinn, Viru 6

Soovitab lugupeetud daamidele suures valikus **viini ja partiisi elegantseid modell-kübaraid**, käekotte, sirme, sälle, igasugusi sameliit ja lameed, tülle, kleidi ja pesupitse ning kaunistusi, siid ja trikoopesu, sukki, kindaid ja muid moeartikleid

PFAFF

NAUMANN õmblusmasin

parandab kõik

Soodsa järelmaksuga müüb

KR. SAAR & Ko.

Tallinn, Tartu.

A. ADAMKA

SAAPAÄRI

TALLINN, HARJU 26.

TELEFON 436-26

Suures valikus elegantseid

VIIMASE AJA UUDISEID

Lüendades oma ettevõtet, olen suurendanud oma riideladu nii kodu- kui ka välismaa uudismustritega

ülikonna-, fraki-
ja
palituriide alal.

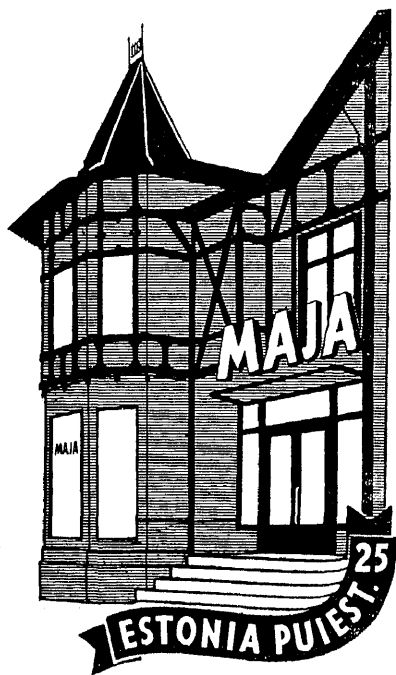
Kohale jõudnud

talveuudiseid.

Roosikrantsi 16-2 tel. 475-73

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

T-Ü.
MAJA
 „ESTONIA“ TEATRI VASTAS
 •
 Ehitus- ja maja-
 tarvete kauplus
 •
 TELEFON 461-39

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulustestega „TEATRIT“.

SANGAR — kange õlu

ÕUN PUDELIS — õunajook

JÕHVIKAJOOK maasikaga

LAUAJOOK — end. sidrunisooda

SAKU

TÕMMU-EKSTRA — eripruul

**Kalossid ja botikud
mugavad ja soojad**

ERA

Balli ja teatrihooajaks

A.-S.

TEKLA RIIDEKAUPLUSED

TALLINN

S. KARJA 15

PÄRNU NR. 6

HAAPSALU, KURESSAARE, MUSTVEE,
NARVA, PETSERI, PÄRNU, RAKVERE,
VALGA, VILJANDI, VÖRU.

Teatrisõbrad eelistavad ostusid tehes ettevõtteid, kes toetavad oma kuulutustega „TEATRIT“.

Tallinna Eesti Kirjastus-Uhisuse trükikoda Pikk 2. 1937.

EESTI
RAHVUSRAAMATUKOGU
AR